

Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.

EUROSTUDENT VIII v České republice

Zpráva z šetření

Lucie Hündlová, Michaela Šmídová

Praha, 2023

Zpráva byla zpracována v rámci dotace poskytnuté MŠMT na další činnost CSVŠ, v.v.i. pro rok 2023.

Obsah

Úvod	3
Manažerské shrnutí	4
Základní informace o datovém souboru.....	8
Charakteristika šetření EUROSTUDENT VIII podle hlavních ukazatelů	9
A. Hlavní témata šetření EUROSTUDENT VIII	12
Sociální situace (vzdělání rodičů, ekonomická situace rodiny), zdravotní znevýhodnění a studium	12
Sociální situace studentů a studentek	12
Vzdělání rodičů	12
Vzdělání rodičů a identifikace se studiem	14
Ekonomická situace rodin a finanční obtíže při studiu	15
Zdravotní znevýhodnění	18
Vstup a přechod do vysokoškolského studia	21
Přechod ze střední na vysokou školu.....	21
Alternativní cesty ve vzdělávání.....	22
Opětovné zapsání do studia na vysoké škole	23
Typy a formy studia	25
Typ vysokoškolské instituce	25
Obory studia	26
Typ studijního programu	28
Forma studia.....	28
Organizace času	30
Spokojenost se studiem a podporou	34
Sebereflexe vlastního výkonu	35
Podpora ve studiu – specifická část	36
Práce během studia: jak moc studující pracují a jaké k tomu mají důvody.....	38
Kontext práce během studia.....	38
Placená práce během studia	38
Příjmy a náklady během studia (včetně indikace finančního ohrožení)	45
Veřejná podpora studia	48
Bydlení	50
Mobilita	54
Absolvování stáže v České republice nebo v zahraničí	54
Stáž v České republice	54
Stáž v zahraničí	55

Krátkodobý zahraniční studijní pobyt	56
B. Tematické moduly šetření EUROSTUDENT VIII	61
Zkušenosti s diskriminací a nevhodným chováním	61
Duševní zdraví a wellbeing	64
Duševní zdraví a wellbeing v kontextu dnešní doby	64
Duševní zdraví a wellbeing v šetření EUROSTUDENT VIII	65
Studující s psychickými problémy a jejich identifikace se studiem.....	68
Pocit zdraví, spokojenosti, štěstí a osamělosti.....	69
Povědomí a hodnocení poradenských center	73
Digitalizace výuky a studia.....	77
Dopady pandemie Covid-19	80
Jazykové dovednosti (tematický modul českého dotazníku šetření EUROSTUDENT VIII)	85
Kolik jazyků studenti ovládají na dobré úrovni?	85
Jaký cizí jazyk ovládáte nejlépe?.....	87
Jazykové dovednosti – úroveň jazyka	88
Změna úrovně jazykových znalostí během studia na vysoké škole a míra využití cizího jazyka	89
Literatura	92

Úvod

V akademickém roce 2021/2022 proběhla již osmá vlna mezinárodního šetření EUROSTUDENT v České republice. Jeho hlavní zaměření zůstávají stejná: 1) jde o sledování sociálních a ekonomických podmínek vysokoškolského studia; 2) hlavními cílovými skupinami zůstávají studující v bakalářských a magisterských studijních programech.

Vzhledem k tomu, že akademický rok 2021/2022 byl prvním rokem, kdy se výuka a fungování vysokých škol a studujících vrátily do obvyklého režimu po cca dvou letech více či méně ovlivněných pandemickou situací, i šetření EUROSTUDENT na to reagovalo zařazením několika tzv. *ad hoc* tematických modulů, které reflektují konkrétně dopady covidu na výuku a na mentální zdraví.

V českém prostředí je post-covidová reflexe o to důležitější, oč delší zde bylo období distančního vzdělávání. Platí to i přesto, že se téma pandemie z pohledu mnoha aktérů již vyčerpalo (a covid tak říkajíc zmizel). Avšak také reflexe s větším odstupem má svůj smysl.

Připomeňme si dva hlavní účely šetření, které lze promítnout s odstupem i do zmíněné reflexe pandemie. Prvotními účely jsou široká mezinárodní srovnatelnost na jedné straně a využití výsledků v rozhodování na mezinárodní, národní, ale také do určité míry i na institucionální úrovni na straně druhé.

V případě mezinárodního srovnání jde především o možnost sledovat postavení České republiky v širším kontextu a z většího nadhledu. Hlavními zdroji, ze kterých lze čerpat pro toto srovnání, jsou: [EUROSTUDENT Database](#), jako interaktivní databáze agregovaných výsledků, a v textové podobě také sborník [Synopsis of Indicators](#) (Hauschildt, Gwośc, Schirmer, Wartenbergh-Cras, 2021). Aktuálně je obojí dostupné pouze pro data z EUROSTUDENT VII, ale implementace aktuálních dat do podoby těchto zdrojů bude brzy dokončena.

Využívání výsledků pro veřejně-politické či institucionální rozhodování se samozřejmě z principu musí lišit podle již zmíněných úrovní. Využití na institucionální úrovni se může jevit problematické z pohledu těch, kteří působí přímo na vysokých školách, jak víme ze vzájemné komunikace. Avšak existují velmi dobré příklady nebo možnosti, jak výsledky využívat. Lze je propojovat s institucionálními šetřeními, využívat je jako podporu pro nastavování agendy na vysokých školách. Lze je chápat také jako základ pro kvalitativní došetřování přímo na půdě vysoké školy. Obdobná je využitelnost i na národní úrovni, tj. agenda setting, možnost detailnějších analýz vybraných skupin či specifikace témat apod. Veřejně-politické rozhodování na národní úrovni je samozřejmě silně propojeno s využitím mezinárodního srovnání dat, zejména v těch oblastech, které jsou systémově nastavené. To může znamenat například v poslední době hojně diskutovanou míru veřejné (finanční) podpory určené přímo studujícím (ve formě stipendií). Dlouhodobě taková data pomáhají také sledovat otevřenost/přístupnost či sociální selektivitu vysokoškolského systému, ale také reflektovat změny potřeb studujících v oblasti poradenství na vysokých školách.

V následující zprávě se budeme věnovat všem tematickým blokům, které EUROSTUDENT sleduje, naši snahou bude zasadit ty hlavní z nich do širšího kontextu a zároveň tam, kde to je vhodné, poukázat na trendy nebo nové skutečnosti.

Manažerské shrnutí

Výsledky šetření EUROSUDENT v České republice lze z hlediska jejich dynamiky rozdělit do dvou hlavních částí. Mnoho témat, která charakterizují českou situaci v podmínkách vysokoškolského vzdělávání, se v čase příliš nemění, což se odráží také ve „stabilních“ výsledcích. Na druhou stranu existují oblasti, kde se výsledky oproti přechozím letům viditelně změnilo anebo se jedná o oblasti, které se v šetření objevují poprvé, a proto stojí za zdůraznění. Obojí budeme dále konkretizovat v tomto shrnutí. Vzhledem k tomu, že jde především o systémové šetření, platí také to, že se v tomto souhrnu zaměříme na oblasti, které jsou významné z hlediska strategického rámce, v němž se vysoké školství v České republice pohybuje. To znamená, že navazujeme na priority Strategického záměru pro oblast vysokého školství 2021+.

Šetření je tradičně koncipováno jako cenzus, nicméně výsledná míra návratnosti je nízká: 6,2 %. Účast vysokých škol byla přesto široká a zahrnuje prakticky všechny veřejné vysoké školy a rovněž velkou část soukromých vysokých škol. Data byla zvážena metodou rakingu na 6 indikací (více viz Tabulka 1).

Hlavním tématem celého šetření jsou **sociálně ekonomické podmínky během studia**. V českém kontextu některé z důležitých ukazatelů, které se opakují v jednotlivých vlnách šetření EUROSUDENT, zůstávají velmi podobné (stabilní) a zároveň v mezinárodním kontextu představují „extrémní“ hodnoty. A právě těmito stabilními a z mezinárodní perspektivy extrémními ukazateli začneme.

Stabilně nízká je míra veřejné podpory cílené na potřebné jedince ve studiu. S tím je současně spojená zvýšená nutnost podpory ze strany rodičů, případně vlastní podpory formou práce během studia. Jde o dlouhodobý jev a má silný mezinárodní rozměr. Na rodičích závisí 52 % studujících a na vlastních příjmech 39 % studujících. Veřejná podpora tohoto typu představuje marginální zdroj příjmů studujících. V některých ohledech je velmi plošná a zároveň nízká: platí pro ubytovací stipendium. V jiném směru je drasticky omezená z hlediska dostupnosti a zároveň není silná: případ sociálního stipendia. Výsledky rovněž neukazují, že by sociální stipendium významně mířilo na studující, kteří deklarují finanční problémy.

Placená práce během studia „stagnuje“ na velmi vysoké úrovni, což platí pro její rozšíření i intenzitu: během semestru pracuje 70 % ze všech studujících v průměru 10 hodin za týden (medián). Česká republika dlouhodobě patří k zemím s nejvyšším podílem studujících, kteří mají během studia placenou práci. I proto podíl pracujících studujících (zejména v prezenční formě studia) nemá již velký potenciál k růstu. Stále více se potvrzuje, že intenzita práce nemá nutně negativní dopad na studium. A to platí jak pro studující v kombinované formě studia (není nic nového, že jejich motivace ke studiu i životní podmínky jsou jiné), tak také pro studující v prezenční formě studia.

Přestože bydlení v ČR je podle mnoha ukazatelů špatně dostupné, v poslední vlně šetření je patrná stagnace až mírné snížení podílu studujících, kteří vydávají na bydlení 40 % a více ze svých celkových nákladů (v průměru jde o 38 % studujících). Pro aktuální vlnu zatím neznáme mezinárodní data, ale dlouhodobě ČR patří k zemím, kde je nadprůměrný podíl studujících, které náklady na bydlení zatěžuje v takové míře. V tomto ohledu náleží skupina studujících s finančními problémy (42 % jich vydává na bydlení více než 40 % ze svých celkových nákladů) k jedné z nejvíce ohrožených. Stále častěji využívanou formou bydlení je spolubydlení: 41 % všech studujících, což je o 5 % více než v datech ze sedmé vlny výzkumu.

Dále se dostáváme k výsledkům, u kterých byl zaznamenán ve srovnání s minulou vlnou šetření zjevný posun. **V oblasti socio-ekonomických podmínek došlo k nárůstu studujících s finančními problémy z 20 % na 26 %**. Tyto problémy se nejsilněji týkají těch, kteří bydlí na koleji, anebo mají nějaké

pro studium limitující zdravotní omezení. Současné celospolečenské ekonomické potíže se promítají i do mírného nárůstu motivace k práci během studia z důvodu čistě ekonomické nutnosti (tj. zvýšení souhlasu s výrokem „*kdybych nepracoval/a, nemohl/a bych studovat*“). Nárůst podílu studujících s finančními problémy pravděpodobně nelze přičíst zvyšující se míře otevřenosti vysokoškolského systému, o čemž však spíše vypovídají data o přechodu ze střední na vysokou školu, která stojí mimo toto šetření.

V šetření EUROSTUDENT se míra otevřenosti **vysokoškolského systému s ohledem na rovný a spravedlivý přístup** sleduje ve smyslu přerušené či nepřerušené vzdělávací dráhy. Česká republika náleží k zemím, kde více než 90 % studujících nastupuje na vysokou školu do dvou let od ukončení střední školy (výsledky EUROSTUDENT VII i VIII). EUROSTUDENT hovoří v této souvislosti **o tzv. nepřerušené vzdělávací dráze**. A v tomto směru zůstává situace spíše statická. V českém prostředí netradiční cestu dlouhodobě zastupují především studenti a studentky v kombinované formě studia (42 % má tzv. přerušenu vzdělávací dráhu), která představuje jednu z flexibilních forem vzdělávání. Odlišné vzdělávací cesty nacházíme častěji u studujících s nižším sociálně ekonomickým statutem (SES), kteří často vstupují do vysokoškolského vzdělávacího systému v pozdějším věku.

Alternativní vzdělávací cesta (tj. přijetí na vysokou školu bez standardní vstupní kvalifikace – maturity nebo jejího zahraničního ekvivalentu) není v českém vzdělávacím systému možná a její pozdější nabytí (po více než šesti měsících po ukončení střední školy) se prakticky neobjevuje. U takřka všech studujících v šetření EUROSTUDENT VII (97 %) i VIII (99 %) tak proběhl vstup na vysokou školu zcela standardním cestou. V minulé vlně šetření v průměru za všechny země bylo přitom zaznamenáno 8 % studujících, kteří využili alternativní přístupovou cestu.

V **oblasti studijních podmínek** lze zdůraznit jeden stabilní fakt. Stále platí, že studující chtějí věnovat více času placené práci a nechtějí měnit časovou dotaci zejména v oblasti výuky. Průměrná mediánová časová zátěž ve studiu (výuka + příprava) studujícího je 33 hodin týdně, což je podobný údaj jako v předchozím kole šetření. Pro oborové skupiny *Medicína a stomatologie* a *Architektura a urbanismus* jde o 50, respektive 53 hodin týdně a jejich studijní zátěž je tak výrazně nejvyšší.

Oblast studijních podmínek byla v osmé vlně šetření poměrně široce doplněna o reflexi zkušenosti s pandemickou situací a konkrétně s **online výukou a digitalizací studia**. Rozvoj distančních metod vzdělávání patří k prioritám SZ 2021+¹ a zdá se, že přinejmenším na začátku její platnosti byla tahounem jejich rozvoje právě zmíněná distanční (online) pandemická výuka. V této souvislosti je zcela novým poznatkem to, že **studující mají jiné představy o tom, do jaké míry má být online výuka v době post-pandemické součástí běžného studia: existuje zde totiž výrazný nesoulad mezi reálným a ideálním stavem**. Zkušenost s plnou online výukou sice nemusela být studujícím úplně příjemná, ale bezesporu ovlivnila očekávání studujících také do obvyklé výuky bez pandemických opatření. Většině studujících nejde přitom o úplnou online výuku, ale **ideálem je pro ně vyšší míra kombinování obou forem**. Zatímco nyní kombinaci prezenční a online výuky zažívá 14 % studujících, v ideálním stavu by ji uvítalo 32 %.

Sledujeme mírný nárůst (tj. oproti EUROSTUDENT VII) podílu těch, kteří svůj studijní výkon hodnotí ve srovnání s ostatními studujícími jako horší. Zároveň je toto horší sebehodnocení spjaté s celkově horším hodnocením pedagogů a také se slabší přináležitostí ke studiu. Hůře se hodnotí zejména ti, co mají nějaká zdravotní omezení a rovněž studující s finančními problémy. Tento ukazatel sice nemá jasné

---

¹ Konkrétně vyjádřené v bodech 2.A ZVÝŠIT VYUŽÍVÁNÍ DISTANČNÍCH METOD VZDĚLÁVÁNÍ V PREZENČNÍCH STUDIJNÍCH PROGRAMECH SZ 2021+ 1.E PODPOROVAT BUDOVÁNÍ INFRASTRUKTURY PRO INTERAKTIVNÍ METODY VZDĚLÁVÁNÍ A INTEGRACI STUDUJÍCÍCH

zakotvení vůči „skutečným“ studijním výsledkům, ale může být indikátorem celkově horšího vnímání sebe sama snad souvisejícího se zaznamenaným výrazně vyšším výskytem psychických problémů (viz dále).

Wellbeing zejména ve vztahu k zdravotním problémům fyzického i psychického rázu je součástí šetření velmi dlouho. V poslední vlně se ale rozsah této oblasti výrazně rozšířil a v českém kontextu bezesporu může přispět k větší otevřenosti diskuse zejména v oblasti psychického zdraví a také diskriminace. V osmé vlně šetření EUROSTUDENT se totiž u studujících více než **zdvojnásobil výskyt problémů souvisejících s psychickým stavem** (tj. oproti EUROSTUDENT VII). **Největší podíl zaujímají deprese a úzkostné stavy, kterými trpí více než dvě třetiny studujících, kteří uvádějí, že mají psychické obtíže (15 % studujících). Právě tyto poruchy jsou úzce spojeny s vyšší četností úvah o opuštění studia (až 25 % studujících s depresí oproti 12 % v celém souboru)!**

Zdravotní stav i wellbeing index (aktuální duševní pohoda podle WHO) jsou obecně většinou studujících hodnoceny dobře. Avšak v průřezu vůči vybraným skupinám studujících je největší propad spokojenosti se zdravím a také nárůst „špatného“ wellbeing indexu patrný u studujících spadajících do kategorií se zdravotním omezením, s finančními problémy a také pocházející z rodin s horším SES.

V osmé vlně šetření se objevilo nové a často tabuizované nebo zlehčované **téma diskriminace**, zaměřené nejen na obecné zkušenosti s diskriminací, ale i na zkušenosti s diskriminací v rámci studia. **Necelá čtvrtina studujících se během studia osobně setkala s nějakým typem diskriminace.** Nejčastěji se to týká studujících dlouhých magisterských studijních programů a studujících se zdravotním omezením (třetina!) Nejčastějším typem diskriminace v souvislosti se studiem je **diskriminace na základě pohlaví.** V oblasti nevhodného chování jde o posmívání se, kladení nevhodných/urážlivých otázek a povýšené chování.

Situace v oblasti psychických problémů studujících a diskriminace je potřebné řešit. Vysoké školy si to ve větší či menší míře již uvědomují. To samozřejmě vyžaduje reakci mj. v oblasti vysokoškolského poradenství, ale také v tom, jak k psychickým problémům přistupují systémoví hráči (nejen MŠMT, ale také např. MZd). Poradenství v rámci SZ 2021+ se soustředí výslovně na kariérní poradenství (**konkrétně bod 2.G PROPAGOVAT NABÍDKU CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PROSTŘEDNICTVÍM KARIÉRNÍHO PORADENSTVÍ POSKYTOVANÉHO STUDUJÍCÍM I ŠIROKÉ VEŘEJNOSTI A VE SPOLUPRÁCI S ÚŘADEM PRÁCE ČR nebo str. 62 další cíle**), **ale praxe i výsledky šetření EUROSTUDENT VIII ukazují, že potřeby jsou (i) jinde.** Může jít o výkyv způsobený pandemií, ale vzhledem ke globálním (klimatická krize, bezpečnostní situace apod.) i lokálními nejistotám, je zřejmě nutná aktualizace SZ 2021+ v oblasti zvýšené potřeby podpory psychické kondice studujících.

V neposlední řadě uvádíme téma **mobility, která je v českém dotazníku tradičně doplněna o jazykové dovednosti studujících vysokých škol.** Zahraničního studijního pobytu se zúčastnilo 7 % studujících (srovnatelné s průměrem EUROSTUDENT VII za všechny zúčastněné země). Zájem o zahraniční krátkodobý studijní pobyt se u studujících v průběhu let nemění. **Necelé dvě třetiny studentů a studentek (EUROSTUDENT VII a VIII) žádný takový výjezd neplánuje.** Největšími překážkami pro vycestování zůstávají finanční náklady, odloučení od partnera a dětí a ztráta zaměstnání. Pozitivní změnou oproti předchozím vlnám šetření EUROSTUDENT je snižující se podíl studujících, kteří uvádí jako problém pro vycestování nedostatečné znalosti cizího jazyka.

Jazykové znalosti se ale u studujících šetření EUROSTUDENT v průběhu let výrazně nemění. Více než polovina studujících ovládá na dobré / velmi dobré úrovni jeden cizí jazyk, nejčastěji angličtinu (shodné s výsledky EUROSTUDENT VII). Dva a více cizích jazyků na dobré / velmi dobré úrovni ovládají nejčastěji studující oborů *Jazyky, Lékařství a stomatologie, Farmacie, Společenské vědy* (třetina z nich). Vliv na znalosti jazyků má sociálně ekonomické zázemí rodičů: dva a více cizích jazyků totiž ovládá 32 %

studentů a studentek rodičů s VŠ zázemím, ale jen 20 % studujících, kteří mají rodiče bez VŠ vzdělání. **Jazykové dovednosti se během studia nejčastěji nemění (50 %)** a jejich zhoršení nejčastěji (17 %) uvádí studující dlouhých magisterských programů.

Kromě **samotných výsledků je nutné stručně zmínit výzvy**, kterým šetření dlouhodobě a se stále větší naléhavostí čelí. Jde v první řadě o nízkou mírou návratnosti, s níž se potýká nejen ČR. Avšak jsou k dispozici příklady dobré praxe ze zemí, kde je návratnost dlouhodobě vyšší (např. Švédsko, Francie) nebo se jí daří zvyšovat (např.: Estonsko). S nízkou mírou návratnosti je přímo svázána také (nedostatečná) propagace šetření, a to jak před sběrem dat, tak i samotná prezentace výsledků spolu s příklady jejich využití v praxi. Právě to je často konsorciem EUROSTUDENT zmiňováno jako klíčové pro jeho úspěch nejen na veřejně politické úrovni, využíváním ze strany vysokých škol, ale také pro jeho přijetí studujícími.

Základní informace o datovém souboru

Tabulka 1: Základní informace o datovém souboru

Období sběru dat	květen–červenec 2022
Forma sběru dat	online dotazník
Cílová skupina	účastnili se studenti a studentky: a) domácí i ze zahraničí, pokud v České republice studují v plném rozsahu (a nezískávají pouze omezený počet kreditů, např. jako studenti programu Erasmus), b) bakalářských studijních programů a magisterských navazujících i dlouhých magisterských studijních programů, c) většiny veřejných i soukromých vysokých škol (viz Tabulka X_9).
	neúčastnili se studenti a studentky: doktorských studijních programů
Vážení dat	Metodou raking (Battaglia, Hoaglin, Frankel 2009) vůči populaci studujících v bakalářských a magisterských studijních programech v ČR k 31.03.2022. Hlavními kritérii vážení jsou věk (4 věkové kategorie), pohlaví (ženy, muži), typ vysoké školy (univerzitní, neuniverzitní), forma studia (prezenční, kombinované, distanční), typ studijního programu (bakalářský, magisterský navazující, dlouhý magisterský) a obory studia ISCED – F 2013 (v rozdělení do 18 oborů studia, viz Tabulka X_7)
Anonymizace dat	Data jsou anonymizována na úrovni osobních a institucionálních údajů. Dále jsou upraveny údaje věku (do věkových kategorií) a studijních programů (obory studia ISCED)
Počet respondentů	a) Celkem do dotazníku mohlo vstoupit 240 738 studentů a studentek. b) Celkem dotazník vyplnilo 14 798 studentek a studentů (analyzovatelné dotazníky). c) Hrubá míra návratnosti (vyplněné dotazníky vs. všichni oslovení studující): 6,2 % . d) Čistá míra návratnosti (vyplněné dotazníky vs. úspěšně oslovení studující): 54,5 % .
Analýzy v této souhrnné zprávě jsou založeny na základním souboru (N = 14 798), pokud nebude uvedeno jinak.	

Charakteristika šetření EUROSUDENT VIII podle hlavních ukazatelů

V úvodní kapitole uvádíme základní charakteristiku vzorku šetření EUROSUDENT VIII, která je zobrazena v níže uvedených tabulkách. Jedná se o základní charakteristiky, kterými jsou: *pohlaví, věk, forma studia, typ studijního programu, vzdělání a ekonomické zabezpečení rodičů, zdravotní stav (studující se zdravotními problémy, které je limitují při studiu) a obory studia*. S těmito charakteristikami budeme pracovat v celé studii.

V následujících tabulkách jsou prezentována nevážená a vážená data ve vybraných základních popisných indikátorech.

Tabulka X_1: Pohlaví, absolutní a relativní četnost, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
ženy	8 832	56,3	8 764	59,2
muži	6 303	42,3	5 663	39,6
jiné/neuvedeno	163	1,1	171	1,2
celkem	14 798	100	14 798	100

Tabulka X_2: Věk, absolutní a relativní četnost, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
do 21 let	5 287	35,7	5 635	38,1
22–24	5 447	36,8	5 940	40,1
25–29	2 376	16,1	1 864	12,6
30 let a více	1 689	11,4	1 359	9,2
celkem	14 798	100	14 798	100

Tabulka X_3: Forma studia, absolutní počty a podíly, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
prezenční	11 865	80,2	12 881	87,0
kombinovaní	2 863	19,3	1 835	12,4
ostatní	70	0,5	82	0,6
celkem	14 798	100	14 798	100

Tabulka X_4: Typ studijního programu, absolutní a relativní četnost, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
Bc	9 411	63,6	9 597	64,9
NMgr	3 640	24,6	3 542	23,9
Mgr	1 747	11,8	1 659	11,2
celkem	14 798	100	14 798	100

Tabulka X_5: Vzdělání rodičů, absolutní a relativní četnost, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
bez VŠ vzdělání (ISCED 0–4)	7 062	47,7	6 821	46,1
S VŠ vzděláním (ISCED 5–8)	7 550	51,0	7 796	52,7
neuvedeno/nevím	186	1,3	181	1,2
celkem	14 798	100	14 798	100

Tabulka X_6: Ekonomické zabezpečení rodičů, absolutní a relativní četnost, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
velmi dobré	1 437	9,7	1 429	9,7
nadprůměrné	4 006	27,1	4 106	27,7
průměrné	7 333	49,6	7 293	49,3
podprůměrné	1 638	11,1	1 600	10,8
velmi špatné	267	1,8	253	1,7
neuvezeno	118	0,8	117	0,8
celkem	14 798	100	14 798	100

Tabulka X_7: Obory studia, absolutní a relativní četnost, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
Všeobecné programy (a jiné)	9	0,1	26	0,2
Pedagogické vědy	652	4,4	480	3,2
Vzdělávání – učitelství	1 210	8,2	1 009	6,8
Umění	449	3,0	499	3,4
Humanitní vědy	482	3,3	487	3,3
Jazyky	440	3,0	541	3,7
Společenské vědy	1 259	8,5	1 302	8,8
Psychologie	143	1,0	192	1,3
Obchod a administrativa	2 614	17,7	2 148	14,5
Právo	537	3,6	526	3,6
Přírodní vědy, matematika a statistika	936	6,3	1 172	7,9
Informační a komunikační technologie (ICT)	1 071	7,2	1 393	9,4
Technika, výroba a stavebnictví	1 477	10,0	2 066	14,0
Architektura a urbanismus	216	1,5	194	1,3
Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství	541	3,7	472	3,2
Lékařství a stomatologie	856	5,8	825	5,6
Zdravotní a sociální péče	746	5,0	632	4,3
Farmacie	96	0,7	93	0,6
Welfare	245	1,7	165	1,1
Služby	819	5,5	576	3,9
celkem	14 798	100	14 798	100

Tabulka X_8: Zdravotní stav (studující se zdravotními problémy, které je limitují při studiu), absolutní a relativní četnost, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
bez zdravotních problémů	10 855	73,4	10 767	72,8
se zdravotními problémy	3 644	24,6	3 731	25,2
neuvezeno	299	2,0	300	2,0
celkem	14 798	100	14 798	100

Tabulka X_9: Vysoké školy, absolutní a relativní četnost, vážená a nevážená data

	Vážená		Nevážená	
	Absolutní četnost	Podíly (v %)	Absolutní četnost	Podíly (v %)
Akademie výtvarných umění v Praze	30	0,2	33	0,2
Akademie múzických umění v Praze	13	0,1	13	0,1
Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze	64	0,4	67	0,5
AMBIS – vysoká škola, a. s.	349	2,4	246	1,7
Anglo-americká vysoká škola, z. ú.	36	0,2	39	0,3
Archip, s.r.o.	11	0,1	10	0,1
Vysoké učení technické v Brně	1 205	8,1	1 549	10,5
Univerzita Karlova	2 091	14,1	2 071	14,0
Vysoká škola obchodní a hotelová s.r.o.	14	0,1	13	0,1
Vysoká škola podnikání a práva, a.s.	98	0,7	74	0,5
Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú.	63	0,4	39	0,3
Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o.p.s.	18	0,1	16	0,1
Vysoká škola logistiky o.p.s.	72	0,5	45	0,3
Vysoká škola polytechnická Jihlava	183	1,2	156	1,1
České vysoké učení technické v Praze	839	5,7	995	6,7
Česká zemědělská univerzita v Praze	718	4,8	665	4,5
Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích	127	0,9	108	0,7
Univerzita Jana Amose Komenského Praha s.r.o.	161	1,1	106	0,7
Janáčkova akademie múzických umění	65	0,4	74	0,5
Masarykova univerzita	2 696	18,2	2 745	18,5
Vysoká škola zdravotnická, o.p.s.	57	0,4	46	0,3
Mendelova univerzita v Brně	182	1,2	176	1,2
Metropolitní univerzita Praha, o.p.s.	182	1,2	160	1,1
Moravská vysoká škola Olomouc, o.p.s.	25	0,2	20	0,1
Univerzita Palackého v Olomouci	723	4,9	716	4,8
Prague City Vysoká Škola s.r.o.	6	0,0	5	0,0
Vysoká škola ekonomická v Praze	884	6,0	860	5,8
Slezská univerzita v Opavě	273	1,8	235	1,6
ŠKODA AUTO Vysoká škola o.p.s.	127	0,9	100	0,7
Technická univerzita v Liberci	269	1,8	254	1,7
Pražská vysoká škola psychosociálních studií, s.r.o.	32	0,2	25	0,2
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	343	2,3	320	2,2
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem	104	0,7	87	0,6
Vysoká škola obchodní v Praze, o.p.s.	1	0,0	1	0,0
Vysoká škola chemicko-technologická v Praze	154	1	208	1,4
Vysoká škola kreativní komunikace, s.r.o.	118	0,8	125	0,8
Vysoká škola ekonomie a managementu, a.s.	7	0,0	6	0,0
Vysoká škola finanční a správní, a.s.	134	0,9	97	0,7
Univerzita Hradec Králové	166	1,1	141	1,0
University of New York in Prague, s.r.o.	15	0,1	17	0,1
Ostravská univerzita	213	1,4	206	1,4
Univerzita Pardubice	619	4,2	599	4,0
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích	181	1,2	173	1,2
Veterinární univerzita Brno	210	1,4	192	1,3
Západočeská univerzita v Plzni	658	4,4	676	4,6
Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava	264	1,8	289	2,0
celkem	14 798	100	14 798	100

A. Hlavní témata šetření EUROSTUDENT VIII

Sociální situace (vzdělání rodičů, ekonomická situace rodiny), zdravotní znevýhodnění a studium

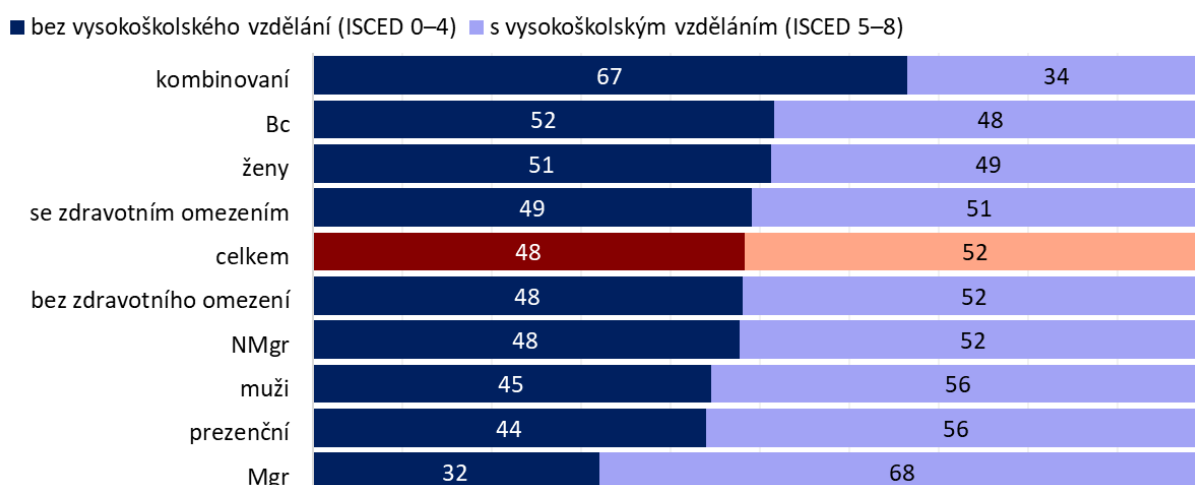
Sociální situace studentů a studentek

Rovnost, inkluzivní a spravedlivý vzdělávací systém se staly jedním z hlavních témat, kterým se věnuje řada iniciativ na národních i evropské úrovni. Mj. se jedná o jeden z hlavních cílů evropského vysokoškolského vzdělávání (European Higher Education Area and Bologna Process). Sociální jev nerovnosti v přístupu ke vzdělávání není přítomen pouze v českém vzdělávacím systému, byť víme, že český výrazně stratifikovaný vzdělávací systém přispívá k nerovnosti vzdělávacích šancí také na úrovni vysokoškolského vzdělávání (Kohoutek et al 2021). Vliv socioekonomického zázemí na utváření vzdělanostních drah jedince byl analyzován v mnoha studiích (např.: Thompson 2019, Matějů et al. 2010, Katrňák 2006, Simonová, Katrňák 2008). A velmi stručně řečeno, vzdělanostní aspirace mladých lidí jsou utvářeny zejména v orientační rodině a společně s dalšími faktory, kterými jsou například motivace, rodičovská podpora, podpora učitelů apod. ovlivňují dosažené vzdělání jedince (Katrňák 2006). Sociální situace studentů a studentek vysokých škol (zejména vzdělání a finanční situace rodičů studujících) je tradičním hlavním tématem šetření EUROSTUDENT, kterému je věnována následující kapitola.

Vzdělání rodičů

Vzdělání rodičů je jedna ze základních sledovaných charakteristik popisující sociálně-ekonomickou situaci respondentů v šetření EUROSTUDENT. Téma rovného přístupu k vysokoškolskému vzdělávání do velké míry souvisí právě se socioekonomickým zázemím studentů, především s dosaženým vzděláním rodičů, které je významným faktorem, který ovlivňuje vzdělanostní šance dětí. Podíl studentů, jejichž rodiče nemají vysokoškolské vzdělání je 48 % (viz Graf A_1_1).

Graf A_1_1: Vzdělání rodičů, vybrané skupiny studujících, v %

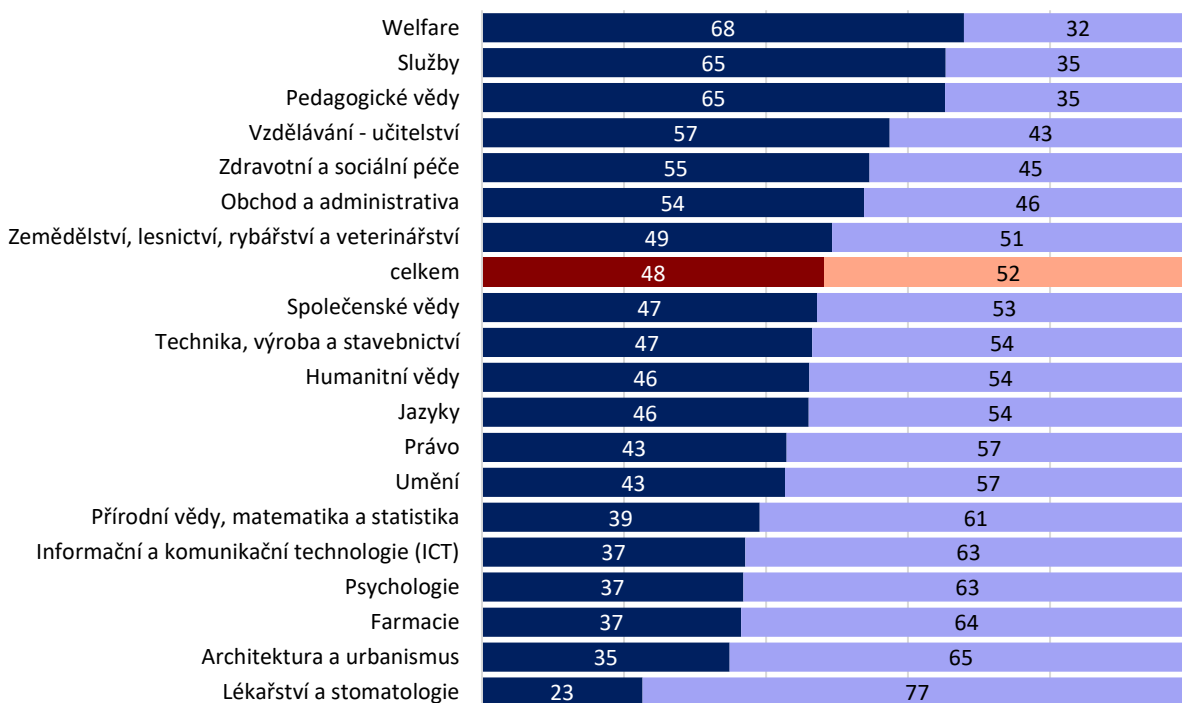

Vzhledem ke vzdělanostní struktuře společnosti České republiky představuje tato skupina stále přibližně poloviční zastoupení studujících.² Ve srovnání s minulou vlnou šetření EUROSTUDENT VII byl však zaznamenán mírný pokles (o 2,5procentního bodu) (Hündlová, Šmídová 2020). Více než poloviční zastoupení studujících, jejichž rodiče nemají vysokoškolské vzdělání mají ženy (51 %), studenti bakalářských studijních programů (52 %) a studenti v kombinované formě studia (67 %). Více než dvoutřetinové zastoupení studujících bez vysokoškolského zázemí v kombinované formě studia souvisí do jisté míry s tím, že se jedná o výrazně starší studenty a studentky.

Naopak nejnižší podíl, méně než třetinový, je u studujících dlouhých magisterských programů (32 %). Studující dlouhých magisterských programů zastupují především medicínské a právnické obory. Výsledky jiných šetření (např. Absolvent 2018) dokládají, že tyto obory studují lidé z rodin s lepším socioekonomickým zázemím (Šmídová, 2020).

Graf A_1_2: Vzdělání rodičů, obory studia, v %

■ bez vysokoškolského vzdělání (ISCED 0–4) ■ s vysokoškolským vzděláním (ISCED 5–8)

V Grafu A_1_2 uvádíme zastoupení studentů a studentek podle rodinného zázemí v rozdělení podle skupin oborů. Nejvyšší zastoupení studujících z rodin bez rodinného vysokoškolského zázemí je v oborech *Welfare* (68 %), *Služby* a *Pedagogické vědy* (shodně 65 %). Nad průměrem celého šetření EUROSTUDENT VIII se dále pohybují studenti a studentky oborů *Vzdělávání – učitelství* (57 %), *Zdravotní a sociální péče* (55 %), *Obchod a administrativa* (54 %) a *Zemědělství lesnictví a rybářství* (49 %). Zcela

² Strukturu vzdělanosti obyvatelstva České republiky lze nejlépe sledovat z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB). V průběhu posledních několika desetiletí došlo ke značnému zlepšení vzdělanostní úroveň obyvatelstva České republiky. Zaprvé došlo k významnému poklesu podílu osob se základním vzděláním (1970 – 57 %, 1991 – 33 %, 2021 – 12,5 %) a zadruhé k nárůstu podílu osob s vysokoškolským vzděláním (1970 – 3,4 %, 1991 – 7,2 %, 2021 – 17,6 %). K nárůstu podílu osob s nejvýše dosaženým vysokoškolským vzděláním docházelo zejména až v posledních dvou desetiletích 21. století (ČSÚ nedatováno).

nejvyšší zastoupení rodin s vysokoškolským vzděláním rodičů mají studenti a studentky oborů *Lékařství a stomatologie* (77 %). Více než 60% zastoupení osob s vysokoškolským rodinným zázemím je dále v oborech *Architektura a urbanismus* (65 %), *Farmacie* (64 %), *Psychologie a Informační a komunikační technologie* (shodně 63 %).

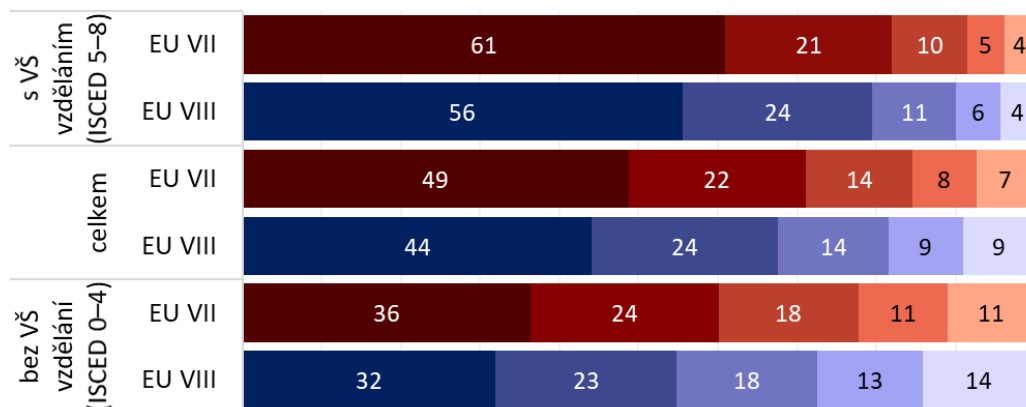
Vzdělání rodičů a identifikace se studiem

Jak již bylo uvedeno výše, vzdělání rodičů je jedním z významných faktorů formující vzdělanostní dráhy mladých lidí. Jak hodnotili v šetření EUROSTUDENT VIII respondenti a respondentky z odlišného vzdělanostní zázemí vybrané studijní situace? Existují rozdíly v odpovědích respondentů šetření EUROSTUDENT VII a VIII?

Vzdělanostní aspirace studujících se odráží ve výroku *Vždy bylo jasné, že budu studovat na vysoké škole* (viz Graf A_1_3). V celém šetření EUROSTUDENT VIII s tímto výrokem souhlasily (zcela a spíše) více než dvě třetiny studujících (68 %). Platí, že studující, jejichž rodiče nemají vysokoškolské vzdělání výrazně méně často oproti studujícím, kteří pochází z vysokoškolsky vzdělaných rodin v minulosti uvažovali o tom, že budou studovat na vysoké škole (55 %, resp. 80 %). V minulé vlně šetření EUROSTUDENT VII respondenti celkově bez rozdílu vzdělanostního zázemí, častěji než v současné vlně odpovídali na tento výrok souhlasně.

Graf A_1_3: Vždy bylo jasné, že budu studovat na vysoké škole, vzdělání rodičů, v %

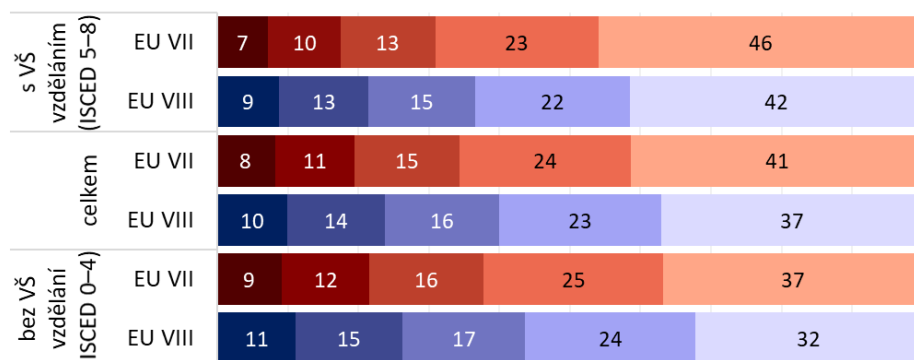
■ zcela souhlasím ■ 2 - ■ 3 - ■ 4 - ■ zcela nesouhlasím

Většina studujících (60 %) se ztotožňuje se svou rolí vysokoškolského studenta/studentky (viz Graf A_1_4). Výrok *Často mám pocit, že nepatřím na vysokou školu* diferencuje studentskou populaci o něco méně než předchozí výše uvedený výrok, ale rozdíly jsou též statisticky významné. S tím, že studující, jejichž rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní mají vyšší pocit sounáležitosti s vysokoškolským studiem (63 %) než studenti a studentky rodičů bez vysokoškolského vzdělání (56 %). Respondenti v minulé vlně šetření častěji, než respondenti v současné vlně deklarovali, že nesouhlasí s tímto výrokiem, tj. větší podíl z nich uvedl, že nemá pocit, že by nepatřil na vysokou školu (zcela a spíše nesouhlasím: celkem EUROSTUDENT VII 66 %, celkem EUROSTUDENT VIII 60 %).

Graf A_1_4: Často mám pocit, že nepatřím na vysokou školu, vzdělání rodičů, v %

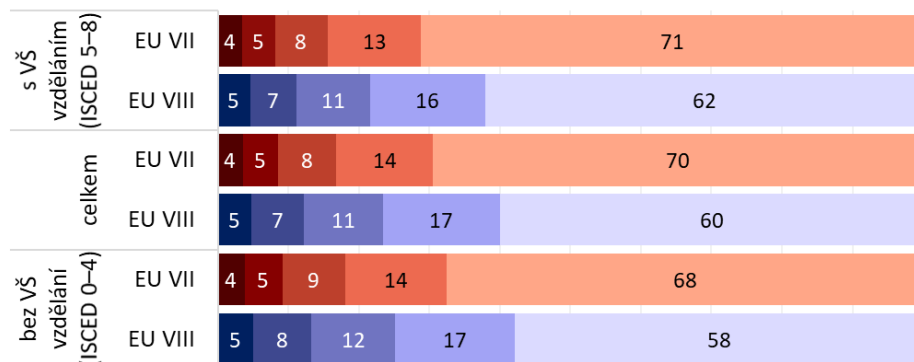
■ zcela souhlasím ■ 2 - ■ 3 - ■ 4 - ■ zcela nesouhlasím

Výrok *Vážně přemýšlím o tom, že úplně skončím se studiem na vysoké škole* výrok vypovídá o teoretické možnosti ukončit studium na vysoké škole (tzv. drop out). Většina studujících o ukončení studia neuvažuje (77 %). Výpovědi studentů a studentek v rozdělení podle vzdělání nevykazuje výrazné rozdíly. Nepatrně vyšší podíl souhlasných odpovědí (o 2 procentní body oproti průměru za celé šetření) lze nalézt u studujících, kteří nemají vysokoškolsky vzdělané rodiče. Rozdíly v odpovědích mezi respondenty dvou posledních vln šetření dokreslují situaci dvou předchozích výše uvedených výroků (Graf A_1_3 a Graf A_1_4). Respondenti v poslední vlně šetření EUROSTUDENT VIII častěji, než respondenti sedmé vlny šetření uváděli, že vážně přemýšlí o ukončení studia na vysoké škole.

Graf A_1_5: Vážně přemýšlím o tom, že úplně skončím se studiem na vysoké škole, vzdělání rodičů, v %

■ zcela souhlasím ■ 2 - ■ 3 - ■ 4 - ■ zcela nesouhlasím

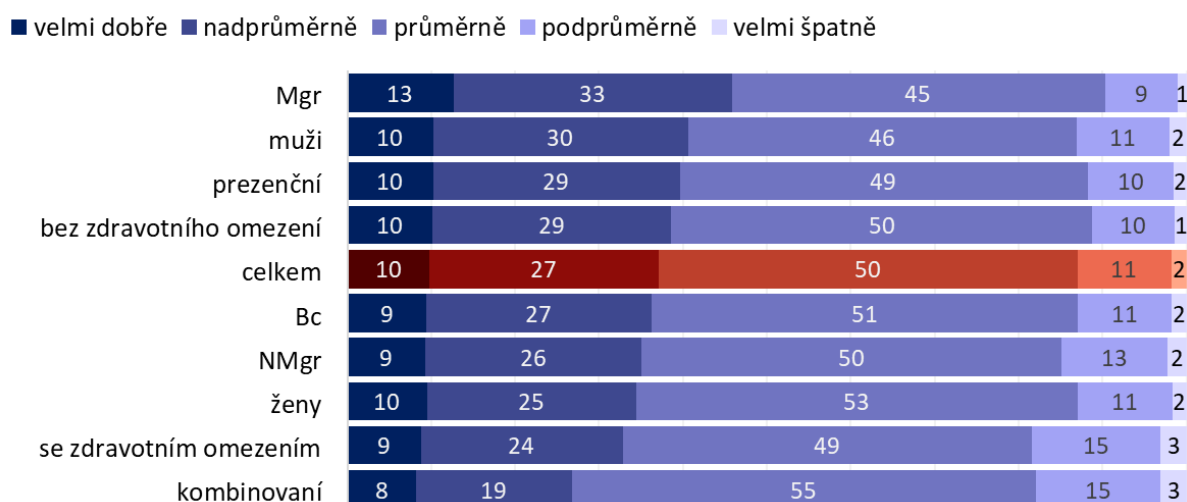
Ekonomická situace rodin a finanční obtíže při studiu

Již předchozí vlny šetření ukázaly, že ekonomická situace rodin studentů a studentek hraje významnou roli v hodnocení studia a různých životních i pracovních podmínek mladých lidí během studia. V dále uvedeném Grafu A_1_6 je zobrazené zhodnocení ekonomického zabezpečení rodičů/pěstounů respondentů šetření EUROSTUDENT VIII podle základních vybraných charakteristik. Hodnocení finanční situace rodičů se podobá hodnocení ve většině zemí, které se účastní šetření EUROSTUDENT (Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras, 2021). Největší podíl studentů a studentek vnímá finanční situaci své rodiny jako průměrnou. V českém šetření EUROSTUDENT VIII takto odpověděla polovina respondentů (viz Graf A_1_6). Více než třetina (37 %) studujících uvedla, že ekonomické zabezpečení jejich rodičů je velmi dobré nebo nadprůměrné, 13 % uvedlo opak, tj. ekonomickou situaci rodičů vnímají jako podprůměrnou nebo velmi špatnou. Nejlépe hodnotí finanční situaci rodičů

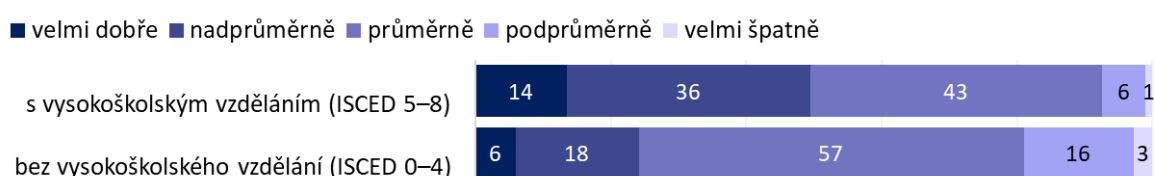
studenti a studentky dlouhých magisterských programů a nejhůře studující v kombinované formě studia (46 %, resp. 27 % odpovědělo velmi dobře nebo nadprůměrně).

Graf A_1_6: Ekonomická situace rodin studentů a studentek, vybrané charakteristiky, v %

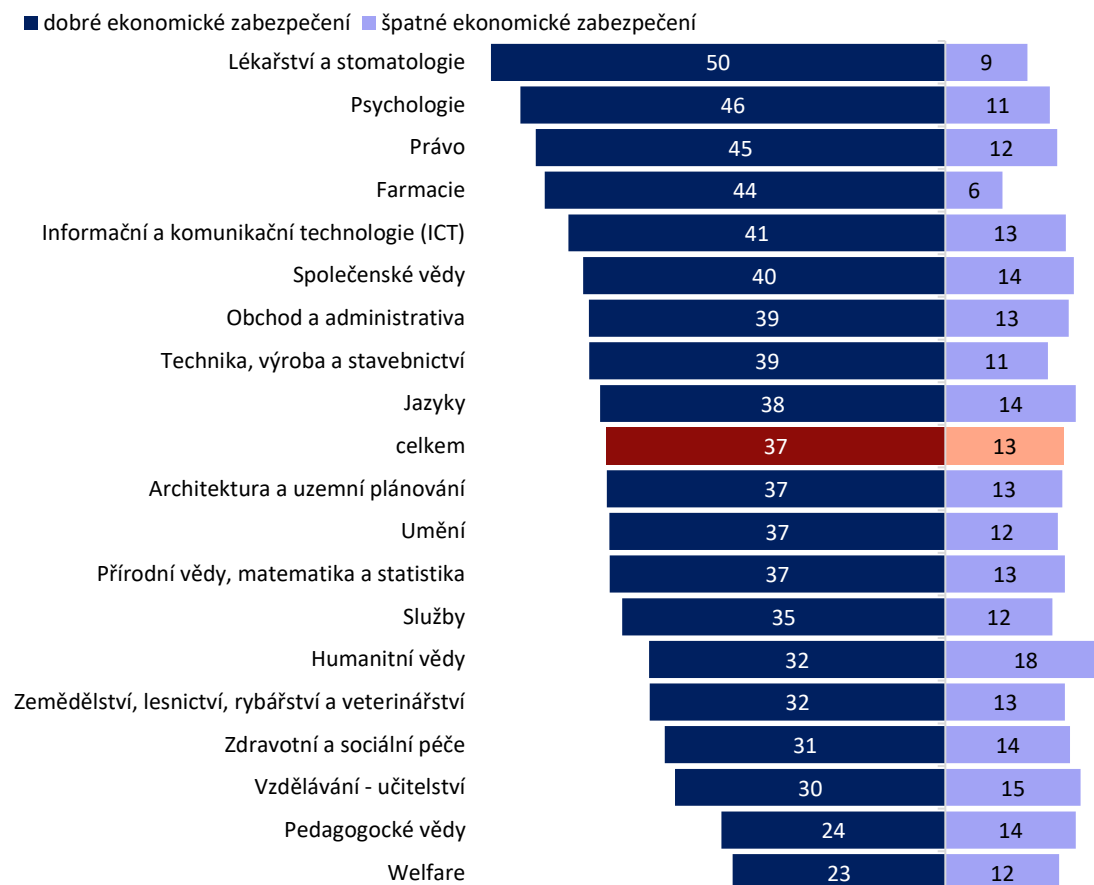
Vzdělání rodičů a socioekonomický status rodiny spolu úzce souvisí. Jak ukazují výsledky šetření EUROSTUDENT VIII, rozdíly ve vzdělání rodičů vedou k odlišnému vnímání hodnocení ekonomického statusu rodiny respondentů a respondentek (viz Graf A_1_7). Studujících, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání a dobrou (velmi a nadprůměrnou) ekonomickou situaci je téměř polovina. Podíl studujících, jejichž rodiče nemají vysokoškolské vzdělání a zároveň mají dobré/velmi dobré ekonomické zabezpečení je poloviční (24 %). Ti studenti a studentky, kteří hodnotili rodinou ekonomickou situaci jako podprůměrnou a špatnou se častěji vyskytují mezi studenty a studentkami bez vysokoškolského rodinného zázemí (19 %) než mezi studujícími, kteří mají alespoň jednoho rodiče vysokoškolsky vzdělaného (7 %).

Graf A_1_7: Ekonomická situace rodin studentů a studentek podle vzdělání rodičů, v %

Socio-ekonomický status, v tomto případě reprezentovaný ekonomickou situací rodiny, formuje studijní předpoklady a výběr studovaného oboru na vysoké škole (viz Graf A_1_8). 37 % respondentů šetření EUROSTUDENT VIII uvedlo, že vnímá ekonomickou situaci své rodiny jako velmi dobrou/dobrou. Zdaleka nejlépe hodnotí danou situaci studující oborů *Lékařství a stomatologie* (50 %), *Psychologie* (46 %), *Právo* (45 %) a *Farmacie* (44 %). A naopak nejméně často (méně než 30 %) pociťují velmi dobré a dobré ekonomické zabezpečení rodiny studující oborů *Welfare* (23 %), *Pedagogické vědy* (24 %) a *Vzdělání – učitelství* (30 %). Negativní hodnocení ekonomické situace svých rodin se napříč studijními obory příliš nemění. V průměru se jedná o 13 % studentů a studentek, které vnímají zabezpečení své rodiny jako podprůměrné nebo velmi špatné. Z tohoto průměrného hodnocení vybočují akorát studující oborů *Farmacie* (6 %) spolu se studujícími oborů *Lékařství a stomatologie* (9 %) na jedné straně a studující *Humanitních věd* (18 %) na druhé straně.

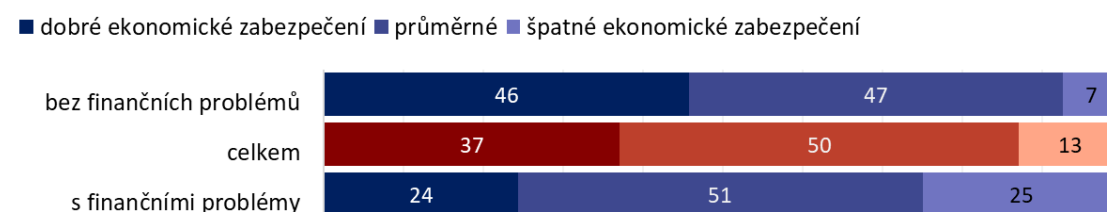
Graf A_1_8: Ekonomická situace rodin studentů a studentek, obory studia, v %

Poznámka: Dobré ekonomické zabezpečení je součet hodnocení velmi dobré a nadprůměrně dobré ekonomické zabezpečení. Špatné ekonomické zabezpečení je součet hodnocení podprůměrného a velmi špatného ekonomického zabezpečení. Průměrné ekonomické zabezpečení není uvedeno.

Současná finanční situace studujících, resp. to, zda v době šetření pociťovali respondenti nějaké finanční potíže³, souvisí s finanční situací jejich rodiny (viz Graf A_1_9). Rozdíl mezi studenty a studentkami, kteří mají dobré ekonomické rodinné zázemí a jsou v době studia ve finančních potížích (24 %) a těch, co nejsou ve finančních problémech (46 %), je téměř dvojnásobný. Obdobně lze vnímat situaci ohledně špatného ekonomického statusu rodičů. Čtvrtina těch, co mají finanční problémy ve studiu, zároveň deklaruje, že i jejich rodiče nejsou v dobré ekonomické situaci. Zatímco z těch, kteří uvedli, že nezažili finanční problémy ve studiu, „pouze“ 7 % vnímá ekonomickou situaci rodičů jako špatnou nebo průměrnou.

Graf A_1_9: Finanční situace studentů a studentek, ekonomické zabezpečení rodičů, v %

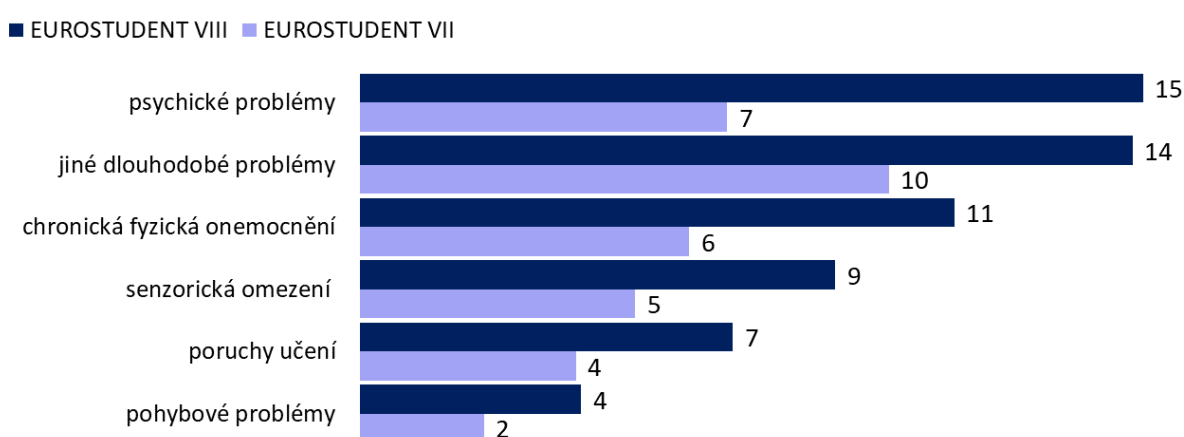
³ Pozornost tomuto tématu věnujeme také v kapitole Příjmy a náklady během studia (včetně indikace finančního ohrožení)

Zdravotní znevýhodnění

Z celkového počtu 14 551 respondentů v šetření EUROSTUDENT VIII 43 % (n = 6 288) uvedlo, že má nějaké zdravotní omezení nebo dlouhodobé zdravotní problémy. Jde o poměrně výrazný nárůst oproti minulé vlně šetření, ve kterém 28 % (n = 5 332) studujících uvedlo, že má zdravotní omezení.

Respondenti měli v dotazníku označit (z předem připraveného seznamu zdravotních problémů), jaké konkrétní zdravotní omezení se jich týká (mohli uvést více než jedno): *chronické fyzické onemocnění, psychické problémy/onemocnění, problémy s pohybem/pohybová omezení, senzorická omezení (zrak, sluch), poruchy učení (např. dyslexie), jiné dlouhodobé zde neuvedené problémy se zdravím*. Velký nárůst podílu osob ve srovnání s minulou vlnou šetření je patrný u všech uvedených zdravotních omezení (Graf A_1_10). Jedná se o téměř dvojnásobný nárůst, konkrétně u *psychických onemocnění* o více než dvojnásobný (EUROSTUDENT VII – 7 %, EUROSTUDENT VIII – 15 %).

Graf A_1_10: Typy zdravotního znevýhodnění, studující se zdravotním znevýhodněním, v %

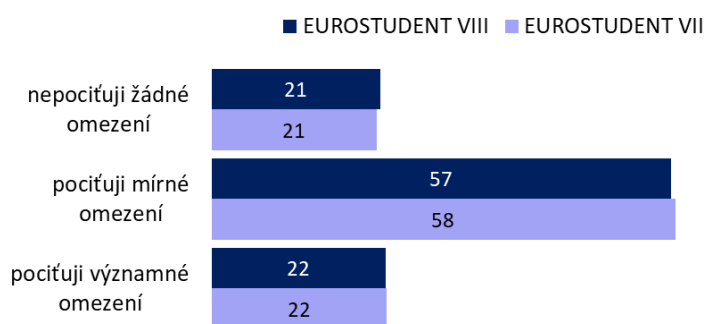
Poznámka: Studenti a studentky mohli uvést více než jeden zdravotní problém.

V šetření EUROSTUDENT se respondentům tradičně pokládají dvě doplňující otázky, které se týkají míry zdravotních problémů. Konkrétně respondenti uvádí, jestli vnímají své zdravotní problémy/znevýhodnění jako významné (*významné omezení, mírné omezení, žádné omezení*) v jejich běžném životě a v jejich studiu (Graf A_1_11 a Graf A_1_12). Tato otázka se pokládá těm studujícím, kteří uvedli, že mají nějaké zdravotní znevýhodnění, tj. jedná se o 43 % studujících z osmé vlny šetření a o 28 % studujících ze sedmé vlny šetření EUROSTUDENT.

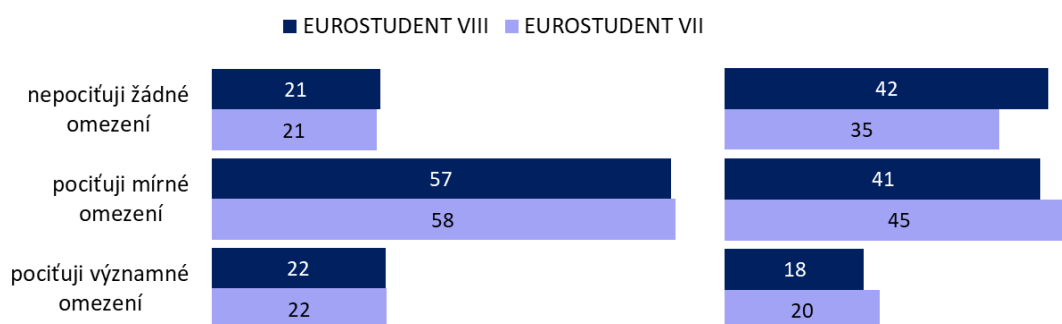
Zdravotní omezení se v absolutních počtech týká mnohem vyššího počtu studujících v osmé vlně šetření. Je míra omezení mezi studenty a studentkami v jednotlivých šetření odlišná? Co se týče míry omezení v *běžném životě*, nejsou mezi jednotlivými vlnami šetření zaznamenány téměř žádné rozdíly. S tím, že shodně v obou šetřeních více než polovina studujících uvádí, že pociťují mírné omezení. Pětina studujících uvádí, že nepociťuje žádné omezení a pětina významná omezení. U zdravotních omezení, která limitují studující *ve studiu* jsou patrné výraznější rozdíly. V osmé vlně šetření (v porovnání se sedmou vlnou šetření) bylo více (o 7procentních bodů) studujících, kteří uvedli, že nepociťují žádné omezení.

Lze tedy konstatovat, že v šetření EUROSTUDENT VIII v porovnání se šetřením EUROSTUDENT VII evidujeme vyšší podíl studujících, kteří mají obecně nějaké zdravotní omezení (43 % vs. 28 %). V osmé vlně šetření (v porovnání se sedmou vlnou šetření) však tito studenti a studentky (se zdravotním omezením / zdravotními omezeními) méně často uvádějí, že mají mírné nebo významné omezení, které je limituje při studiu (58 %, resp. 65 %, jako součtu významné a mírné omezení).

Graf A_1_11: Zdravotní problémy v běžném životě, v %

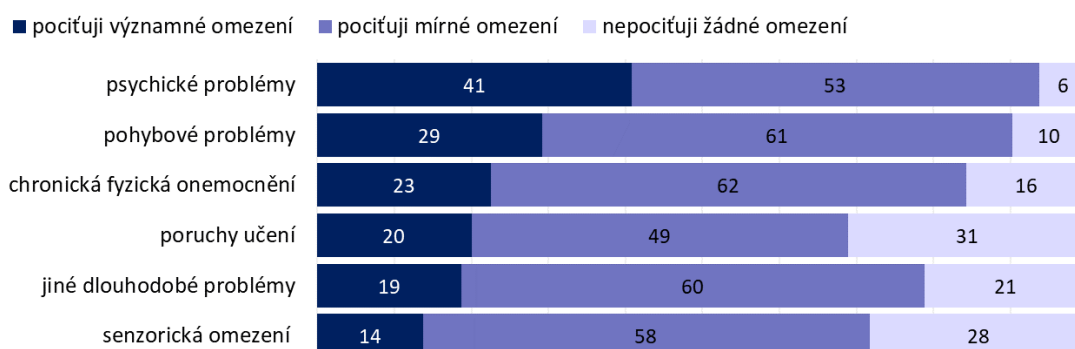
Graf A_1_12: ...ve studiu, v %

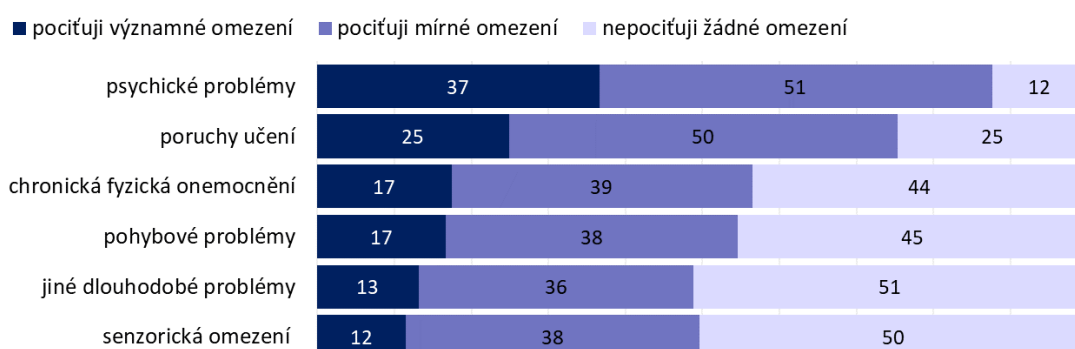
Poznámka: EUROSTUDENT VIII n = 6288, EUROSTUDENT VII n = 5332

Konkrétní zdravotní omezení studentky a studenty zajisté jinak limitují v běžném životě a jinak ve studiu (Grafy A_1_13 a Graf A_1_14). Všechna uvedená zdravotní omezení vnímají respondenti spíše jako limitující v běžném životě než ve studiu, pouze poruchy učení jsou přirozeně spíše limitující ve studiu než v běžném životě. Tento uvedený typ zdravotního omezení je druhý nejčastější, který studující uvedli jako limitující ve studiu (významné omezení – 25 %, mírné omezení 50 %). Vůbec nejčastějším zdravotním omezením, které studenty a studentky limituje ve studiu, jsou psychická onemocnění (významně – 37 %, mírně – 51 %).

Graf A_1_13: Míra omezení daného zdravotního problému v běžném životě (v %)

Graf A_1_14: Míra omezení daného zdravotního problému ve studiu (v %)

V šetření EUROSTUDENT se v souvislosti se zdravotními problémy pracuje s uměle vytvořeným ukazatelem *podíl studujících, jež mají zdravotní omezení, které je limituje při studiu*. Z celkového počtu respondentů v šetření EUROSTUDENT VIII čtvrtina studujících uvedla (25 %), že má nějaké zdravotní omezení, které je významně nebo mírně limituje ve studiu. V předposlední vlně šetření

EUROSTUDENT VII se jednalo o 17 % studujících. Pokud budou v této zprávě uvedeny údaje za *studující se zdravotním omezením / bez zdravotního omezení*, tak se jedná o tento uměle vytvořený indikátor.

Graf A_1_15: Studující se zdravotním omezením / bez zdravotního omezení, v %

V rozdělení podle vybraných charakteristik (pohlaví, forma a typ studia a finanční problémy) se podíl studujících bez zdravotního omezení, které je limituje při studiu pohybuje mezi 66–81 %. Tento rozdíl 15 procentních bodů zároveň ukazuje na rozdíly mezi studenty a studentkami s/bez finančních problémů, s tím, že studující s finančními problémy jsou svými zdravotními problémy limitováni ve studiu častěji. Dále jsou častěji limitováni ženy, studenti a studentky v bakalářských studijních programech, v prezenčním studiu a v dlouhých magisterských programech (Graf A_1_15).

Vstup a přechod do vysokoškolského studia

Tato kapitola se dotýká tématu otevřenosti vysokoškolského systému ve smyslu přístupu k vysokoškolskému vzdělávání. Flexibilní formy vzdělávání a/nebo celoživotní vzdělávání představují jedny z prioritních cílů současné vysokoškolské politiky. Na jednotlivce jsou v oblasti pracovní kariéry kladeny stále vyšší požadavky, které s sebou přináší potřebu dalšího vzdělávání, rozšiřování kvalifikací apod. Úlohou současného vysokého školství by měla být reakce na aktuální dění ve společnosti a na trhu práce. Vysoké školy by měly být schopny kromě prezenčních forem studia nabídnout i další možnosti vzdělávání, které umožní studium současné stále více diverzifikované studentské populaci. Flexibilní formy vzdělávání by měly usnadnit studium především tzv. netradičním studentům a měly by být jedním z kroků, jak zajistit rovný přístup k vysokoškolskému vzdělávání. Cílem šetření EUROSTUDENT a této konkrétní kapitoly je poukázat na to, zda a jak se liší jednotlivé populace studentů a studentek s ohledem na dobu přechodu mezi ukončenou středoškolskou docházkou a vstupem na vysokou školu a v rámci vysokoškolského studia a v neposlední řadě je cílem poukázat na to, zda vysokoškolské systémy umožňují kromě tradičního vstupu i jiné alternativy (např. přijetí na VŠ na základě získaných pracovních zkušeností).

Přechod ze střední na vysokou školu

Cílem šetření je mimo jiné dát odpovědi na otázky spojené se vzdělávacími drahami a s přístupem k vysokoškolskému vzdělávání. Jedním z ukazatelů, který nabízí šetření EUROSTUDENT je doba přechodu od ukončení středoškolské docházky do doby vstupu na vysokou školu, který je cenným ukazatelem pro měření otevřenosti vzdělávacích systémů s ohledem na jejich dostupnost (Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras 2021).

V průměru devět z deseti respondentů v českém šetření EUROSTUDENT (viz Graf A_2_1) nepřerušilo vzdělávací dráhu a nastoupilo na vysokou školu do dvou let od ukončení středoškolské docházky (EUROSTUDENT VII – 93 %, EUROSTUDENT VIII – 90 %). Českého studenta / českou studentku vysokých škol lze spíše nazvat tradiční, ve smyslu volby vzdělávací dráhy.

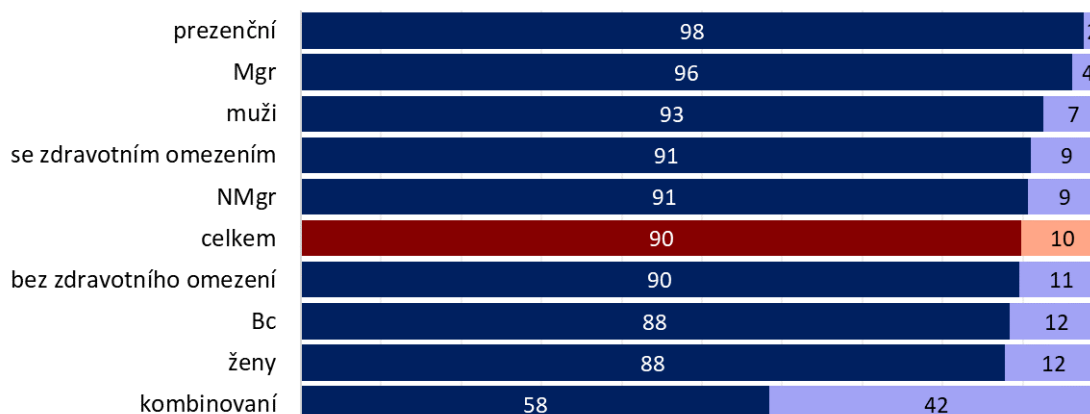
Graf A_2_1: Doba přechodu od ukončení středoškolské docházky a nástupu na vysokou školu, v %

■ nepřerušená vzdělávací dráha ■ přerušená vzdělávací dráha

Graf A_2_2: Doba přechodu od ukončení středoškolské docházky, vybrané charakteristiky, v %

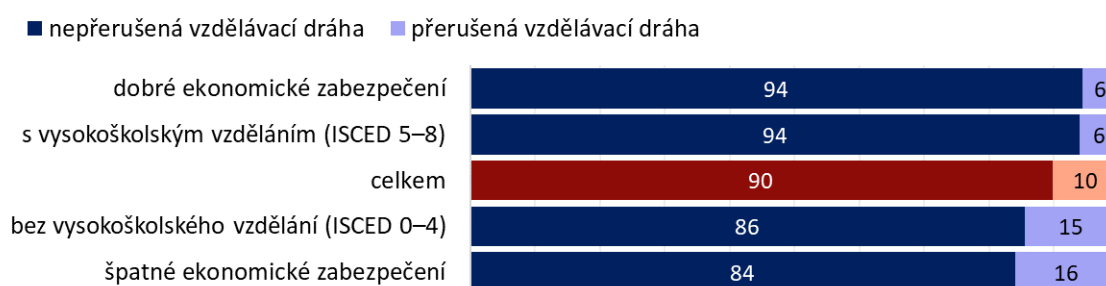
■ nepřerušená vzdělávací dráha ■ přerušená vzdělávací dráha

Podíváme-li se na problematiku přístupu k vysokoškolskému vzdělávání na základě různých charakteristik, jako je pohlaví, forma a typ studia a zdravotní omezení, tak je zřejmé (viz Graf A_2_2), že u téměř všech výše jmenovaných skupin studujících není patrná výrazná odlišnost oproti průměru šetření EUROSTUDENT VIII. Jedinou skupinou studujících, která vykazuje rozdíl, jsou studenti a studentky v kombinované formě studia. Z nich 42 % deklarovalo, že nastoupilo na vysokou školu až po dvou a více letech od ukončení středoškolské docházky. Nutno připomenout, že kombinovaná forma studia představuje v rámci českého vzdělávacího systému jednu z flexibilních forem vzdělávání, při které je možné snáze sladit profesní, studijní a rodinný život. Z jiných šetření víme, že právě v kombinované formě studia jsou mnohem častěji zastoupeni studující starší 30 let, studující, jež jsou rodiči a ti, kteří pracují na více než poloviční úvazek (např. Hündlová, Šmídová 2020).

Odlíšné vzdělávací cesty nacházíme poněkud častěji u studujících s nižším sociálně-ekonomickým statusem. Konkrétně se jedná o studující, jejichž rodiče jsou ve špatné ekonomické situaci a bez vysokoškolského vzdělání (viz Graf A_2_3). Tito studující častěji než ostatní studující (průměr EUROSTUDENT VIII – 10 %) uváděli přerušení vzdělávací dráhy (16 %, resp. 15 %).

Graf A_2_3: Doba přechodu od ukončení středoškolské docházky, vybrané charakteristiky, v %

Alternativní cesty ve vzdělávání

Níže uvedený graf (viz Graf A_2_4) vypovídá o tom, že alternativní cesty ve vzdělávání – tak, jak je chápé EUROSTUDENT – nejsou doposud běžnou a *de facto* ani legálně možnou součástí českého vysokého školství.

Šetření EUROSTUDENT pracuje s uměle vytvořenou proměnnou, která ilustruje flexibilitu vstupu do vysokoškolského vzdělávání s ohledem na druh získané středoškolské kvalifikace a její případné pozdější nabytí, která umožňuje vstup na vysokou školu. Studenty a studentky je možné rozdělit na ty, kteří se dostali na vysokou školu **standardní přístupovou cestu**, tj. získali maturitu nebo její zahraniční ekvivalent bezprostředně při prvním opuštění střední školy nebo na ty, kteří využili **alternativní přístupovou cestu**, tj. vstoupili na vysokou školu bez standardní kvalifikace nebo jí získali s odstupem, tj. po více než šesti měsících po ukončení střední školy. Alternativní cestou je v šetření EUROSTUDENT míněno například přijetí na vysokou školu za pomoci kvalifikace získané při zaměstnání (Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras 2021), což ale není v českém prostředí umožněno.

Téměř všichni respondenti šetření EUROSTUDENT VIII, a podobně i studenti a studentky v minulé vlně šetření EUROSTUDENT VII odpověděli, že přijetí na vysokou školu proběhlo standardním přijímacím procesem. Výsledky z šetření EUROSTUDENT VIII za jiné země zatím nejsou k dispozici, ale z minulé vlny šetření víme, že v průměru bylo zaznamenáno 8 % studujících, kteří využili alternativní přístupovou cestu.

Graf A_2_4: Alternativní cesty ve vzdělávání, v %

■ tradiční cesta ■ netradiční cesta

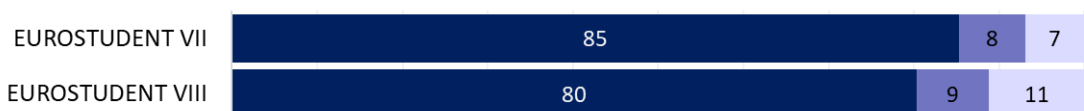

Opětovné zapsání do studia na vysoké škole

Další vzdělávání, které je podporováno jak národními, tak evropskými politikami, je možné dále měřit za pomoci ukazatele opětovného vstupu do vysokoškolského vzdělávání. V šetření EUROSTUDENT konkrétně jde o ukazatel vstupu do magisterského studia po absolvování jiného vysokoškolského studijního programu (Graf A_2_5). Jak v současné, tak v minulé vlně šetření EUROSTUDENT se více než čtyři pětiny studujících zapsaly do dalšího studia (do magisterského studijního programu) na vysoké škole méně než rok po získání předchozí kvalifikace. Znamená to, že většina studujících pokračuje ve svých studiích bez přerušení, na více než jeden rok svá vysokoškolská studia přerušila přibližně pětina studujících.

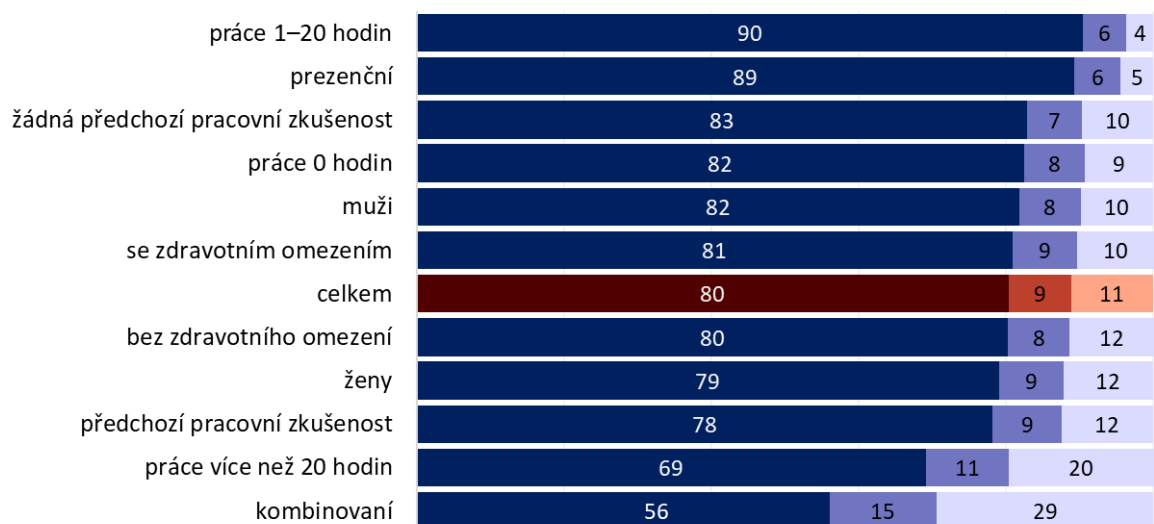
Graf A_2_5: Opětovné zapsání do studia na vysoké škole, v %

■ méně než rok po získání kvalifikace ■ jeden až dva roky od získání kvalifikace
 ■ více než dva roky od získání kvalifikace

Graf A_2_6: Opětovné zapsání do studia na vysoké škole, vybrané charakteristiky, v %

■ méně než rok po získání kvalifikace ■ jeden až dva roky od získání kvalifikace
 ■ více než dva roky od získání kvalifikace

Opětovné zapsání do vysokoškolského studia po již absolvovaném vysokoškolském studiu s odstupem více než dvou let souvisí zejména s pracovní zkušeností studujících (Graf A_2_6). Ti, kteří jsou v současném studiu zaměstnaní (zde je míněno zaměstnání na více než poloviční úvazek), z více jak 20 % nastoupili do současného magisterského studia po dvou a více letech od absolvování předchozího

vysokoškolského studia. Jak již bylo uvedeno výše, kombinovaná forma studia představuje v českém vzdělávacím systému zdaleka nejvíce využívanou flexibilní formu studia (oproti čistě distanční formě, která je rovněž zákonem umožněna). Studenti a studentky, kteří jsou starší a zaměstnaní a rozhodnou se vstoupit opětovně do studia na vysoké škole, tak často využívají kombinovanou formu studia.

Typy a formy studia

V předchozí kapitole bylo na problematiku rovného přístupu k vysokoškolskému vzdělávání nahlíženo z perspektivy celoživotního vzdělávání, konkrétně jsme se zaměřili na téma alternativních cest a otevřenosti přechodu do a v rámci vysokoškolského vzdělávání.

Třetí kapitola je zaměřena na dostupnost vysokoškolského vzdělávání z pohledu různých typů a forem studia, dále z pohledu typu institucí a oborů studia. Nabízí české vysokoškolské vzdělávání různé typy a formy studia, tak aby byl naplněn jeden z cílů Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání (EHEA): rozšířit účast a zvýšit dostupnost vysokoškolského vzdělávání (Hauschildt, Gwośc, Schirmer, Wartenbergh-Cras 2021)? Jaký je podíl socio-ekonomicky znevýhodněných studentů a studentek ve vybraných oborech studia a typech institucí?

Typ vysokoškolské instituce

Vysoké školy mohou být buď univerzitního nebo neuniverzitního typu. Toto členění univerzit sleduje také šetření EUROSTUDENT. Většina studentů a studentek napříč zeměmi, které jsou zapojeny do šetření EUROSTUDENT je zapsána na univerzitním typu vysoké školy. Je tomu tak i v českém souboru, kde je na vysokých školách typu univerzit zapsáno více než 90 % studujících. S tím, že ve srovnání dvou posledních vln šetření došlo k 5procentnímu nárůstu studentů na neuniverzitním typu VŠ (viz Graf A_3_1). V mezinárodním srovnání dlouhodobě patří Česká republika v rámci zemí s binárním vysokoškolským systémem k těm, kde je podíl studujících na univerzitních vysokoškolských institucí nejvyšší.

Graf A_3_1: Typ vysokoškolské instituce, v %

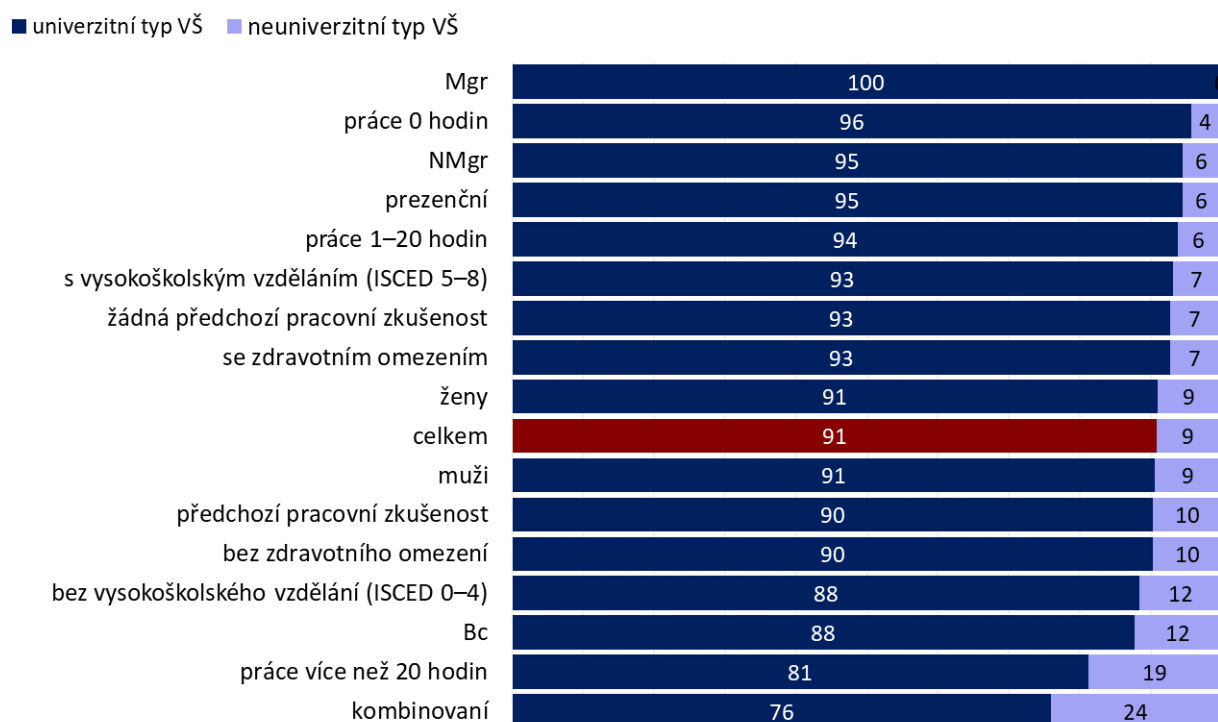
■ univerzitní typ VŠ ■ neuniverzitní typ VŠ

Odlišnosti v typu vysoké školy podle vybraných charakteristik (viz Graf A_3_2) ukazují, že neuniverzitní typ vysoké školy navštěvují častěji studující v kombinované formě studia (24 %), pracující studující (19 %) a také studenti a studentky bakalářských studijních programů (12 %). S tím, že v průměru 9 % respondentů šetření EUROSTUDENT VIII navštěvuje neuniverzitní typ vysoké školy, což je o 5 procentních bodů více než v minulé vlně šetření. Vysoké školy neuniverzitního typu nabízejí častěji studium v bakalářských studijních programech a v jiné než prezenční formě studia, čímž podporují strategii rozvoje flexibilních forem vzdělávání.

V rámci mezinárodního srovnání je poměr studujících zapsaných na univerzitních a neuniverzitních vysokoškolských institucích v České republice (91 % vs. 9 %). Zatímco v mezinárodním srovnání se objevují rozdíly v souvislosti s vysokoškolským rodinným zázemím studujících, tak ani v tomto případě nenacházíme v českém šetření EUROSTUDENT výrazný kontrast. Podíl zapsaných studentů a studentek s vysokoškolským rodinným zázemím na univerzitních vysokých školách byl v českém šetření EUROSTUDENT VIII 93 % a v minulém šetření 96 %, zatímco průměrná hodnota za všechny zúčastněné země v minulém šetření EUROSTUDENT byla 78 %.

Graf A_3_2: Typ vysokoškolské instituce, vybrané charakteristiky, v %

Obory studia⁴

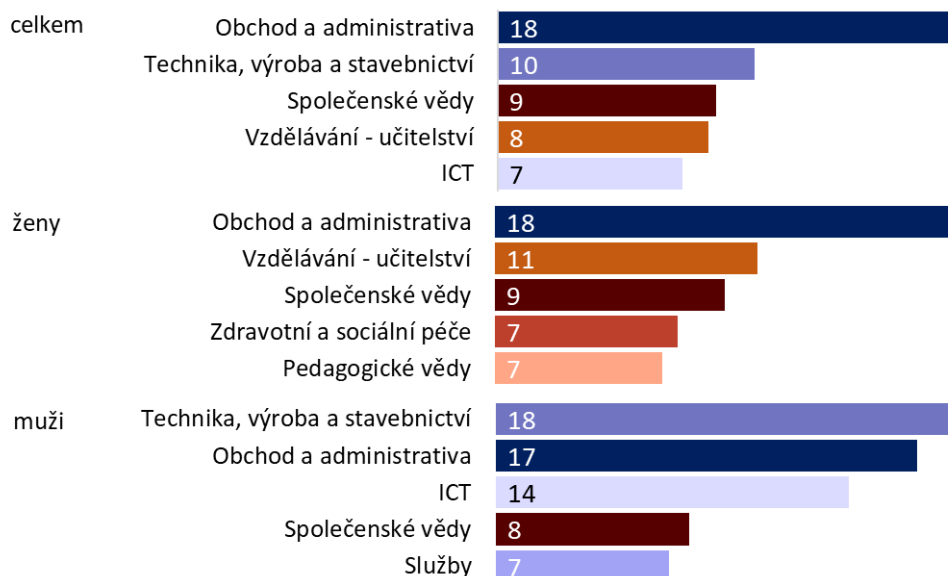
Zastoupení oborů v prezentovaných datech je samozřejmě navázáno na celou studentskou populaci, protože právě tento indikátor byl jedním z použitých pro vážení souboru. Nejvíce zastoupený obor studia je tak v aktuální osmé vlně šetření EUROSTUDENT *Obchod a administrativa* (18 %).

Pět nejpočetněji zastoupených oborů studia je znázorněno v grafu A_3_3. Uvádíme pořadí pěti nejpočetněji zastoupených oborů celkem a také podle pohlaví. Výsledky šetření EUROSTUDENT VIII dokládají, že muži jsou nejčastěji zastoupeni v oborech *Technika, výroba a stavebnictví* (18 %), které se v první pěti mezi ženami neobjevují. Naopak na druhém místě (v zastoupení v jednotlivých studijních oborech) mezi ženami jsou obory *Vzdělávání – učitelství* (11 %), které naopak nejsou v první pěti oborů studia mezi muži.

Obecně platí, že statisticky významným faktorem pro výběr oboru studia je rodinné vzdělanostní zázemí studujících (viz Graf A_1_2 v kapitole *Vzdělání rodičů*). V rámci mezinárodního srovnání (EUROSTUDENT VII) lze nalézt jisté vzorce, které víceméně platí i pro studující v České republice. Studující bez vysokoškolského zázemí častěji studují obory *Vzdělávání*, naopak studující s vysokoškolským zázemím studují častěji obory *Přírodní vědy, matematika a statistika*. V české osmé vlně šetření EUROSTUDENT VIII nadále platí, že studující, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání studují mnohem častěji obory *Lékařství a stomatologie, ICT* a naopak studující bez vysokoškolského zázemí mnohem častěji studují obory *Pedagogické vědy, Obchod a administrativa, Welfare a Služby* (viz Tabulka A_3_1).

⁴ V šetření EUROSTUDENT VII bylo použito základní dělení oborů studia ISCED-F. V šetření EUROSTUDENT VIII byla použito jemnější členění oborů studia. V šetření EUROSTUDENT VII byly například v jedné kategorii obory studia *Obchod, administrativa a právo*. V šetření EUROSTUDENT VIII byly právní obory ze společné kategorie vyňaty.

Graf A_3_3: Obory studia, podle pohlaví, v %

Poznámka: Grafické zobrazení: každý obor uvedený v grafu má svoji barvu.

Tabulka A_3_1: Obory studia podle vzdělání rodičů, adjustovaná rezidua

adjustovaná rezidua

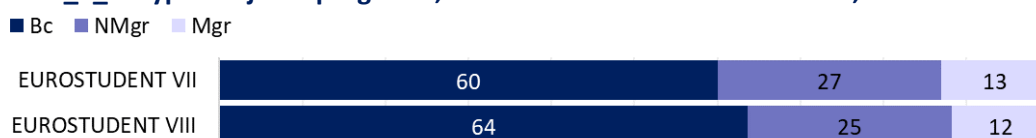
Obory studia	bez VŠ vzdělání (ISCED 0–4)	s VŠ vzděláním (ISCED 5–8)
Lékařství a stomatologie	-16	16
Informační a komunikační technologie (ICT)	-8	8
Přírodní vědy, matematika a statistika	-6	6
Architektura a urbanismus	-4	4
Psychologie	-3	3
Právo	-3	3
Umění	-2	2
Farmacie	-2	2
Technika, výroba a stavebnictví	-2	2
Humanitní vědy	-1	1
Jazyky	-1	1
Společenské vědy	-1	1
Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství	1	-1
Zdravotní a sociální péče	4	-4
Welfare	6	-6
Obchod a administrativa	6	-6
Vzdělávání - učitelství	7	-7
Pedagogické vědy	9	-9
Služby	10	-10

Poznámka: test chí kvadrát, hladina významnosti 99 %.

Typ studijního programu

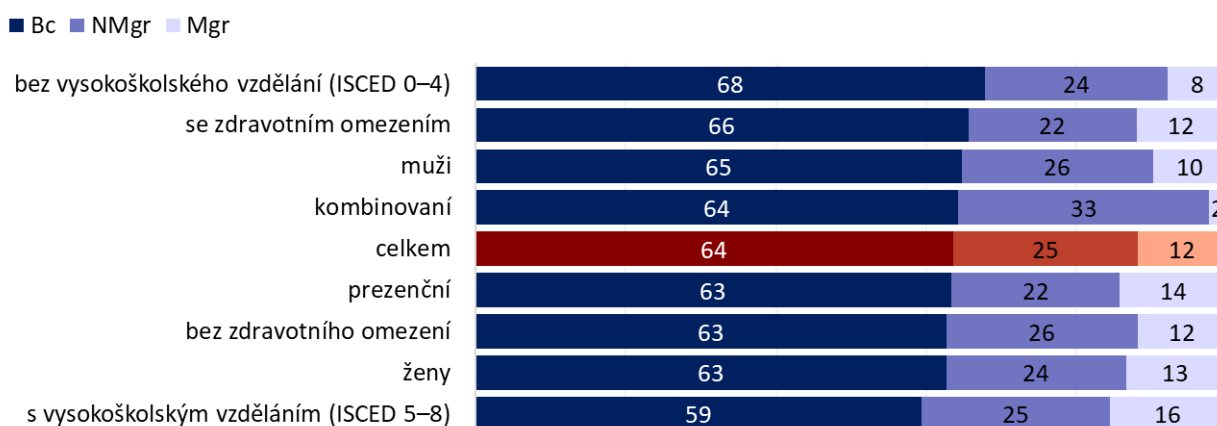
Velká část studentů (necelé dvě třetiny) je zapsána do studia v bakalářských studijních programech. Tento stav se příliš nemění ani v průběhu let. Konkrétně v porovnání mezi posledními dvěma vlnami šetření EUROSTUDENT VII a EUROSTUDENT VIII jde o rozdíl necelých 4 procentních bodů. Přibližně čtvrtina studujících je zapsaná v navazujících magisterských programech a přibližně 12 % respondentů uvedlo, že je zapsáno v dlouhých magisterských programech (viz Graf A_3_4).

Graf A_3_4: Typ studijního programu, srovnání EUROSTUDENT VII a VIII, v %

V porovnání mezi jednotlivými vybranými charakteristikami studujících, bakalářský studijní program (viz Graf A_3_5), navštěvují nejčastěji studující z rodin bez vysokoškolského vzdělání. Naopak studenti a studentky s vysokoškolským rodinným zázemím nejčastěji studují dlouhé magisterské studijní programy, a to dokonce dvakrát častěji než studenti, jejichž rodiče nemají vysokoškolské zázemí.

Graf A_3_5: Typ studijního programu, vybrané skupiny studujících, v %

Forma studia

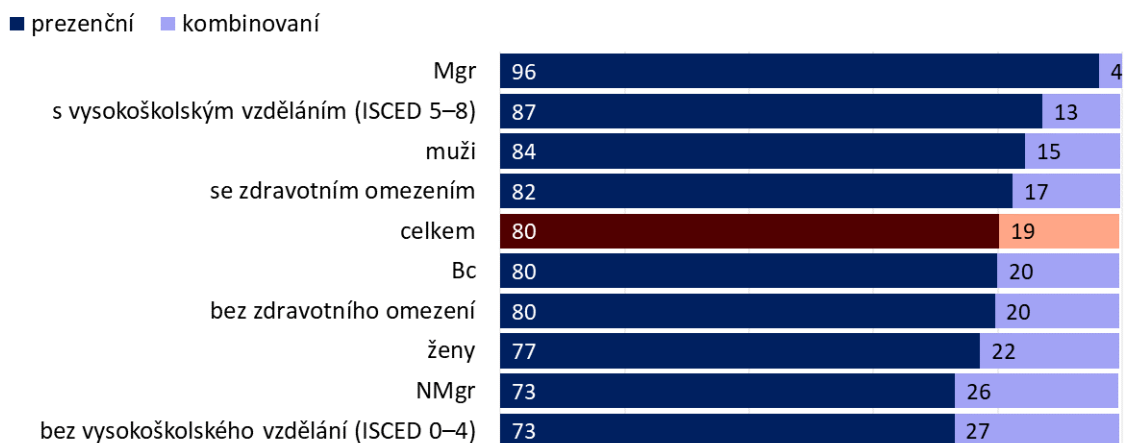
Nejčastější formou studia je prezenční forma, ve které bylo zapsáno 80 % studentů a studentek šetření EUROSTUDENT VIII (viz Graf A_3_6), což je o 6 procentních bodů méně v sedmé vlně šetření EUROSTUDENT. Přestože byl zaznamenán nárůst podílu osob v kombinované formě studia, tak se stále poměrně vysoký podíl osob (80 %), rozhodl studovat v prezenční formě studia. V minulé vlně šetření bylo v kombinované formě studia zapsáno 14 % osob, v současné vlně šetření 19 %.

Graf A_3_6: Forma studia, v %

Rozdíly zaznamenáváme podle vybraných charakteristik, jako jsou pohlaví, zdravotní omezení, forma a typ studia. Průměrně v celém šetření EUROSTUDENT jsou čtyři pětiny studujících zapsány v prezenční formě studia (Graf A_3_7). Nad celkovým průměrem jsou v tomto ohledu nejčastěji studující v dlouhých magisterských programech (96 %), dále studenti a studentky, jejichž rodiče mají vysokoškolské zázemí (87 %), muži (84 %) a studenti se zdravotními omezeními (82 %).

Graf A_3_7: Forma studia, vybrané skupiny studujících, v %

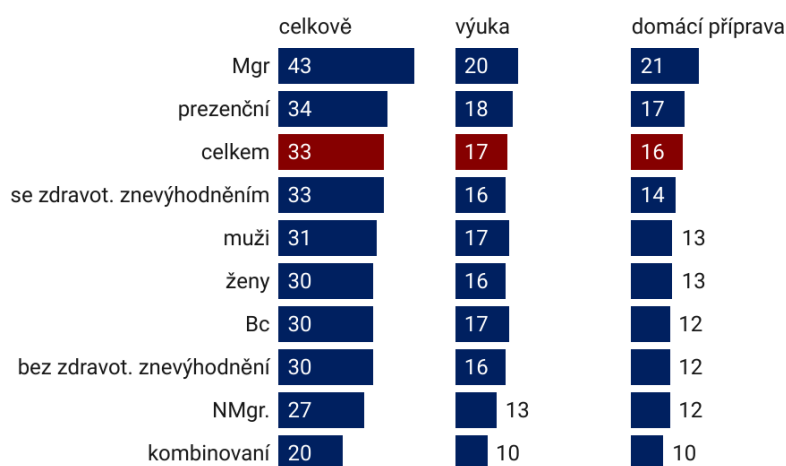

Organizace času

Time management nebo hospodaření s časem zůstává tradiční součástí dotazníku. Údaje o studijní a pracovní intenzitě lze využít jak pro vytvoření celkového obrazu časové náročnosti studia tak také jako hledisko, které může souviset s dalšími aktivitami studujících. Například více prostoru vztahu placené práce a studia věnujeme v kapitole Placená práce během studia.

V části dotazníku, který se zabývá organizací času, respondenti nejprve odhadovali, kolik času věnují svému studiu během semestru. Průměrná mediánová týdenní zátěž (= počet hodin za týden v rámci semestru) je v celém souboru 33 hodin, a z toho 17 hodin týdně studující věnují vlastní výuce a 16 hodin domácí přípravě. Jde o údaj, který je v podstatě shodný, jako v předchozím sedmém kole. Nejvyšší časovou zátěž mají studující dlouhých magisterských studijních programů, naopak nejméně času tráví studiem studující v kombinované formě studia. Ti ale mají jednoznačně nejvyšší pracovní zátěž, protože většina z nich pracuje na plný úvazek (cca 40 hodin/týden, viz Graf A_6_2).

Graf A_4_1: Studijní zátěž (tj. počet hodin za týden celkově, výuka a domácí příprava), podle vybraných skupin studujících

V grafu A_4_2 jsou stejné údaje podle studovaných oborů. Struktura oborů vychází z nové kategorizace využívané od této vlny šetření a poskytuje detailnější rozdělení na 20 kategorií, které lépe postihuje odlišnost oborů. Týká se to např. kategorií *Zdraví, Medicína a stomatologie a Welfare*, které jsou v původní kategorizaci ISCED jednou kategorií.

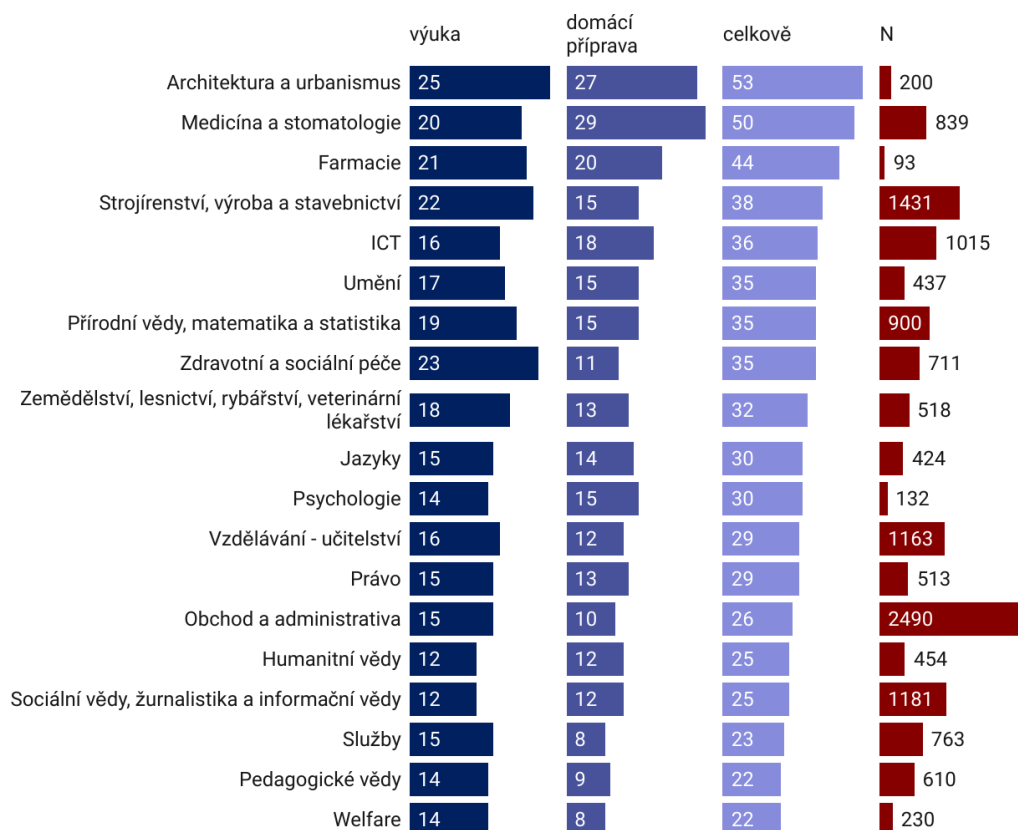
V posledním sloupci stejného grafu uvádíme celkové počty respondentů, které reprezentují jednotlivé oborové skupiny. Je patrné, že některé jsou zastoupeny výrazně menšími počty studujících (*Farmacie a Psychologie*).

Časově nejnáročnější studium mají studující ve skupině oborů *Architektura a urbanismus* (jde o relativně malý obor s 200 respondenty⁵), kde výuka během semestru má mediánovou hodnotu 25 hodin a domácí příprava 27 hodin. Celková mediánová zátěž je na úrovni 53 hodin týdně. *Medicína a stomatologie* (v celkovém souboru jsou zastoupeny více, dohromady 839 respondentů) je časově náročná jen o něco méně (celkem 50 hodin/týden). Nad 40 hodin týdně studijní zátěže se dostala ještě mediánová hodnota oboru *Farmacie* (44 hodin/týden).

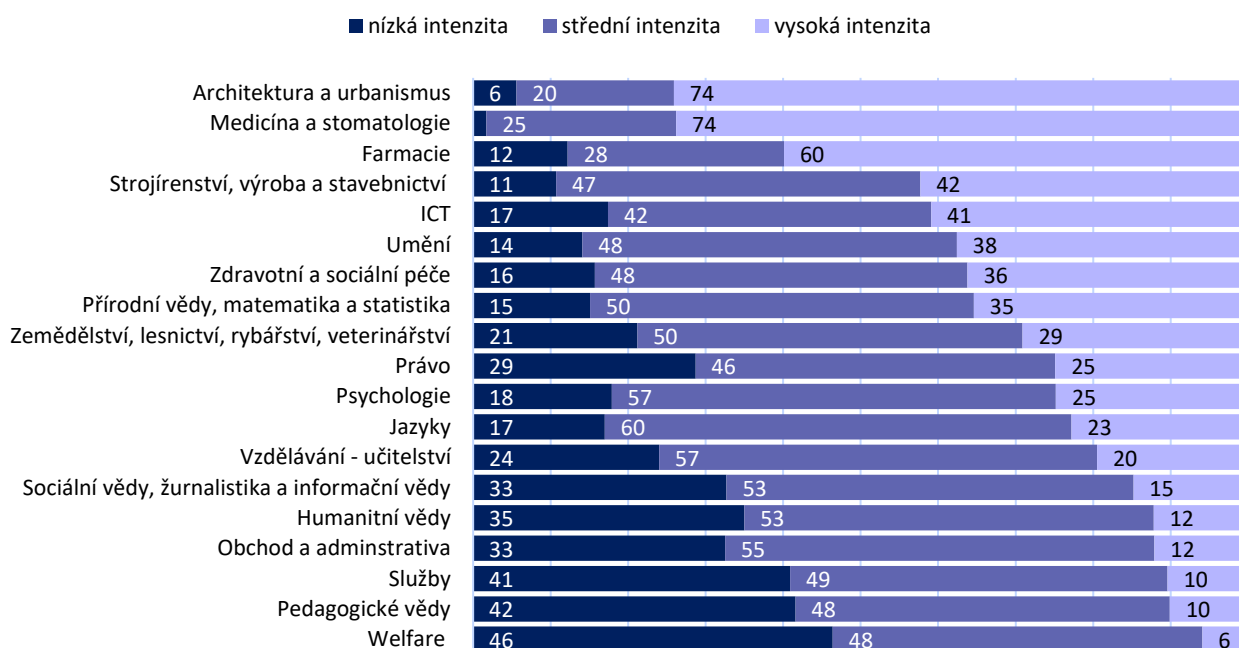
⁵ Původně byla tato skupina oborů zahrnuta v rámci oficiální široké kategorie oborů ISCED Technika, výroba, stavebnictví.

Časově nejméně náročné jsou „měkké“ obory jako je *Welfare, Pedagogické vědy, Služby a Společenské a Humanitní vědy* (22 až 30 hodin týdně).

Graf A_4_2: Studijní zátěž (tj. počet hodin za týden, celkově výuka a domácí příprava), podle oborů, medián

Graf A_4_3: Studijní intenzita (tři kategorie), podle oborů, v %

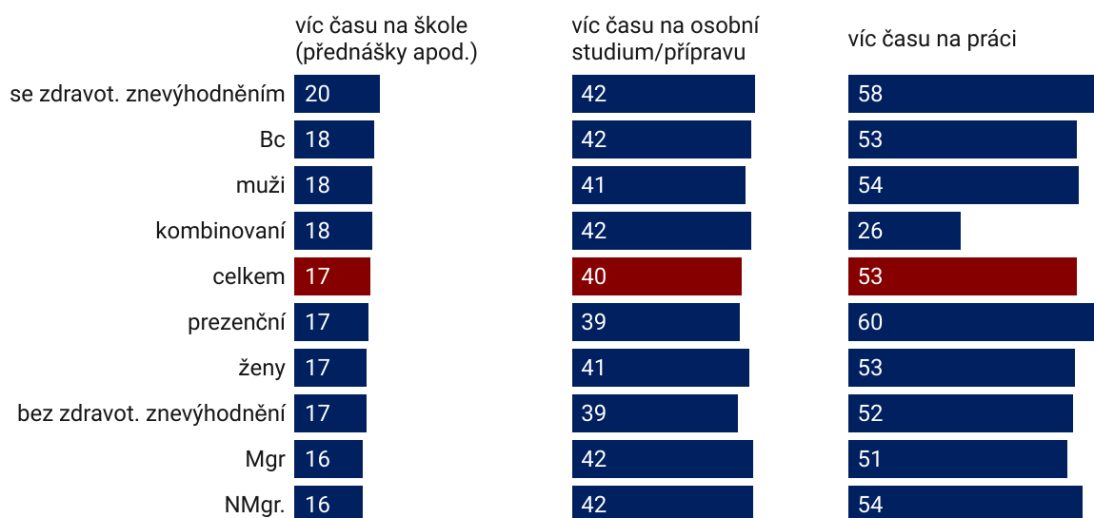

Jinou perspektivu časové zátěže poskytuje uměle konstruovaný indikátor studijní intenzita, který dělí studující do tří kategorií: nízká intenzita studia = do 20 hodin týdně, střední intenzita = 20 až 40 hodin a vysoká intenzita = více než 40 hodin. V grafu A_4_3 tak lze vidět, jak jsou tyto tři kategorie rozloženy v rámci sledovaných skupin oborů. I zde platí, že největší podíl studujících (téměř ¾ z nich) v rámci *Architektura a urbanismus a Medicína a stomatologie* studuje s vysokou studijní intenzitou. Avšak tato perspektiva také naznačuje, že „typická“ intenzita studia spojená s obory nemusí být pro některé studující dostatečně velká či naopak malá: vnitřní diferenciací funguje také v tomto případě a je ovlivněna také osobním přístupem ke studiu.

Nyní se již budeme věnovat samotné spokojenosti s organizací času. V tomto případě byli studující dotazováni na to, zda by chtěli výuce, přípravě na výuku a také práci věnovat stejně, více nebo méně času. V předchozí vlně a současně v mezinárodním kontextu studující v ČR patřili k nejméně spokojeným s tím, jaký čas věnují studiu. Podíl těch, kteří uvedli, že chtějí věnovat studiu a zároveň práci stejný objem času (jako doposud) byl totiž pouze 13 %, ostatní respondenti chtěli na organizaci času studia a také práci něco změnit – přidat nebo naopak ubrat. Pro srovnání v Řecku, kde byl podíl spokojených v těchto obou typech aktivit nejvyšší mezi všemi zúčastněnými zeměmi, šlo o 32 % a nejmenší počet spokojených s kombinací obou aktivit byl v Polsku (11 %) v Litvě (12 %) (Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras 2021: 137).

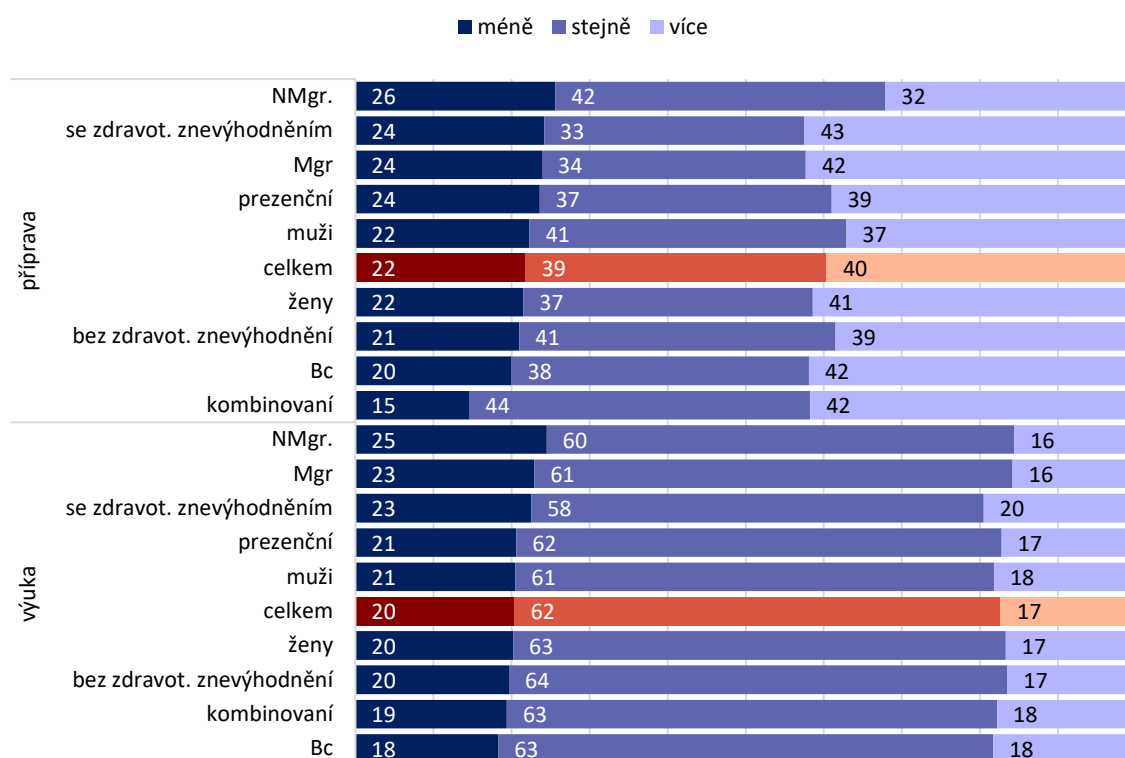
Také v osmé vlně platí, že velká část studujících v ČR by chtěla věnovat více času práci. V tomto šetření jde o 53 % respondentů. Mezi různými skupinami vyčnívají studující v kombinované formě studia, kteří pracují nejvíce, i proto je jejich podíl výrazně nižší a činí jen 26 %. Co se týká času věnovanému studiu, více času na osobní přípravu by chtělo v průměru 40 % respondentů, ale jen 17 % by chtělo trávit více času výukou.

Graf A_4_4: Time management: čemu, chtějí studující věnovat více času než doposud, v %

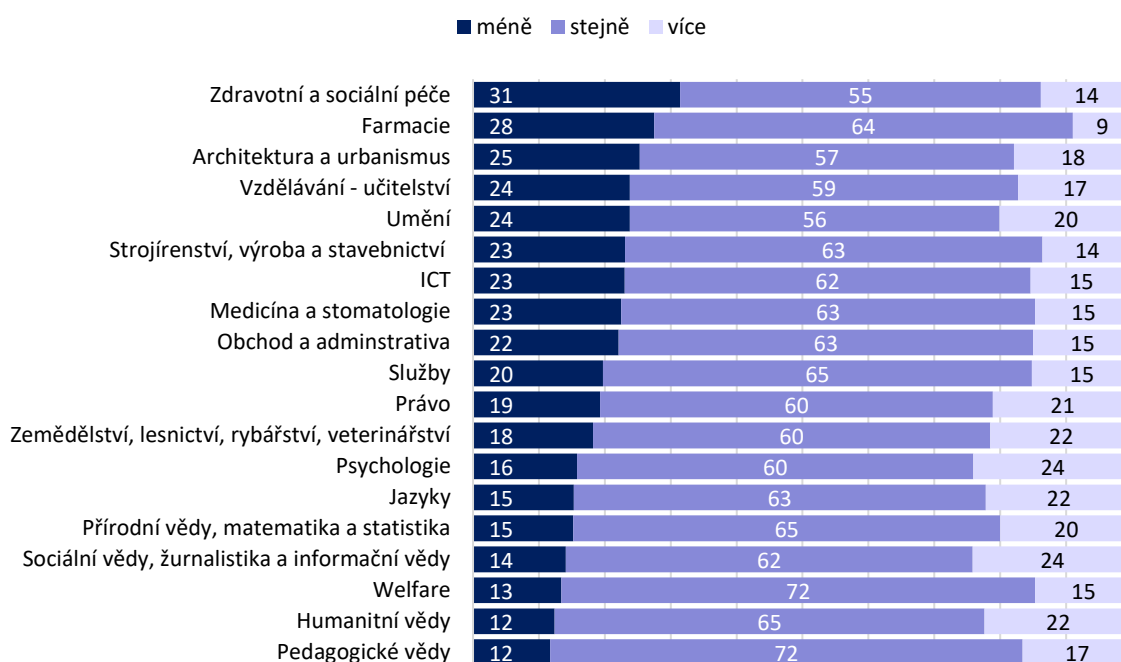

Když se zaměříme výhradně na spokojenost s organizací času studia (viz Graf A_4_5), relativně nejméně spokojených s množstvím času věnovaného výuce je těch, kteří studují v bakalářském studiu (zhruba třetina z nich, by buď chtěla věnovat výuce více nebo naopak méně), avšak obecně je tato kategorie z hlediska odpovědí skupin respondentů poměrně homogenní. Obdobná je situace také v případě času, věnovaného přípravě na studium. Výjimku představují pouze studující v kombinované formě, mezi nimiž je nejmenší podíl těch, co by chtěli přípravě věnovat méně času.

Graf A_4_5: Výuka a příprava na studium – spokojenost s rozsahem času, v %

Graf A_4_6: Výuka – spokojenost s rozsahem času, podle oborů v %

Oborově je diferenciaci výraznější, jak ukazuje graf A_4_6, který se týká výhradně výuky a spokojenosti s organizací času v rámci ní. Možná hypotéza, že jen ty obory, které jsou časově nejnáročnější, budou mít více studujících, kteří by chtěli výuce věnovat méně času, neplatí beze zbytku. K těmto časově náročným oborům se přidružují ještě např. *Vzdělávání – učitelství* a v největší míře také obory *Zdravotní a sociální péče*, kde by až 31 % studujících chtělo časovou náročnost výuky snížit.

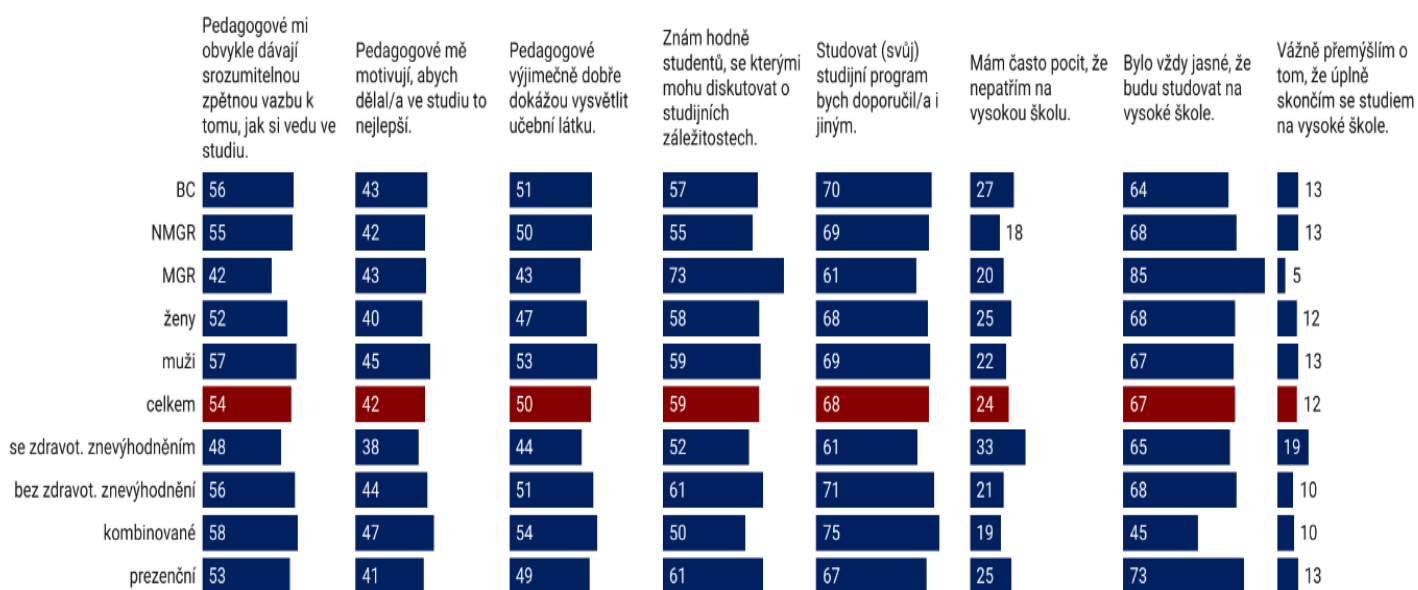
Spokojenost se studiem a podporou

Velkou pozornost věnuje EUROSTUDENT reflexi spokojenosti se studiem jako takovým, s pedagogy i se začleněním do obce studentů. Oproti sedmé vlně v této sekci však došlo k podstatné redukci indikátorů (z 13 na 8⁶). Výsledkem je sdružená baterie výroků, která obsahuje všechny tři zmíněné typy reflexe (viz Graf A_5_1a).

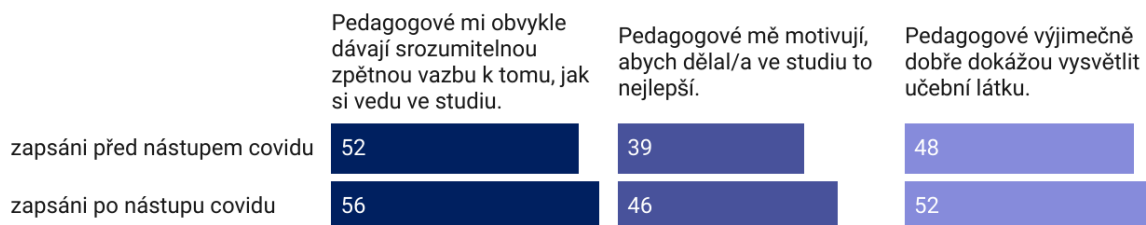
První sada výroků je zaměřena na pedagogy a jejich roli ve studiu: zda podávají srozumitelnou zpětnou vazbu, dokáží motivovat a vysvětlit učební látku. Relativně nejvíce spokojených studujících je se zpětnou vazbou ze strany pedagogů (54 % velmi a spíše souhlasí), naopak méně spokojených je v případě schopnosti motivovat studující (42 %). Pedagogy hodnotí nejvíce kriticky studující se zdravotním znevýhodněním (schopnost motivace pedagogů), a také studující v dlouhých magisterských programech (poskytnutí zpětné vazby a vysvětlování látky).

Pozůstatkem distanční pandemické výuky je pak také pozitivnější hodnocení pedagogů ze strany těch studujících, kteří se zapsali do studia až v jarním semestru 2019/2020 a později (Graf A_5_1b). Dříve zapsaní studující jsou naopak statisticky významně kritičtější (chí kvadrát).

Graf A_5_1a: Spokojenost se studiem na vysoké škole, výroky o pedagogích, studujících a obecném vztahu ke studiu, souhlas (velmi+ spíše) s výroky, v %

Graf A_5_1b: Spokojenost s pedagogy, před a post covidová studující, v %

Poznámka: V grafu jsou uvedeny podíly souhlasu (velmi + spíše) s daným výrokiem.

⁶ Původně byly rozděleny do tří baterií zaměřených na zpětnou vazbu pedagogů, socializaci s pedagogy a studujícími a také identifikaci s vysokoškolským studiem.

Studentské prostředí respektive začlenění do něj hodnotí pozitivně 59 % respondentů v případě výroku o tom, že studující zná hodně studujících, se kterými může diskutovat o studiu. V tomto případě jsou studující v dlouhých magisterských studijních programech nejvíce spokojeni (73 %).

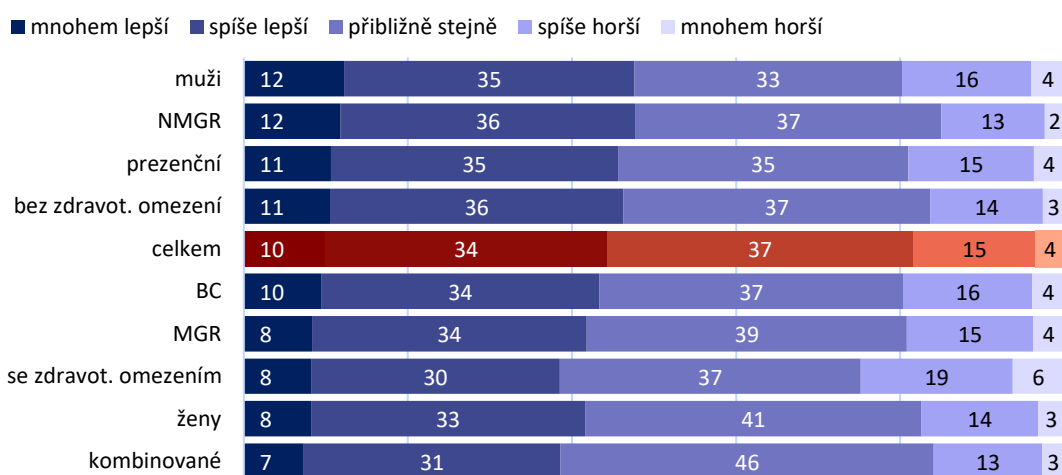
Identifikace se studiem je ohrožujícím faktorem nejvíce pro studující se zdravotním omezením, až třetina z nich má často pocit, že nepatří na vysokou školu. Platí i to, že jsou ve srovnání s ostatními skupinami nejvíce ohroženi případným drop outem, protože 19 % z nich vážně přemýšlí o tom, že studium zcela opustí.

Měkkou či nepřímou indikací vzdělanostních aspirací v rodině a zároveň přístupnosti vysokoškolského vzdělání je odpověď na tvrzení „Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole“. Odpověď na tvrzení silně koreluje se vzděláním rodičů. V této souvislosti je zjevná viditelně vyšší míra souhlasných odpovědí (85 %) studujících v dlouhých magisterských programech. V detailnějším pohledu na obory, jde hlavně o studující ve skupině oborů *Medicína a stomatologie*. Také prezenční studijní programy jsou charakteristické tím, že i jejich studující pocházejí z rodin s vysokými vzdělanostními aspiracemi (73 %).

Sebereflexe vlastního výkonu

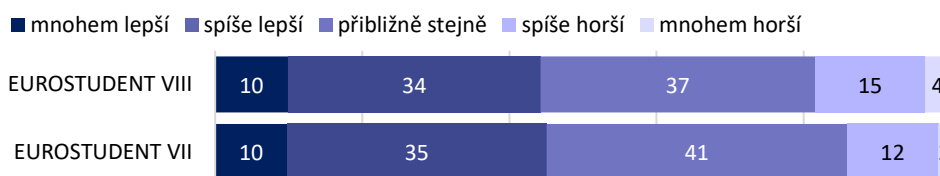
Tradiční součástí šetření stále zůstává sebehodnocení studujících vůči ostatním spolustudentům. Svůj studijní výkon hodnotí na pětistupňové škále. Ovšem v tomto případě velmi chybí propojení na „reálné“ výsledky studujících, abychom mohli např. ověřit, jestli a případně jakým způsobem spolu subjektivní a objektivní studijní výkony souvisí. Perspektiva studujících je spíše pozitivní: výrazně větší část studujících vnímá své studijní výkony jako lepší (spíše a mnohem) a za horší je označuje přibližně pětina studujících. V českém šetření je patrná zejména rozdílnost v sebehodnocení mužů a žen. Ovšem nejvyšší podíl horšího sebehodnocení zaznamenáváme u studujících se zdravotním omezením: čtvrtina z nich se hodnotí jako spíše a mnohem horší.

Graf A_5_2: Hodnocení vlastního výkonu, podle vybraných skupin, v %

Co ale lze na základě této otázky dále konstatovat? V porovnání s předchozím šetřením se studující hodnotí celkově hůře (viz Graf A_5_3): nezměnil se vlastně vůbec podíl studujících, kteří vnímají svůj výkon jako lepší, ale určitá část studentek a studentů, kteří se vnímali srovnatelně, se přesunuli do kategorií horších studijních výkonů (ze 14 % vzrostl jejich podíl na 19 %).

Graf A_5_3: Hodnocení vlastního výkonu, porovnání EUROSTUDENT VII a VIII, v %

Kromě toho platí, že horší sebehodnocení je spjaté s negativnějším viděním úlohy pedagogů a celkově s nižším pocitem přináležetosti k vysokoškolskému studiu. Konkrétně, pozitivnější sebehodnocení je spjaté spíše se souhlasem s výroky o pedagogích a studujících. Lepší je rovněž ve vztahu k souhlasné odpovědi s doporučením ke studiu na dané VŠ/studijním program a také s jasnými aspiracemi na vysokoškolské studium v rodině. Naopak negativní sebehodnocení velmi silně koreluje s pocitem nepatřičnosti na vysoké škole (*Mám často pocit, že nepatřím na vysokou školu.*) a také s přemýšlením o úplném ukončení studia. Tendence směrem k negativnímu sebehodnocení se zvyšuje i v tom případě, kdy má studující během semestru finanční potíže (viz Tabulka A_5_2).

Tabulka A_5_1: Korelační vztahy – hodnocení vlastního výkonu a výroky o vztahu ke studiu

	korelační koeficient
Pedagogové mi obvykle dávají srozumitelnou zpětnou vazbu k tomu, jak si vedu ve studiu.	0,109
Pedagogové mě motivují, abych dělal/a ve studiu to nejlepší.	0,130
Pedagogové výjimečně dobře dokážou vysvětlit učební látku.	0,062
Znám hodně studentů, se kterými mohu diskutovat o studijních záležitostech.	0,101
Studovat (svůj) studijní program bych doporučil/a i jiným.	0,157
Mám často pocit, že nepatřím na vysokou školu.	-0,407
Bylo vždy jasné, že budu studovat na vysoké škole.	0,179
Vážně přemýšlím o tom, že úplně skončím se studiem na vysoké škole.	-0,280

Tabulka A_5_2: Korelační vztah mezi hodnocením vlastního studijního výkonu a finančními problémy studujících, adjustovaná residua

	velmi vážné problémy	spíše vážné	neutrální	spíše bez problémů	vůbec žádné problémy
mnohem lépe	-0	-3	-6	-1	9
spíše lépe	-6	-4	-4	4	6
zhruba stejně	-1	1	6	0	-6
spíše hůře	4	5	1	-3	-5
mnohem hůře	10	4	-1	-3	-5

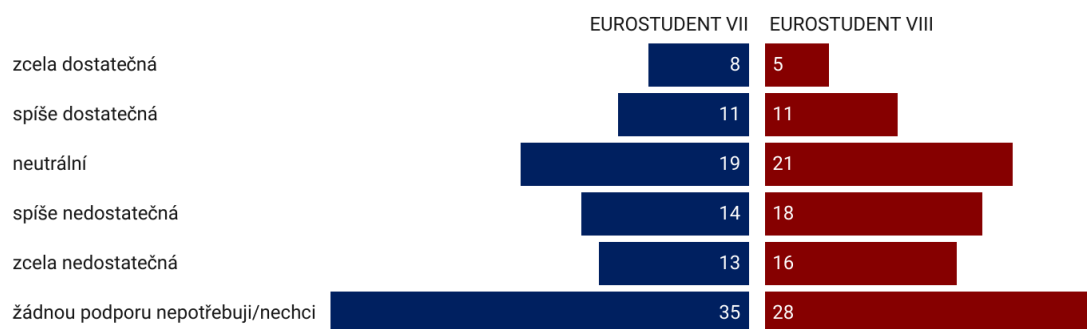
Podpora ve studiu – specifická část

Tato subkapitola úzce souvisí s tématem zdravotního znevýhodnění ve studiu respektive je zaměřena výhradně na studující, kteří mají nějaké psychické či fyzické zdravotní omezení a to je současně limituje také v jejich studiu (více viz kapitola Zdravotní znevýhodnění). Otázkám spojených s činností a reflexí poradenských pracovišť se věnujeme v kapitole

Povědomí a hodnocení poradenských center.

Stručně zopakujeme, že podíl studujících se zdravotním omezením, které je limituje ve studiu, se v rámci osmé vlny výrazně zvýšil oproti situaci ze sedmé vlny (ze 17 % na 25 %). Současně s tím se snížil podíl studujících, kteří podporu nepotřebují nebo ji vůbec nechtějí, a to z 35 % na 28 %. Zvýšil se také podíl nespokojených s podporou vysoké školy (z 27 % na 34 %).

Graf A_5_4: Spokojenost s dostatečností obecné institucionální podpory, porovnání EUROSTUDENT VII a VIII, v %

Kdo je z hlediska vybraných charakteristik více nespokojen s podporou anebo méně často pomoc nepotřebuje/nechce? Jsou to na jedné straně ženy a na straně druhé ti, kteří mají finanční problémy. V grafu A_5_4 je prezentováno porovnání obecné spokojenosti s institucionální podporou v obou posledních vlnách šetření.

Zajímavější je samotná reflexe využívání konkrétních poradenských služeb: ti, co jednu ze tří pro české prostředí relevantních poradenských služeb využili, jsou celkově s podporou ze strany vysoké školy spokojenější. Naopak ti, co dané služby neznají, jsou vůči podpoře vysoké školy významně kritičtější.

Tabulka A_5_3: Korelační vztahy mezi spokojeností s podporou ze strany VŠ a vybranými poradenskými službami.

	vztah	směr vztahu
studijní poradenství	***	nejvíce spokojení s podporou jsou ti, co studijní poradenství využili, naopak nejméně ti, co o studijním poradenství na své vysoké škole neslyšeli
psychologické poradenství	***	nejvíce spokojení s podporou jsou ti, co psychologické poradenství využili, naopak nejméně ti, co o psychologickém poradenství na své vysoké škole neslyšeli
finanční poradenství	***	nejvíce spokojení s podporou jsou ti, co o finančním poradenství slyšeli, ale ještě ho nevyužili, naopak nejméně ti, co o finančním poradenství na své vysoké škole neslyšeli

Poznámka: test chí kvadrát, hladina významnosti 99 %. Do vybraných služeb nebylo zařazeno poradenství k bydlení, které v ČR není poskytováno, respektive může být poskytováno jako dílčí součást sociálního poradenství. V šetření jej využila 2 % studujících. Více viz kapitola

Povědomí a hodnocení poradenských center

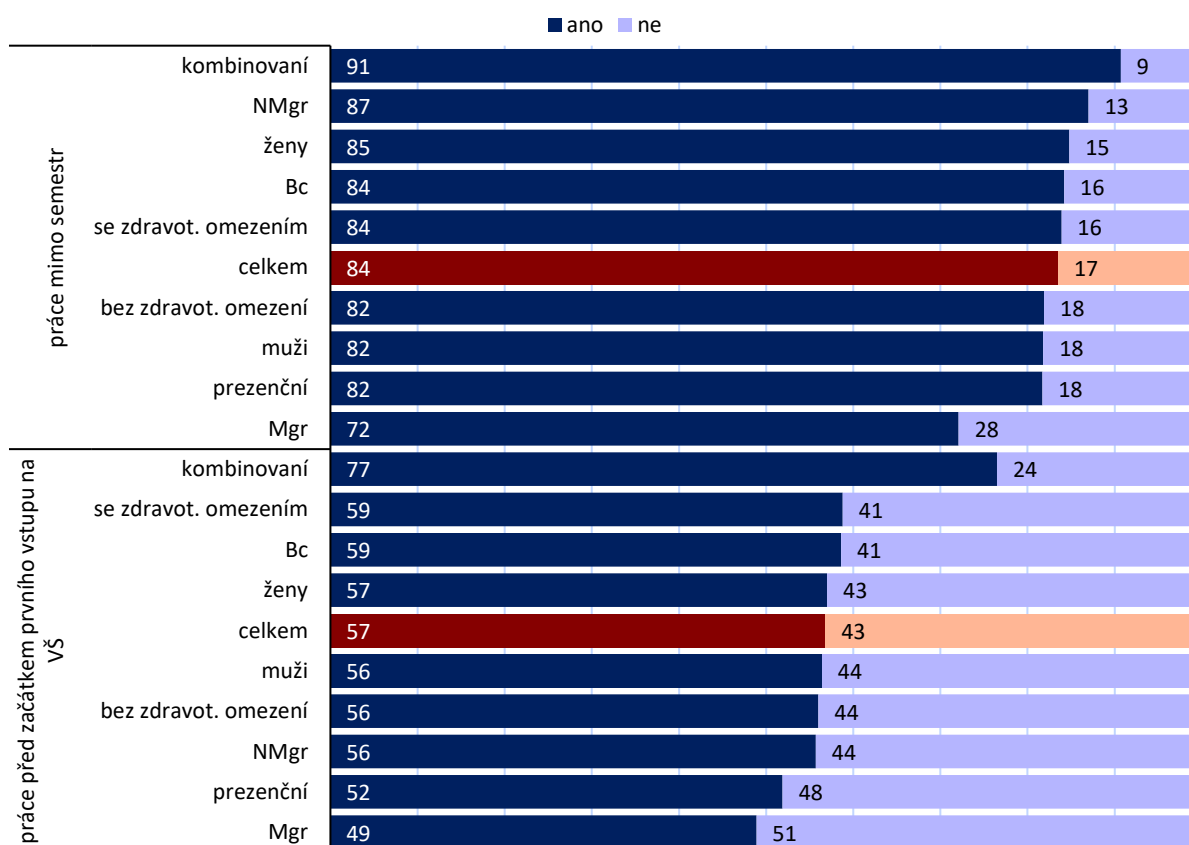
Práce během studia: jak moc studující pracují a jaké k tomu mají důvody

Kontext práce během studia

Předtím než se začneme zabývat placenou prací studujících během semestru, budeme prezentovat širší kontext pracovních zkušeností studujících. Před prvním vstupem do vysokoškolského studia mělo alespoň nějakou zkušenost s placenou prací 57 %. Jde o 5% nárůst oproti předchozí vlně EUROSTUDENTA. Studující v kombinované formě měli tuto zkušenost nejčastěji (77 %), naopak studenti v dlouhých magisterských studijních programech měli tuto zkušenost ve 49 % případů.

Odpověď na tuto otázku představuje jakousi vstupní zkušenost s prací, zatímco druhý indikátor doplňuje informaci o „prázdninách“ studujících. Práce mimo semestr (konkrétně práce v posledních 12 měsících mimo semestr) je dominantní zkušeností mezi studujícími. V celém souboru tak pracovalo 84 % respondentů. V tomto případě sice nemáme o rozsahu „prázdninové“ práce upřesňující informace, ale je jasné, že během studia získá zkušenosti s placenou prací naprostá většina studujících a ČR patří k evropským zemím, v nichž studující pracují nejčastěji (Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras 2021: 150).

Graf A_6_1: Práce před prvním vstupem na VŠ a mimo semestr

Placená práce během studia

Podíl studentů a studentek pravidelně pracujících během semestru je 53 %, dalších 17 % pracuje občas a 30 % nepracuje vůbec. To znamená, že během studia v letním semestru 2021/2022 pracovalo v různé míře 70 % studentů. Ve srovnání s šetřením EUROSTUDENT VII v roce jde o mírný ale viditelný posun

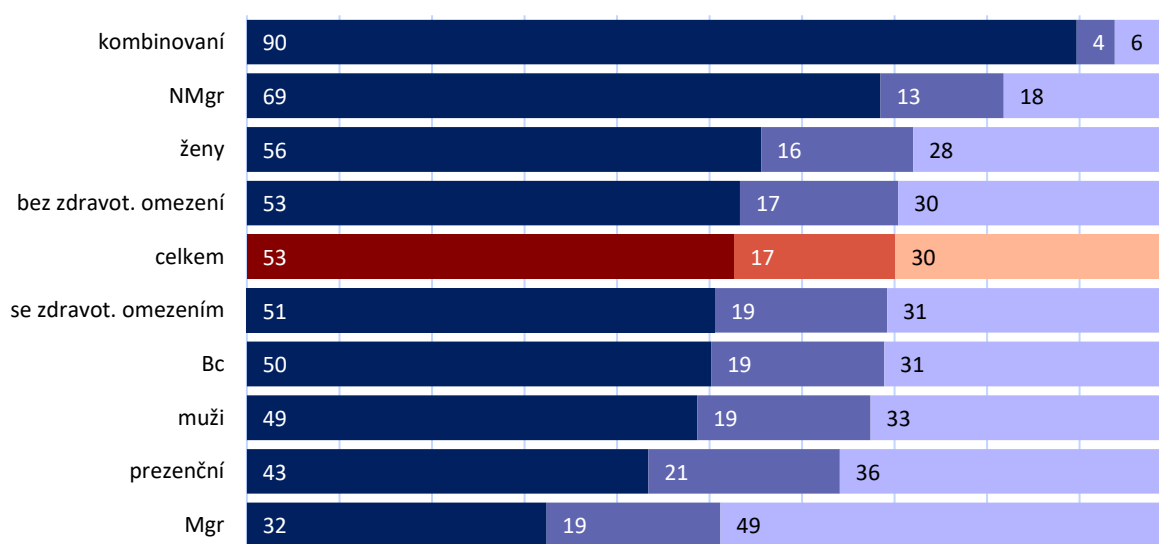
směrem k nižší míře zaměstnanosti studujících a k většímu podílu nepracujících studujících (srov. Šmídová 2020).

Když porovnáme studující v prezenční a kombinované formě, zde vzhledem k tradicím spojeným s oběma formami studia přetrvávají očekávatelné rozdíly. Studenti kombinované formy pracují v 94 %, zatímco studenti v prezenční formě studia ve zhruba 64 % případů⁷ – a intenzita práce je v obou případech výrazně jiná. Pokles platí i pro ty studující v prezenční formě studia, kteří v předchozí vlně šetření pracovali souvisle v semestru – téměř 47 %, přitom v roce 2022 to bylo „jen“ 43 %. Možnou aktuální interpretací tohoto posunu může být změněná situace na trhu práce v post-epidemické době.

Graf A_6_2 (viz níže) porovnává vybrané skupiny studujících, které jsou seřazeny v podle podílu odpovědí, které se týkají práce během celého semestru.

Graf A_6_2: Práce studujících, podle vybraných kategorií studujících, v %

■ práce během celého semestru ■ příležitostná práce ■ nepracuje vůbec

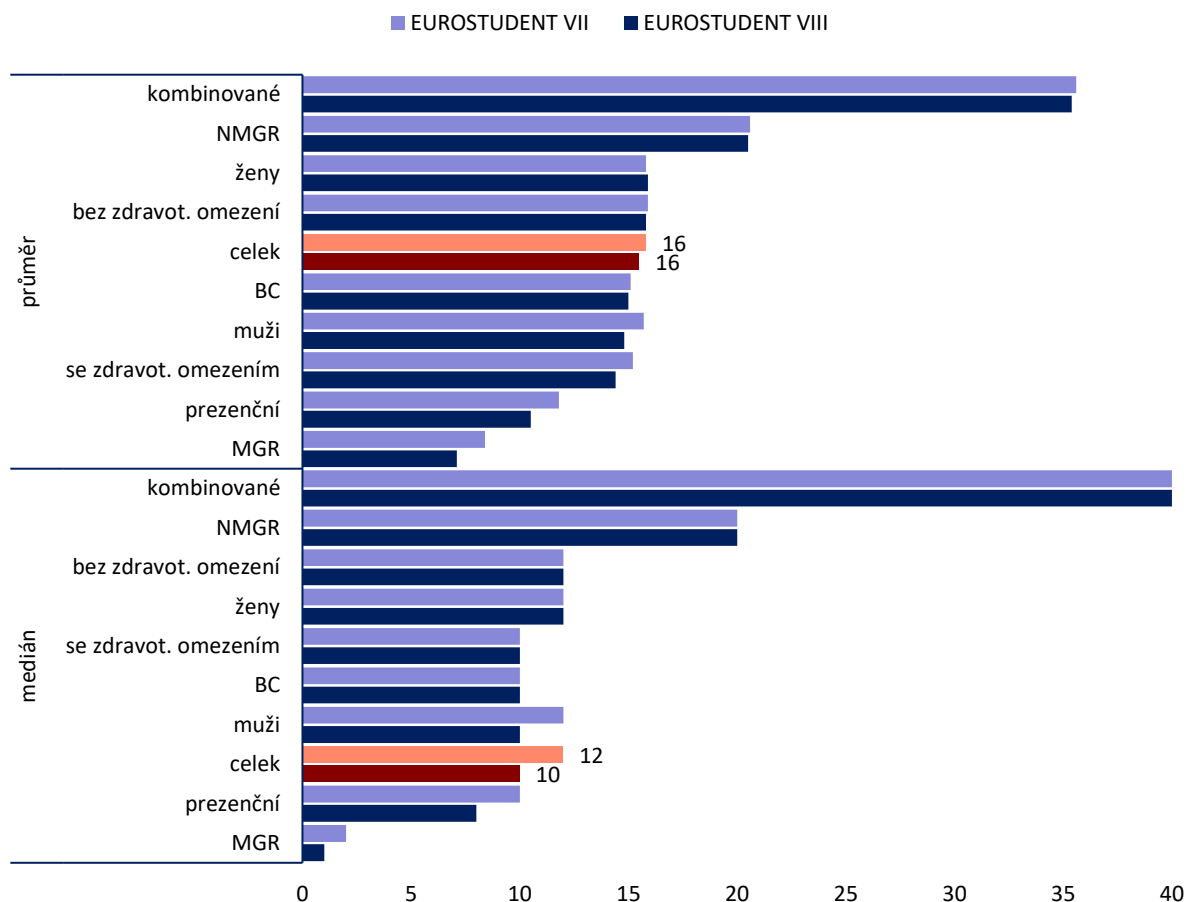
Oproti sedmé vlně šetření se snížil také mediánový počet hodin věnovaných práci z 12 na 10 hodin/týdně, i když aritmetický průměr zůstal v podstatě shodný (graf A_6_3). Největší rozdíl mediánové hodnoty pozorujeme u prezenčních studujících, kteří v aktuálním šetření pracují nejčastěji 8 hodin oproti 10 hodinám v minulém šetření. U mužů jde o stejný pokles ale z hodnoty 12 hodin na 10 hodin týdně.

Stále platí, že studující v navazujícím magisterském studiu pracují (s logickou výjimkou skupiny studujících v kombinované formě studia) nejčastěji ze sledovaných skupin (69 % z nich pravidelně a 13 % příležitostně) a také v největším rozsahu (20 hodin týdně, medián) a nad 20 hodin týdně ale pracuje 41 % z nich. Vysvětlením může být i to, že jde o studující, kteří se již nacházejí na přelomu mezi studijní a profesní dráhou: své studium již de facto „jen“ dokončují.

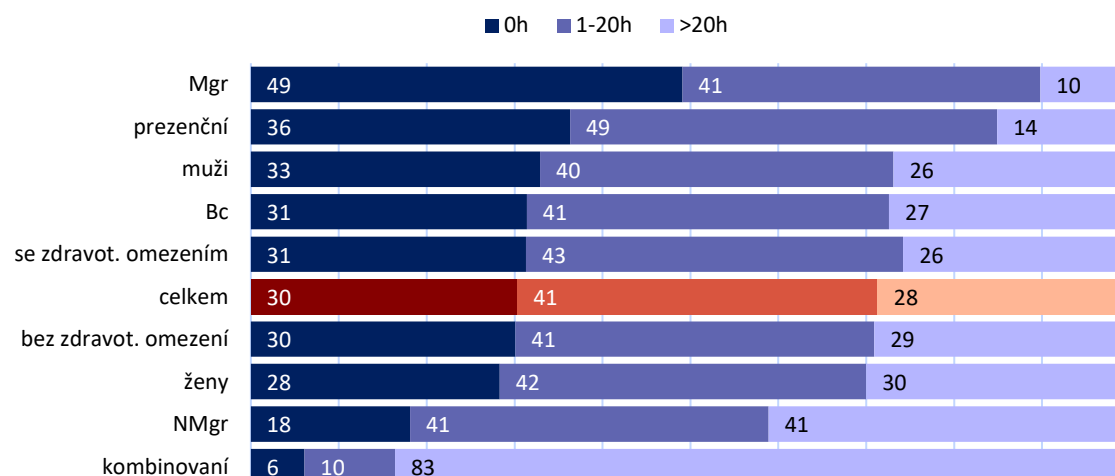
⁷ V tomto případě jde o součet možností „pracují pravidelně během celého semestru“ a „pracuji příležitostně“.

Graf A_6_3: Průměrné počty hodin/týden věnovaných práci během semestru, podle vybraných kategorií studujících

Graf A_6_4: Rozdělení studujících do tří kategorií (strávený čas v práci za týden), podle vybraných kategorií studujících, v %

Nízký podíl pracujících během semestru a současně malý časový rozsah (medián 1 hodina/týden) mají zejména studující v dlouhých magisterských programech (Graf A_6_3). Tyto programy jsou v českém prostředí dlouhodobě velmi odlišné od ostatních studijních programů a v současnosti v nich dominují lékařské studijní programy, které jsou tradičně spojeny s vysokým studijním zatížením nedovolujícím

pracovat během semestru.⁸ Také mimo semestr pracují nejméně často, ale i v tomto případě jde o 72 % z nich (viz Graf A_6_1).

Důvody, proč studující pracují, jsou v literatuře popisovány velmi různorodě. Systémovou příčinou je samotný vývoj vysokého školství, tj. proměna vysokého školství vedoucí až k jeho univerzální podobě (Prudký, Pabian, Šima, 2010; Trow 2005). To mj. vedlo k tomu, že se na vysokých školách častěji setkáváme s netradičními studujícími. Od těch tradičních se odlišují zejména vyšším věkem, nižším socioekonomickým statusem, předchozí profesní zkušeností, rodičovstvím apod. (U.S. Department of Education 2002; Daiva 2017; Schuetze, Slowey 2002). Je pochopitelné, že takové skupiny studentů budou ve větší míře věnovat svůj čas nejen studiu, ale i práci. Ovšem tato příčina nemusí plně odpovídat české situaci, protože podíl netradičních studujících není – vyjádřeno např. procentuálním zastoupením starších studujících nad 30 let (11 %) nebo studujícími s dětmi (necelých 9 %), tak vysoký, aby sám o sobě vysvětlil vysokou míru zaměstnanosti. Proto lze spíše usuzovat na to, že jedním z klíčových individuálních důvodů je finanční aspekt práce při studiu (Callender 2008; Brennan, Callender 2005), byť i ten má v sobě obsaženy odlišné dimenze/roviny. Ty se ukazují také v českých datech.

Baterie výroků zaměřená na důvody práce během studia se v šetření EUROSTUDENT týká několika rovin těchto motivací/důvodů. V grafu A_6_5 (na další straně textu) jsou prezentovány podíly souhlasných odpovědí (součet velmi a spíše souhlasím) s pěti předloženými výroky. Z výsledků mimo jiné vyplývá, že důvody respondentů se kombinují/prolínají: není zpravidla jeden výhradní důvod, který respondenti mají pro práci během studia.

Primárně ekonomická nutnost (*Kdybych nepracoval/a, nemohl/a bych studovat.*), se týká jedné třetiny všech pracujících studujících. Navíc, oproti minulé vlně šetření se preference těchto důvodů mírně zvýšila z 30 % na 33 %.

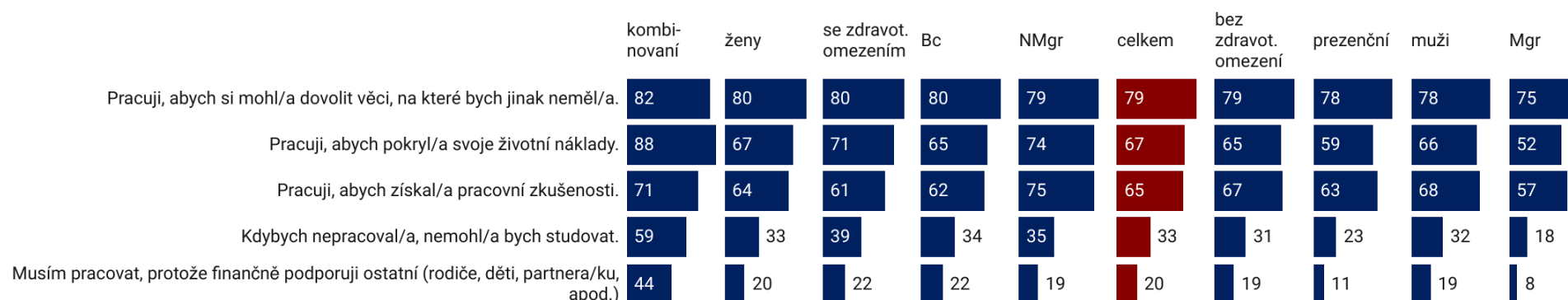
Těch, co studují prezenčně (tzn. musí/měli by trávit více času studiem), se to týká ve zhruba jedné čtvrtině případů. Velmi výrazně se ekonomická nutnost projevuje u studujících, kteří mají nějaké zdravotní omezení (39 %), oproti těm co, takové omezení nemají (31 %). Studující v dlouhých magisterských studijních programech pracují z těchto ekonomicko-sociálních důvodů nejméně často (18 %). Oproti roku 2019 (EUROSTUDENT VII) narostl i podíl těch, co pracují proto, aby mohli podporovat své blízké: z 15 % na 20 %.

Ostatní důvody, tj. práce s cílem získat pracovní zkušenosti, nebo kvůli obecné potřebě pokrytí životních nákladů, a konečně i výrok dotýkající se „konzumní“ motivace k práci zůstaly prakticky beze změny. Výrok, který reprezentuje právě motivaci směrem k vlastnění věcí, na které by bez placené práce daný studující nedosáhl (*Pracuji, abych si mohl/a dovolit věci, na které bych jinak neměl/a.*) zůstává i nadále tím, se kterým respondenti souhlasí nejvíce (75 % až 82 % souhlas podle jednotlivých kategorií).

---

⁸ Kromě toho jejich studující častěji pocházejí z lépe ekonomicky zabezpečených rodin (Kohoutek et al. 2021). O studijní zátěži/intenzitě více v kapitole Organizace času.

Graf A_6_5: Důvody pro práci během studia, podle vybraných kategorií studujících, v %

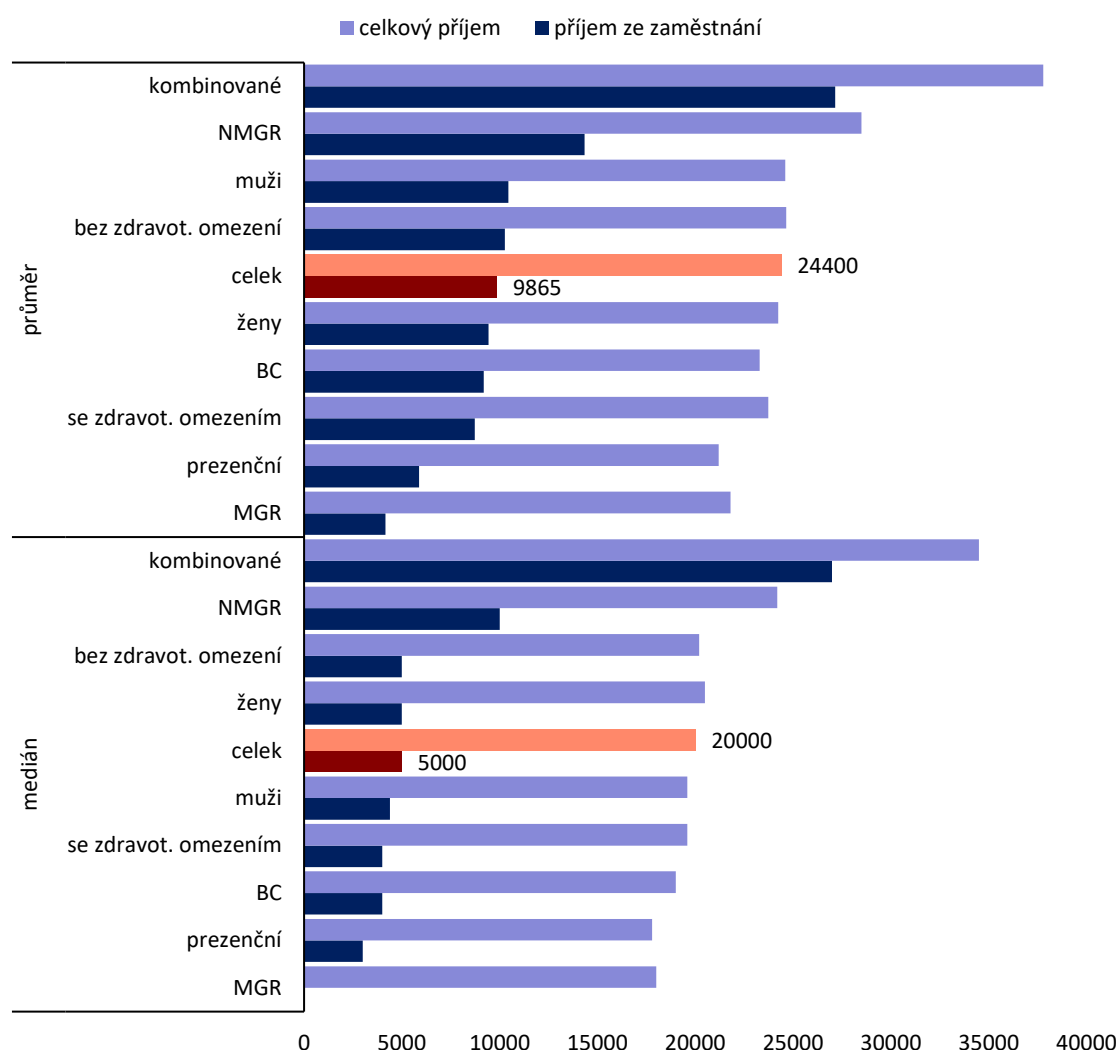
Poznámka: K jednotlivým tvrzením se respondenti vyjadřovali na 5-stupňové škále (1- zcela souhlasím až 5 – zcela nesouhlasím). V grafu jsou prezentovány souhlasné odpovědi (zcela + spíše souhlasím).

Jaké jsou příjmy z placené práce? A v jakém poměru jsou k celkovým příjmům studujících?⁹ Celkové příjmy zahrnují veškerou podporu rodičů či partnerů, stipendia předchozí úspory a samozřejmě i vlastní výdělků.¹⁰ Graf A_6_6 opět ukazuje situaci jednotlivých sledovaných skupin studujících. Barevně odlišeny jsou průměrné příjmy v celém souboru. Mediánový příjem z placené práce všech studujících je 5 000 Kč a tvoří tak jednu čtvrtinu jejich celkových příjmů. Jednotlivé skupiny studujících se v tomto ohledu mezi sebou výrazně liší. Očekávatelně nejvyšší příjmy v obou sledovaných indikátorech mají studující v kombinované formě studia (38 000 respektive 27 000 Kč). Jim se relativně nejvíce blíží respondenti, kteří studují v navazujícím magisterském programu: jejich celkové mediánové příjmy jsou 24 000 Kč a příjmy z placené práce jsou 10 000 Kč. Naopak nejnižší příjmy mají studující v dlouhých magisterských programech a také studující v prezenční formě studia. Mediánová hodnota příjmu ze zaměstnání mezi prezenčními studenty je 3 000 Kč a jejich celkové příjmy dosahují necelých 18 000 Kč.

⁹ V kapitole o příjmech a nákladech se věnujeme také otázce limitů těchto informací, které je potřeba brát v úvahu, když výsledky interpretujeme.

¹⁰ Obecně platí, že informace o financích velmi záleží na ochotě respondentů je uvést (vyplnit otázky týkající se financí není pro respondenty povinné).

Graf A_6_6: Příjmy ze zaměstnání a celkové příjmy studujících, podle vybraných kategorií studujících, v Kč

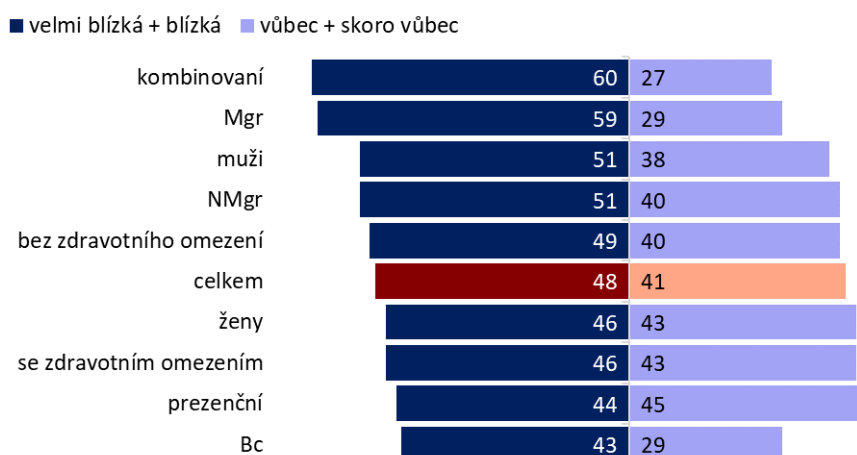
Placená práce během studia je o něco častěji blízká (=součet kategorií velmi blízká a blízká) studovanému oboru: v celém souboru to totiž platí pro 48 % respondentů, zatímco jen 41 % uvedlo, že jejich práce s oborem nesouvisí. Jedinou skupinou, kde nesouvisející práce mírně převažuje nad související je ale skupina *de facto* největší, a to studující v prezenční formě (45 % ku 44 %).

V grafu A_6_7 níže je patrné, že blízkost studovaného oboru a práce nejčastěji zažívají studující v kombinované formě studia (69 %), ale také pracující v dlouhých magisterských studijních programech (59 %).

Bakaláři pracují naopak ve studiu blízkých oblastech nejméně často (41 %) a zároveň nejčastěji označují blízkost práce a studia ve středu pětistupňové škály (ani blízká ani nesouvisející, 28 %) nebo nesouvisející spíše a vůbec (29 %).

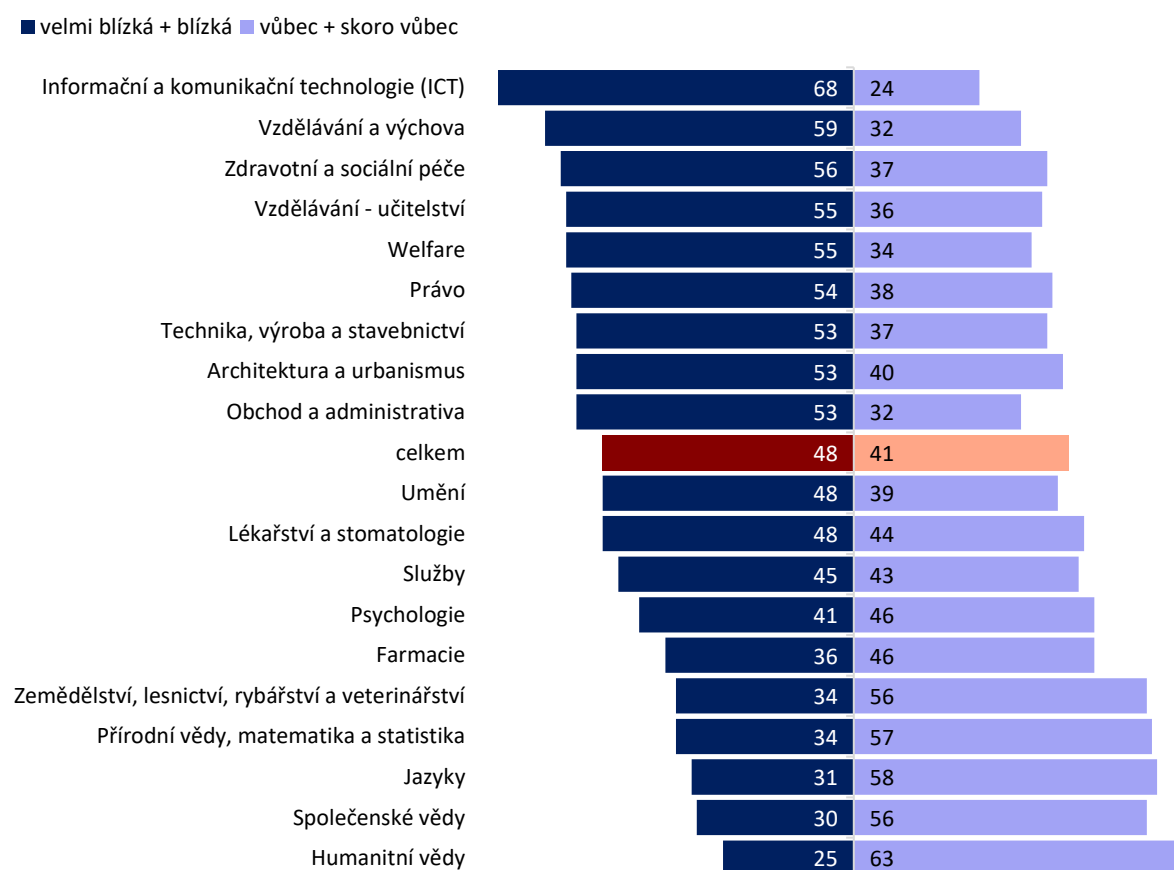
Oborově je shoda mezi placenou prací a studovaným předmětem/oborem nejmenší v případě skupin oborů *Humanitní vědy, Sociální vědy, žurnalistika a informační vědy a Jazyky*. Naopak nejčastěji horizontální shodu zažívají studující v *ICT* – tj. 68 % z těch, co pracují, mají práci blízkou studovanému oboru (Graf A_6_8).

Graf A_6_7: Vztah vykonávané placené práce ke studovanému oboru, podle vybraných kategorií studujících, v %

Poznámka: Dopočet do 100 % tvoří středové odpovědi, škála 1 velmi blízká až 5 vůbec ne.

Graf A_6_8: Vztah vykonávané placené práce ke studovanému oboru, podle oborů, v %

Poznámka: Dopočet do 100 % tvoří středové odpovědi, škála 1 velmi blízká až 5 vůbec ne.

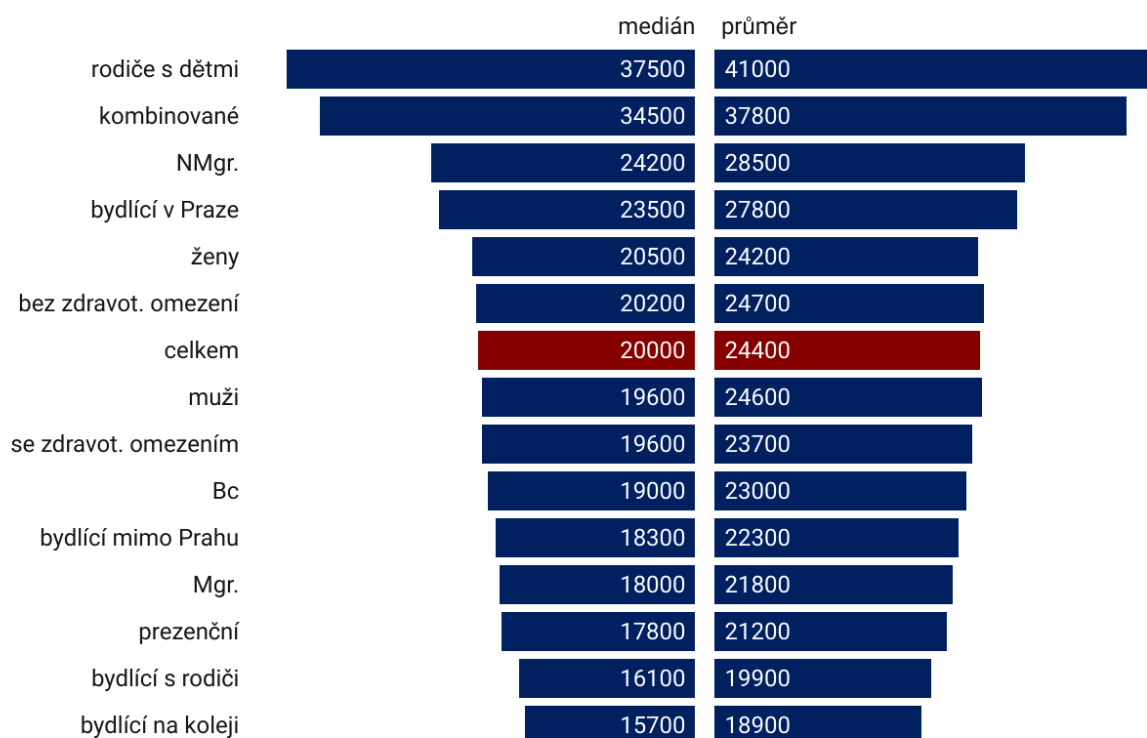
Příjmy a náklady během studia (včetně indikace finančního ohrožení)

Finanční podmínky studia jsou jedním z hlavních témat celého šetření. Způsob dotazování se však v čase mírně proměňuje tak, aby byl pro respondenty srozumitelný. V národních verzích jsou zejména specificky dotazovány otázky soustředěné kolem veřejné podpory, protože ta se v každé ze zúčastněných zemí více či méně odlišuje. Avšak celkový kontext příjmů a nákladů je mezinárodně srovnatelný. Zvláštní pozornost se kromě veřejné podpory věnuje také nákladům na bydlení. Oběma tématům se věnujeme v samostatných kapitolách.

Nejprve se zaměříme na celkové náklady a příjmy studujících. V následujících grafech budou opět prezentovány vybrané kategorie studujících, které byly z věcných důvodů rozšířeny ještě o skupinu studujících rodičů bydlících v Praze a mimo Prahu. Dále jsou v grafech prezentovány i ti, kteří bydlí na koleji a s rodiči. V prvním případě rodičů-studentů je sice velký překryv s kategorií studujících v kombinované formě studia, ale nejde zdaleka o překryv „absolutní“. Bydlící v Praze a mimo Prahu jsou skupinami, u nichž opět předpokládáme rozdíl daný obecnými životními náklady. V Praze je bydlení nejdražší mezi všemi kraji ČR a v hlavním městě jsou také obecně nejvyšší životní náklady. Bydlení na koleji je bydlením, které zprostředkuje samotná vysoká škola a tato služba by měla být kromě jiného finančně dostupná a představovat řešení pro studující, pro něž je jiný způsob bydlení nedostupný.

Celkové příjmy (mediánové i průměrné) jsou v celém souboru 20 000 Kč respektive 24 400 Kč. Nejvyšší příjmy mají studující-rodiče s dětmi (medián 37 500 Kč), naopak nejnižší jsou mezi těmi, kteří bydlí na koleji.¹¹

Graf A_7_1: Celkové příjmy (vlastní i od někoho jiného), podle vybraných kategorií studujících, v Kč

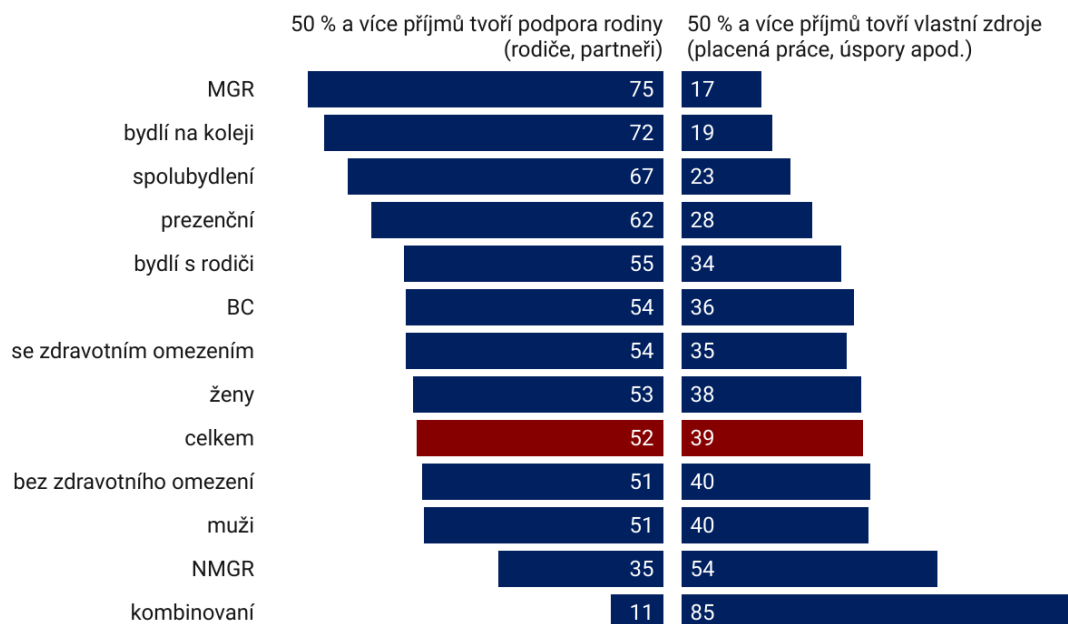

Na jakých zdrojích příjmů stojí podpora studujících? To je další dimenze, kterou EUROSTUDENT sleduje. Studující v ČR jsou ve více než polovině případů závislí na finanční podpoře rodiny/rodičů případně

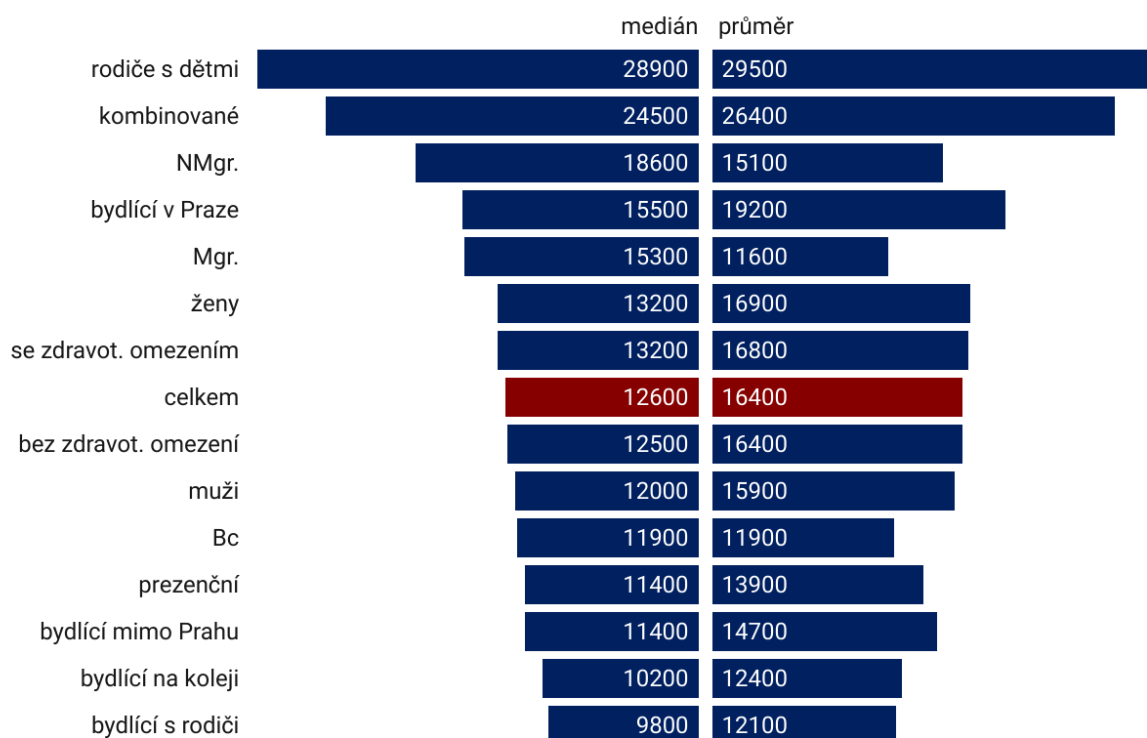
¹¹ V celém souboru tvoří 16 % studentské populace.

partnerů (52 %), tzn. že z jejich celkových příjmů tvoří alespoň 50 % příjmy/podpora od rodiny (rodiče nebo partneři). Na vlastních příjmech je závislých (tj. tvoří alespoň 50 % jejich veškerých příjmů) téměř 39 % studujících. Nejčastěji se tato situace týká studujících v kombinované formě studia a naopak nejméně často těch, co studují dlouhé magisterské studijní programy. Pro ty je charakteristická vysoká míra závislosti na rodičích či partnerech. Možná překvapivější je fakt, že studující v bakalářském typu studia jsou na rodičích závislí jen zhruba v 50 % případů.

Graf A_7_2: Závislost na rodičích a na vlastním příjmu, podle vybraných kategorií studujících, v %

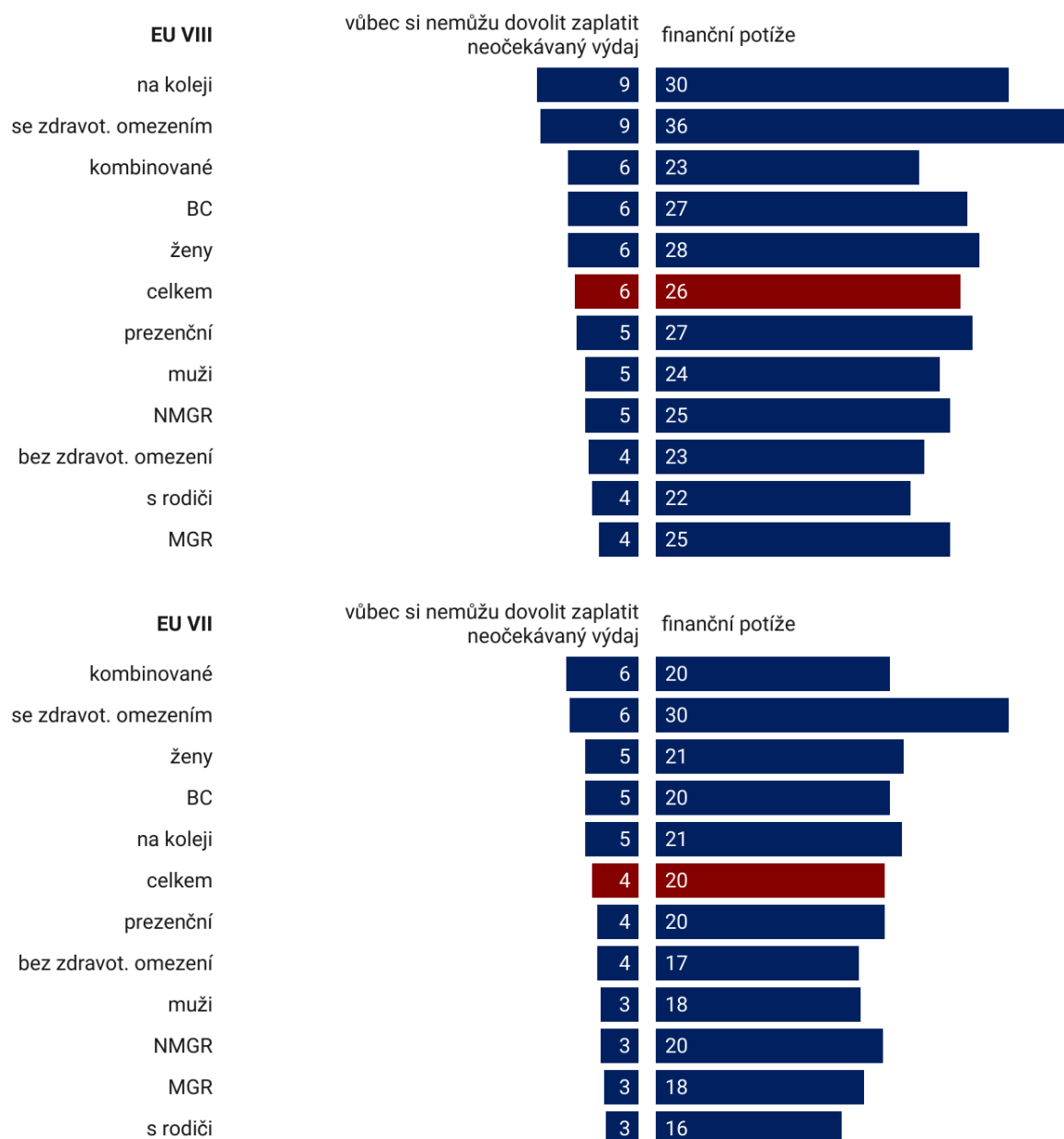

Graf A_7_3: Celkové náklady (včetně studijních), podle vybraných kategorií studujících, v Kč

Z hlediska celkových nákladů je nejlevnější studium pro ty, kteří bydlí s rodiči a také pro ty, co bydlí na koleji. Naopak zdaleka nejvyšší náklady mají studující, kteří jsou zároveň rodiči. Dále se potvrzuje, že bydlení v Praze je spojeno s celkově vyššími náklady.

Graf A_7_4: Studující, kteří mají finanční problémy a nemohou zaplatit neočekávané výdaje, srovnání EU VII a EU VIII, v %

Poznámka: V grafech jsou uvedeny podíly odpovědi indikující finanční potíže jako součet odpovědí velmi a spíše vážné potíže.

V grafu A_7_4 jsou ve srovnání mezi posledními dvěma vlnami šetření EUROSTUDENT VII a VIII prezentovány odpovědi na dvě otázky týkající se finančních problémů studujících. První otázka je zaměřena na schopnost zaplatit neočekávaný výdaj v konkrétní výši.¹² Korektněji srovnatelné jsou

¹² Výše se mění v čase a je konstruována jako 60 % mediánu příjmů studentů z předchozího šetření. V sedmé vlně byla konkrétní částka 5 600,-. A v osmé vlně šlo o dotaz na částku 6 750,- Kč. Avšak právě poslední vlnu zasáhla

pravděpodobně odpovědi na druhou otázku, zaměřenou na subjektivní hodnocení vlastních finančních potíží v daném semestru (*Do jaké míry pociťuje v tomto semestru finanční problémy?*, 1— velmi vážné až 5— žádné).

Právě tyto potíže se jednoznačně nejvíce týkají dvou skupin studujících: těch, co žijí na koleji (30 %) a těch, kteří mají zdravotní omezení (36 %). Naopak méně často se finanční potíže objevují u studujících v kombinované formě (23 %) a těch, co bydlí s rodiči (22 %).

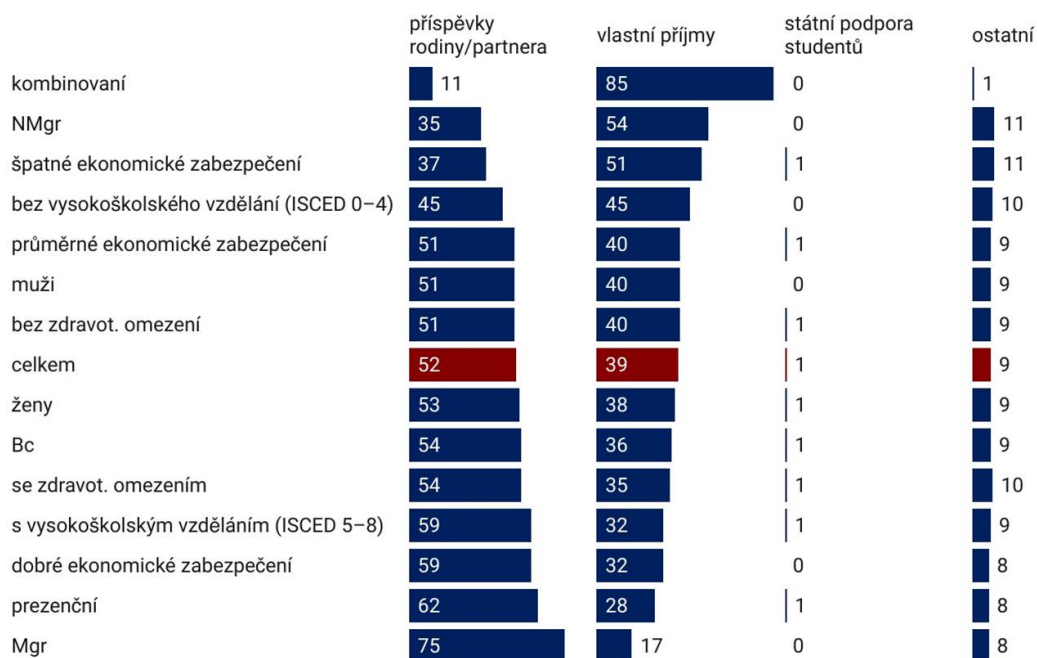
Ve srovnání obou národních kol šetření je zjevný posun směrem k vyššímu podílu ekonomicky ohrožených studujících. V sedmé vlně přitom ČR byla zemí, kde byl podíl studujících, kteří nemohou zaplatit neočekávaný výdaj nejnižší a zároveň podíl těch, co uvedli, že zažívají finanční potíže byl mírně pod průměrnými hodnotami celého šetření (Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras 2021: 216).

Veřejná podpora studia

V sedmé vlně šetření Česká republika ve srovnání s dalšími evropskými zeměmi patřila na jedné straně k těm zemím, kde v případě finanční podpory studujících hrají rozhodující roli zejména rodiče či partneři. Na straně druhé veřejná podpora byla ve stejném porovnání mezi všemi zeměmi nejnižší. (Hauschildt, Gwosć, Schirmer, Wartenbergh-Cras, 2021). Zatímco průměrně v zúčastněných zemích pobíralo veřejnou podporu 42 % studujících a tvořila 42 % jejich příjmů, v českém systému je příjemců takové podpory 47 %, ale její podíl na příjmech je necelých 10 %.

I výsledky osmé vlny potvrzují výše řečené. Příspěvky rodiny jsou zásadní pro 52 % respondentů, vlastní příjmy pro 39 % a význam veřejné podpory je zcela marginální.

Graf A_7_6: Podíly nejvýznamnějších zdrojů finanční podpory, v %

Zde samozřejmě musíme připomenout, že studujícím do 26 let věku hradí zdravotní a sociální pojištění stát, což je bezesporu také veřejná podpora, ale není v komparaci výsledků zohledněna. Za veřejnou

již v době sběru dat vysoká míra inflace v ČR, což mohlo ovlivnit i výsledky v tom smyslu, že neschopnost zaplatit danou částku je (mírně?) podhodnocená.

podporu je tedy pro účely šetření považováno sociální stipendium, příspěvek na bydlení a prospěchové stipendium. Tato stipendia jsou administrována vysokou školou a zdroje, ze kterých jsou placeny, jsou veřejné.

České výsledky osmého kola šetření nadále vypovídají více o celkově malém významu veřejné podpory v příjmech studujících než o tom, jak běžné ve vysokoškolském prostoru jsou. Necelých 53 % studujících žádný typ veřejné podpory vůbec nemá. Avšak z těch, co veřejnou podporu mají, velkou většinu případů tvoří příspěvek na ubytování (46 %), jehož průměrná výše je 600 Kč měsíčně (medián). Sociální stipendium pobírá necelé 1 % respondentů a je v průměrné výši 2 100 Kč měsíčně. Konečně na prospěchové stipendium, které je samozřejmě podmíněné studijním výkonem, dosáhne 8,6 % respondentů a jeho průměrná výše je 1 000 Kč. Z výše uvedeného lze odvodit, že veřejná podpora je zaměřena spíše plošně a nemá velký vliv na celkové příjmy studujících, protože představuje jejich marginální část. Konkrétně: celkový mediánový příjem těch, co pobírají veřejnou podporu je necelých 18 000 Kč, a z ní 600 Kč je vyčíslením výše veřejné podpory. Podíl takové podpory na celkovém příjmu tedy nedosahuje ani 5 %. V tabulce A_7_1 je k dispozici porovnání v čase a také podle mediánů a průměrů.

Tabulka A_7_1 : Veřejná podpora a její podíl na celkovém příjmu studujících, kteří ji pobírají, EUROSTUDENT VII a VIII, v Kč

		celkový příjem	veřejná podpora	podíl veřejné podpory na celkovém příjmu
EUROSTUDENT VII	průměr	14 600	895	9%
EUROSTUDENT VII	medián	13 000	600	5%
EUROSTUDENT VIII	průměr	20 500	900	6%
EUROSTUDENT VIII	medián	17 600	600	4%

Graf A_7_8: Podíly příjemců veřejné podpory ve vztahu k tomu, zda mají nebo nemají finanční problémy

	studující s finančními problémy	studující bez finančních problémů	celkem
příjemci veřejné podpory	46,1	48,6	47,1
ti, co veřejnou podporu nemají	53,9	51,4	52,9
příjemci sociálního stipendia	1,3	0,5	0,8
příjemci ubytovacího stipendia	46,0	44,7	46,3

Můžeme se také ptát, jestli se veřejná podpora týká více těch, co zažívají finanční problémy. Při komparaci těch, co finanční problémy mají a nemají, se však významný rozdíl objevuje pouze v případě sociálního stipendia: studující s finančními problémy ho pobírají častěji než ti, kteří takové problémy nemají. Ubytovací stipendium takový rozdíl negeneruje. V souhrnném/agregovaném pohledu, ti, co mají finanční problémy, nejsou výrazně častěji příjemci jakékoliv veřejné podpory.

Bydlení

Bydlení je v České republice problematicky dostupné a drahé, což se týká zejména některých regionů, typicky Prahy, a vlastně většiny krajských měst. Analogicky, dostupnost studentského bydlení (kolejí) je rovněž diskutabilní.

Jak se tato skutečnost odráží v situaci vysokoškolských studujících. V datech šetření můžeme tuto oblast sledovat prostřednictvím dvou hlavních ukazatelů: způsob bydlení a také náklady na něj. V případě nákladů jde opět o finanční údaj, který nelze brát jako statisticky „přesný“, ale hodně stojí na ochotě respondentů sdílet co nejuplněnější údaje tohoto typu. Dotaz na způsob bydlení byl vytvořen jako multiple-choice typ otázky, tzn. respondenti měli reagovat na všechny nabízené možnosti (- s rodiči, s partnerem, s někým jiným, s dětmi a sám/sama), zda pro ně platí či nikoliv. V reálném životě se totiž některé situace mohou kombinovat.

Již minimálně od předchozí vlny šetření platí, že nejčastějším způsobem bydlení je v českých podmínkách bydlení se spolubydlíci, v datech EUROSTUDENT VII se tato situace týkala 36 % respondentů a v aktuálních datech 41 % a ke zvýšení podílu spolubydlení došlo ve všech sledovaných skupinách studujících. Bydlení s partnerem či partnerkou a bydlení s rodiči je velmi podobně často využívanou alternativou (34 % a 32 %). S partnerem/partnerkou nejčastěji bydlí studující v kombinované formě studia, v navazujícím magisterském studiu a nad celkovým průměrem jsou v tomto ohledu také ženy (40 %). Mezi těmi, kteří nebydlí s rodiči, je necelá čtvrtina těch, kteří bydlí na koleji. V celku jde o 16 % všech respondentů.

Studující v prezenční formě, a ještě více ti, kteří studují dlouhé magisterské studijní programy využívají nejčastěji spolubydlení (49 % respektive 55 %).

Náklady na bydlení se odvíjejí zejména od toho, do jaké kategorie studujících patří. V celém souboru je medián pro příspěvek z vlastní kapsy 0 Kč a celkové náklady na bydlení jsou 4 000 Kč. Ale skupina rodičů s dětmi platí ze své kapsy 6 000 Kč a celkově jde o náklad 8 900 Kč (opět mediánové hodnoty). Je očekávatelné, že ti, kteří bydlí s rodiči deklarují své náklady na bydlení jako nejnižší (ze své kapsy 0, celkově 2 000 Kč).

Bydlení v Praze je z hlediska nákladů v rámci populace studujících o něco nákladnější (celkové mediánové náklady v Praze jsou 5 000 Kč, zatímco mimo Prahu 4 000), ale zároveň platí, že nejde o velký (a do jisté míry i očekávaný) rozdíl.

Proč je spolubydlení využíváno tak často? Je to ekonomicky výhodnější? Podíváme-li se na ekonomickou náročnost forem bydlení, nejméně náročné je bydlení na koleji a s rodiči. Naopak nejvyšší náklady na bydlení mají ti, kteří bydlí s partnerem či partnerkou. Spolubydlení představuje z hlediska nákladů střední cestu a medián této formy se blíží bydlení na koleji (4 750 ku 3 500 Kč). Aktuální data z osmé vlny již neřeší otázku spokojenosti s bydlením (kvalita, dostupnost)¹³, a proto nelze pracovat s jinými než finančními ukazateli.

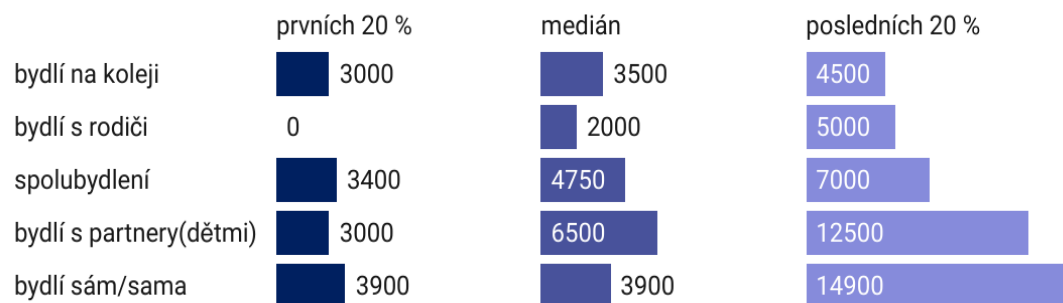
---

¹³ Ještě v šetření EUROSTUDENT VII byly součástí dotazování také otázky na spokojenosti s cenou, kvalitou a časové dostupností bydlení.

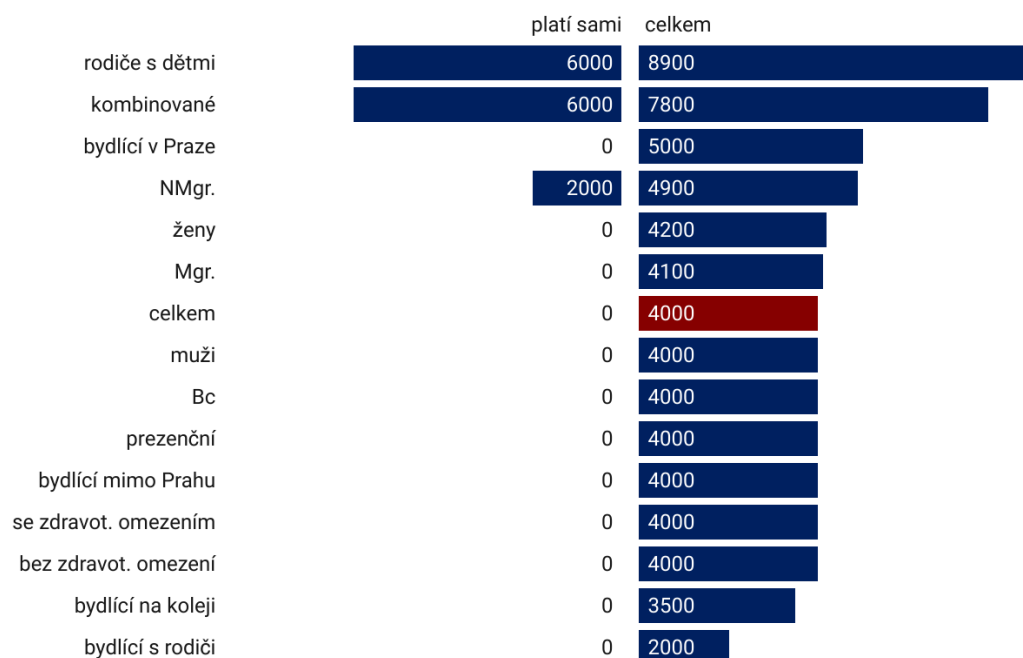
Graf A_8_1: Způsoby bydlení, podle vybraných kategorií studujících, v %

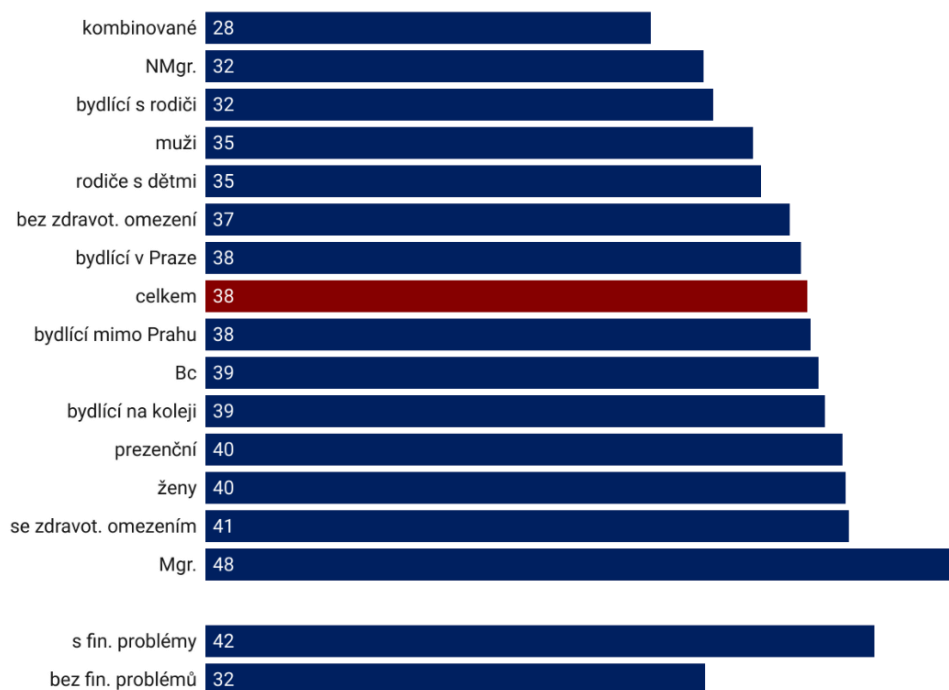
Graf A_8_2: Způsoby bydlení a jejich ekonomická náročnost, v Kč

Graf A_8_3: Náklady na bydlení, medián

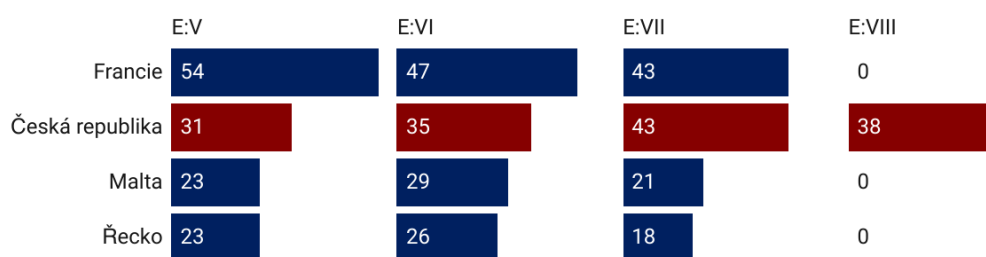
Graf A_8_4 : Náklady na bydlení studujících tvoří více než 40 % nákladů, podle vybraných kategorií studujících, v %

Tradičním uměle vytvořeným indikátorem využívaným v EUROSTUDENTU je podíl studujících, jejichž náklady na bydlení tvoří 40 % a více z celkových měsíčních nákladů. V České republice je podíl takových studujících

38 % a zdaleka nejčastěji to jsou studující v dlouhém magisterském studiu (48 %) ¹⁴, podílu 40 % a více dosahují ještě studující se zdravotním omezením, ženy a studující v prezenčním studiu. Ti, kteří udávají, že mají finanční potíže, jsou, co se týká jejich podílu, mírně nad celkem (42 %), ale ve srovnání s těmi, co finanční potíže nemají, jde o rozdíl deseti procentuálních bodů (32 %). Nejmenší podíl s vysokými náklady na bydlení je mezi studujícími kombinované formy studia (28 %). Máme k dispozici i mezinárodní srovnání, zatím však bez nejnovějších dat za jiné země. V grafu A_8_5 jsou kromě ČR země, kde je podíl studujících, jejichž náklady na bydlení jsou 40 %+ z celkových nákladů nejvyšší (Francie) a nejnižší (Malta, Řecko). Toto srovnání ukazuje že ČR patří k zemím s nejvyšším podílem a zároveň má tento podíl spíše rostoucí trend. Samozřejmě s výjimkou poslední vlny šetření, z té zatím chybí data z dalších zemí.

Graf A_8_5: Náklady na bydlení studujících tvoří více než 40 % nákladů, mezinárodní srovnání, v %

Poznámka: Data z nejnovějšího šetření za jiné země nejsou dostupná, v grafu je tato situace zobrazena jako 0.

¹⁴ Tito studující nejméně pracují (viz Graf A_6_2) a také pocházejí z relativně nejlépe zabezpečených rodin (viz Graf A_1_6) .

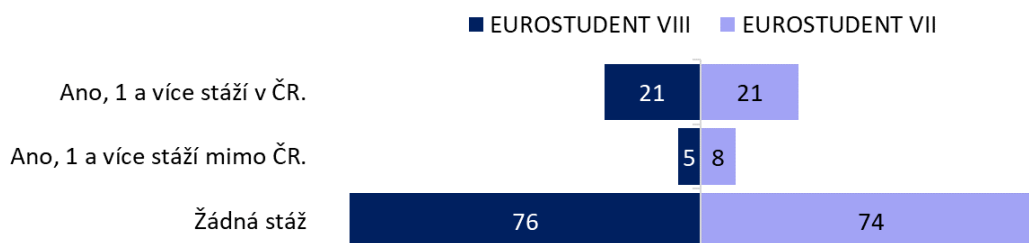
Mobilita

Internacionalizace je jedno z hlavních témat evropského vysokoškolského vzdělání. Posilování mezinárodní dimenze je zahrnuto v klíčových národních i institucionálních strategiích. K důležitým nástrojům, který napomáhá rozvoji internacionalizace je mobilita studujících na mezinárodní úrovni, které se budeme věnovat v této kapitole. V šetření EUROSTUDENT VIII byly v první části sledovány studijní stáže respondentů a v druhé zkušenost s krátkodobým studijním pobytem v zahraničí a zájem o takový pobyt. Téma mobility není možné porovnat ve celé jeho šíři se sedmou vlnou šetření EUROSTUDENT, ve které byl chybně nataven filtr v části týkající se zahraničních krátkodobých pobytů. Na zkušenosti se zahraniční mobilitou byli v šetření EUROSTUDENT VII tázáni jen ti, kteří uvedli, že absolvovali během studia nějakou stáž. Z tohoto důvodu bude možné porovnat pouze data týkající se absolvování stáží a data týkající se zájmu o zahraniční pobyt, ne však data reflektující zkušenosti ze zahraničního studijního pobytu. Kromě toho, a na to nelze zapomenout, období mezi sedmou a osmou vlnou silně ovlivnila pandemická situace a výrazně zhoršená možnost cestovat.

Absolvování stáže v České republice nebo v zahraničí

V prvé řadě byli studující dotazováni, zda absolvovali během studia na vysoké škole nějakou stáž. Přesné znění otázky je *Absolvoval/a jste nějakou stáž (v délce alespoň jednoho týdne, placenou i neplacenou) od doby, kdy jste začal/a studovat na české vysoké škole?* Přibližně pětina studujících uvedla, že absolvovala stáž v České republice, 5 % studujících v zahraničí a 76 % studujících žádnou stáž neabsolvovalo (viz Graf A_9_1). V minulé vlně šetření byl poměr studujících, kteří ne/absolvovali stáž v zahraničí nebo v České republice téměř totožný. Podíl těch, kteří absolvovali stáž v České republice je zcela shodný (21 %). Mírně narostl podíl studujících, kteří neabsolvovali žádnou stáž (z 74 % na 76 %) a mírně poklesl podíl studujících, kteří absolvovali stáž v zahraničí (z 8 % na 5 %). Právě to může být následek zhoršené situace v oblasti mezinárodního cestování v době pandemie.

Graf A_9_1: Absolvování stáže v České republice nebo v zahraničí, EUROSTUDENT VII, VIII, v %

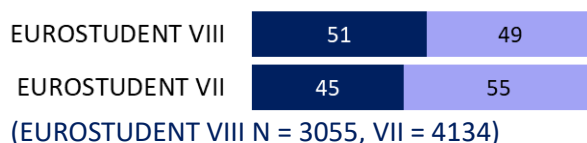

Stáž v České republice

Ti, kteří absolvovali stáž v České republice z více než poloviny (59 %) uvedli, že se jednalo o dobrovolnou stáž, která nebyla součástí kurikula / studijního programu (viz Graf A_9_3) a přibližně polovina stáží byla placená (51 %) (viz Graf A_9_2).

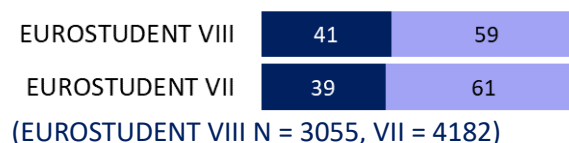
Graf A_9_2: Povinná x dobrovolná stáž v ČR, v %

■ placená ■ neplacená

Graf A_9_3: Placená x neplacená stáž v ČR, v %

■ povinná ■ dobrovolná

V šetření EUROSTUDENT VII byly stáže, které studující absolvovali, rovněž většinou dobrovolné (61 %), s tím rozdílem, že se častěji než v předchozí vlně šetření jednalo o neplacené stáže. Na základě porovnání těchto dvou šetření lze usuzovat na změnu trendu z neplacených stáží na placené. S tím, že tuto změnu potvrdí další vlny šetření EUROSTUDENT, které se v budoucnu budou konat.

Stáž v zahraničí

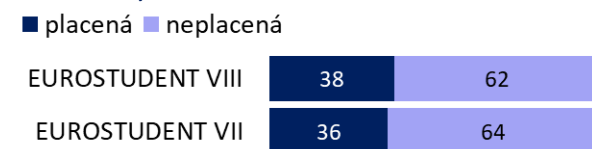
Stáž v zahraničí absolvovalo 709 respondentů šetření EUROSTUDENT VIII. Většina studentů a studentek absolvovala stáž nezávisle na jakémkoliv programu či smlouvě (61 %), necelých 30 % studujících využilo možnosti programu Erasmus + (viz Tabulka A_9_1).

Tabulka A_9_1: Stáž v rámci programu / mimo program, v %

V rámci jakého programu či smlouvy se konala?	%
Erasmus+	27,9
jiné mobility programy Evropské unie (mimo Erasmus+)	2,6
jiné mezinárodní programy (AKTION, CEEPUS, další mezinárodní smlouvy, atd.)	8,6
mimo/nezávisle na jakémkoliv programu či smlouvě	60,9

Stáže v zahraničí, které respondenti šetření EUROSTUDENT VIII absolvovali, byly z více než třetiny (38 %) placené (viz Graf A_9_4) a z téměř 80 % dobrovolné, tj. nebyly součástí kurikula / studijního programu (viz Graf A_9_5). V porovnání s minulou vlnou šetření se nemění to, zda jsou stáže v zahraničí placené či neplacené, ale větší podíl studujících absolvovalo povinné stáže v zahraničí (EUROSTUDENT VII – 14 %, EUROSTUDENT VIII – 21 %).

Graf A_9_4: Povinná x dobrovolná stáž v zahraničí, v %

(EUROSTUDENT VIII n = 691, VII = 1580)

Graf A_9_5: Placená x neplacená stáž v zahraničí, v %

(EUROSTUDENT VIII n = 699, VII = 1594)

Více než polovinu (57 %) stáží podnikli studující v rámci současného studia (viz Tabulka A_9_2 níže). Druhou nejčastěji uvedenou možností bylo předchozí bakalářské studium (47 %). Přibližně pětina stáží byla studujícími absolvována během jiného navazujícího magisterského studia, během jiného dlouhého magisterského studia a mimo jakýkoliv program.

Ti, kteří absolvovali stáž v zahraničí byli dále tázáni, zda získali za tuto zahraniční stáž nějaké ECTS kredity. Přibližně třetina studujících uvedla, že ano (36 %), 40 % studujících kredity nezískalo a 23 % studujících ještě nemělo v době šetření o přidělení kreditů žádnou informaci.

Tabulka A_9_2: Studijní program v době zahraniční stáže, v %

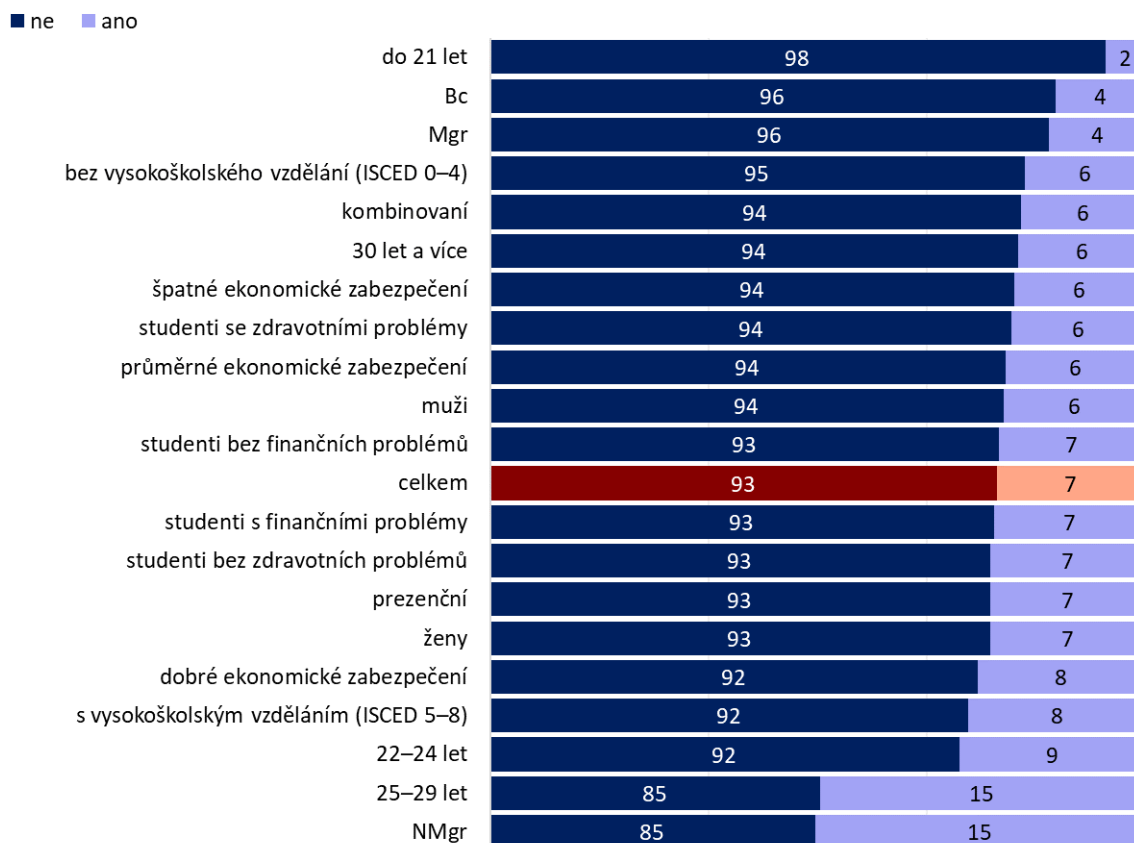
Během jakého studijního programu (v České republice) jste tuto zahraniční stáž absolvoval/a?	ne	ano
během svého současného studia	45,9	54,1
během svého předchozího / jiného bakalářského studia	52,8	47,2
během svého předchozího / jiného navazujícího magisterského studia	79,2	20,8
během svého předchozího / jiného magisterského studia – dlouhý magistr	79,2	20,8
během svého předchozího / jiného postgraduálního programu (MBA)	99,9	0,1
během svého předchozího / jiného doktorského studia (Ph.D.)	98,8	1,2
mimo jakýkoliv program (tj. včetně období mezi bakalářským a magisterským programem)	81,8	18,2

Krátkodobý zahraniční studijní pobyt

Zkušenosti z krátkodobého zahraničního pobytu

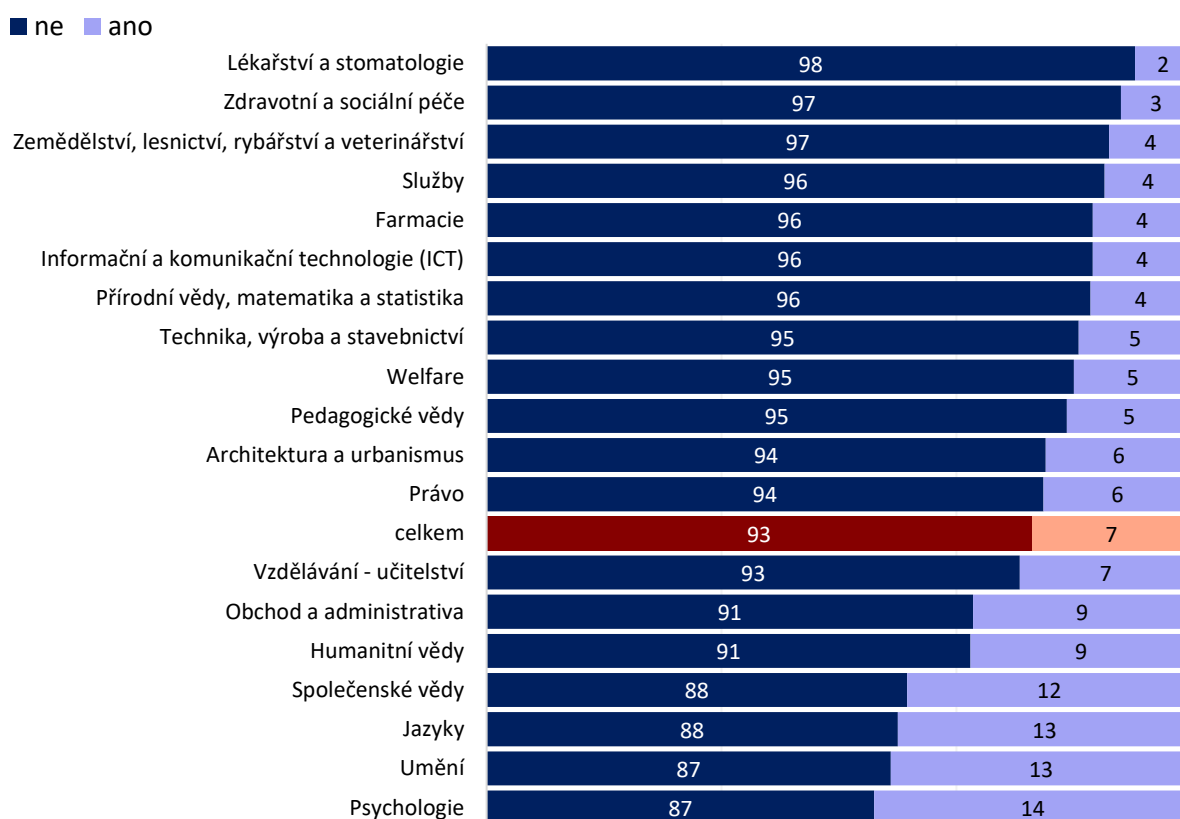
Níže uvedený Graf A_9_6 zachycuje odpovědi na otázku *Zúčastnil/a jste se někdy od svého prvního vstupu na vysokou školu v České republice krátkodobého studijního pobytu v zahraničí (např. semestr v zahraničí)?* V průměru 7 % studujících odpovědělo, že se takového pobytu účastnilo (N = 1003). Na základě porovnání mezi vybranými kategoriemi studujících lze konstatovat, že většina studujících (více než 90 %) v téměř všech sledovaných kategoriích nepodnikla žádnou zahraniční studijní cestu. Významně častěji (oproti průměrné hodnotě šetření) absolvovali pobyt v zahraničí studenti a studentky navazujícího magisterského programu a studující ve věku 25–29 let (15 %).

Graf A_9_6: Krátkodobý zahraniční studijní pobyt, vybrané skupiny studujících, v %

Poměrné velké rozdíly v zájmu o zahraniční pobyt nacházíme v rozdělení podle skupin oborů studia (viz Graf A_9_7). Nejvyšší podíl studentů se zahraniční zkušeností je mezi studenty a studentkami oborů *Psychologie* (14 %), *Umění a Jazyky* (shodně 13 %) a dále *Společenské vědy a Umění a humanitní vědy* (shodně 12 %). Naopak nejméně studujících, kteří uvedli, že absolvovali zahraniční pobyt, je mezi studenty a studentkami oborů *Lékařství a stomatologie* (2 %), *Zdravotní a sociální péče* (3 %), *Zemědělství, lesnictví, rybářství a veterinářství a Služby* (shodně 4 %).

Graf A_9_7: Krátkodobý zahraniční studijní pobyt, skupiny oborů, v %

Krátkodobý zahraniční pobyt absolvovalo přibližně 1 000 respondentů šetření EUROSTUDENT VIII. Tři čtvrtiny z těchto studentů a studentek využily mobilitní programy Evropské unie (naprostá většina z nich program Erasmus +), 15 % studujících vycestovalo za přispění jiných mezinárodních programů a 10 % studujících vycestovalo do zahraničí mimo jakýkoliv program (viz Tabulka A_9_3).

Tabulka A_9_3: Zahraniční pobyt v rámci programu / mimo program, v %

V rámci jakého programu či smlouvy se konala?	%
Erasmus+	72,7
jiné mobilitní programy Evropské unie (mimo Erasmus+)	2,7
jiné mezinárodní programy (AKTION, CEEPUS, další mezinárodní smlouvy, atd.)	14,9
mimo/nezávisle na jakémkoliv programu či smlouvy	9,7

n = 997

Nejvíce (dvě třetiny) respondentů šetření EUROSTUDENT VIII absolvovalo zahraniční krátkodobý pobyt v rámci svého předchozího bakalářského studia. Přibližně polovina studujících vycestovala během současného studia (53 %) a čtvrtina během předchozího magisterského studia (viz Tabulka A_9_4).

Evropský systém přenosu a akumulace kreditů (ECTS) je jedním z hlavních nástrojů používaných v Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání, který má podpořit uznávání kvalifikací a výsledků období studia v zahraničí (European Commission. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture 2023). Systém ECTS má napomoci studujícím uznat kvalifikaci nebo část studia absolvovanou v zahraničí a tím podpořit mobilitu studujících. Z celkového počtu 977 respondentů, kteří v šetření EUROSTUDENT VIII uvedli, že absolvovali krátkodobý zahraniční pobyt, necelým 80 % studujících byly kredity získané v zahraničí buď částečně nebo celkově uznány.

Tabulka A_9_4: Studijní program v době krátkodobého zahraničního pobytu, v %

Během jakého studijního programu (v České republice) jste tuto zahraniční stáž absolvoval/a?	ne	Ano
během svého současného studia	47,4	52,6
během svého předchozího / jiného bakalářského studia	34,1	65,9
během svého předchozího / jiného navazujícího magisterského studia	74,7	25,3
během svého předchozího / jiného magisterského studia – dlouhý magistr	91,4	8,6
během svého předchozího / jiného postgraduálního programu (MBA)	99,7	0,3
během svého předchozího / jiného doktorského studia (Ph.D.)	99,6	0,4
mimo jakýkoliv program (tj. včetně období mezi bakalářským a magisterským programem)	96,1	3,9

n= 997

Tabulka A_9_5: Získané kredity v zahraničí a jejich uznávání jako součást studijního programu, v %

Uznávání kreditů	%
Ano, byly mi uznány všechny kredity	65,0
Ano, ale kredity mi byly uznány jen částečně	13,5
Ne, žádné kredity mi nebyly uznány	5,3
Nezískal/a jsem žádné kredity	11,6
Ještě nevím	4,5

n= 997

Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt

Cílem šetření EUROSTUDENT nebylo pouze zjistit to, jaké mají studenti a studentky zkušenosti s vycestováním do zahraničí, ale také jaký mají studenti a studentky zájem o studijní pobyty v zahraničí. Respondentům jsme položili otázku *Jak byste charakterizoval/a Vaše současné záměry týkající se případného krátkodobého zahraničního studijního pobytu (na 1 nebo více semestrů)?* Tato otázka byla položena těm respondentům, kteří odpověděli, že se ještě během studia žádného krátkodobého výjezdu nezúčastnili¹⁵. Platí, že většina studujících neprojevila zájem o možnost vycestovat do zahraničí *Neplánuji, že vyjedu na takový pobyt* (63 %). Přibližně třetina studujících odpověděla, že má zájem, ale zatím nepodnikla žádné přípravné kroky. Na pobyt se aktuálně připravuje 6 % respondentů.

¹⁵ Odpovědi na tuto otázku není možné porovnávat mezi sedmou a osmou vlnou šetření EUROSTUDENT. Na zde sledovanou otázku *Zájem o krátkodobý zahraniční pobyt* byli v obou vlnách šetření tázáni ti studující, kteří během studia neabsolvovali zahraniční studijní pobyt. V minulé vlně šetření byl chybně nastaven filtr. Na zkušenosti se zahraniční mobilitou byli v šetření EUROSTUDENT VII tázáni jen ti, kteří uvedli, že absolvovali během studia nějakou stáž. Z toho vyplývá, že v minulé vlně šetření byla sledovaná otázka *Zájem o krátkodobý zahraniční pobyt* „vyfiltrována“ dvakrát. Vyfiltrování byli ti studující, kteří byli na stáži a zároveň na zahraničním pobytu.

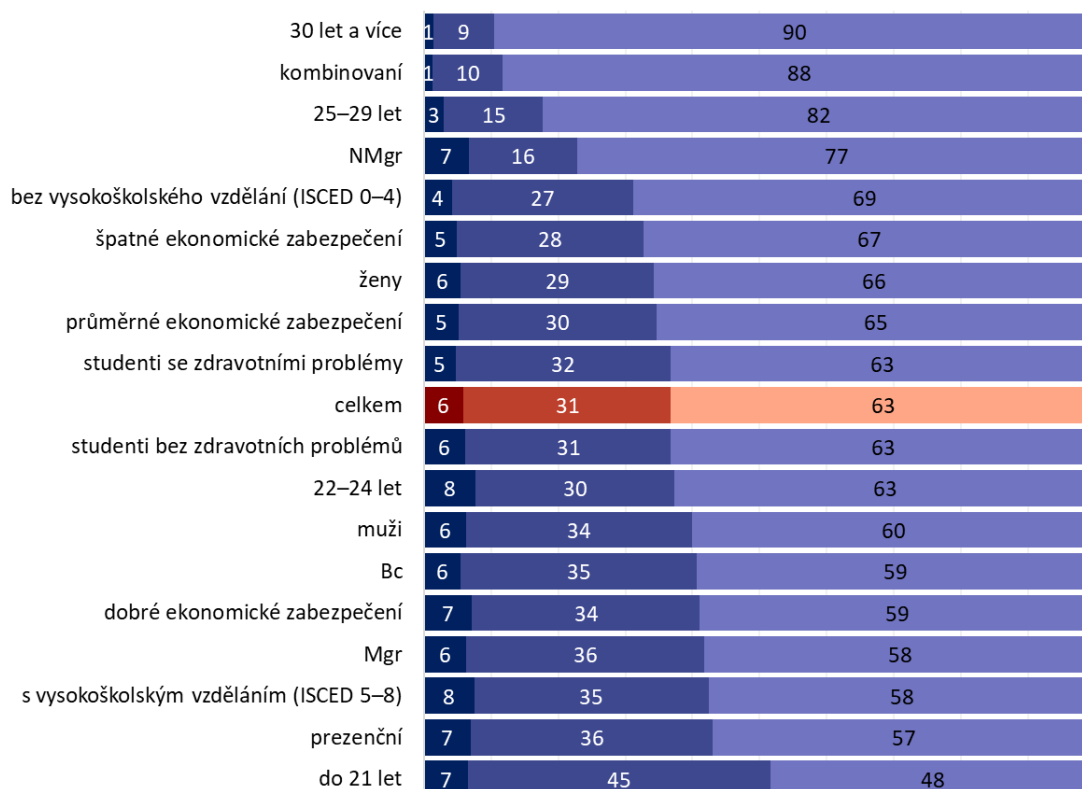
Tabulka A_9_6: Zájem o krátkodobý studijní pobyt, v %

Zájem o krátkodobý zahraniční studijní pobyt	%
Právě se na takový pobyt připravuju.	5,9
Zatím jsem nepodnikl/a žádné přípravné kroky, ale můj záměr je vyjet na takový pobyt.	30,9
Neplánuji, že vyjedu na takový pobyt.	63,3

Zájem vycestovat do zahraničí je největší u studujících ve věku 22–24 let a zároveň u studujících, jež mají vysokoškolsky vzdělané rodiče. 8 % z těchto studentů a studentek se právě na takový pobyt připravuje. Nejmladší studenti a studentky (mladší 21 let), nejčastěji (45 %) uvedli, že jejich záměrem je vycestovat, ale aktuálně žádné kroky neplánují. Je pochopitelné, že studenti a studentky, kteří jsou starší 25 let a také studující v kombinované formě studia, z více než 80 % neplánují vycestovat do zahraničí. Jsou to zaprvé studující, kteří zahraniční cestu již absolvovali nebo zadruhé ti, kteří mají často rodinné nebo pracovní závazky. Vliv na to, zda studující přemýšlí o možnosti vycestovat do zahraničí má také sociálně-ekonomické zázemí rodičů. Méně často plánují pobyt v zahraničí studenti a studentky, kteří mají rodiče ve špatné ekonomické situaci a bez vysokoškolského vzdělání než naopak (viz Graf A_9_8).

Graf A_9_8: Zájem o krátkodobý studijní pobyt, vybrané skupiny studujících, v %

- Právě se na takový pobyt připravuju.
- Zatím jsem nepodnikl/a žádné přípravné kroky, ale můj záměr je vyjet na takový pobyt.
- Neplánuji, že vyjedu na takový pobyt.

Všech respondentů jsme se v rámci tematického bloku *mobilita* tázali, jak velkou překážkou pro ně při rozhodování o zahraničním studijním pobytu představují jednotlivé vybrané skutečnosti¹⁶. Ve srovnání s minulými dvěma vlnami šetření (viz Tabulka A_9_7) nedošlo k žádným významným změnám. Studující ve všech třech vlnách šetření označily shodně *Další finanční náklady, Odloučení od partnera, dětí a Ztráta placeného zaměstnání* jako nejdůležitější překážky pro vycestování do zahraničí na studijní pobyt. Pozitivní posun byl zaznamenán u výroku *Nedostatečné znalosti cizího jazyka*, jež studující hodnotí v osmé vlně méně často jako překážku než v předchozích vlnách. V poslední vlně šetření EUROSTUDENT *cizí jazyk* jako problém hodnotilo 12 % studujících, zatímco v předchozích vlnách šetření to bylo 16 %, resp. 18 % studujících. V poslední řadě je třeba upozornit na fakt *uznávání výsledků zahraničního studia* na domácí vysoké škole, kterou hodnotí jako problematickou skutečnost nezanedbatelná část studentů a studentek, téměř pětina ze všech dotázaných.

Tabulka A_9_7: Překážky pro zahraniční studijní pobyt, EUROSTUDENT VI, VII, VIII, v %

Překážky pro zahraniční studijní pobyt	VI	VII	VIII
Další finanční náklady	31	31	28
Odloučení od partnera, dětí	31	28	26
Ztráta placeného zaměstnání	24	22	25
Náročné začleňování zahraničního studia do domácího studijního programu	18	20	20
Problémy s uznáváním výsledků zahraničního studia v ČR	18	21	19
Odloučení od vlastního společenského okruhu	–	15	14
Nedostatek motivace	12	12	12
Nedostatečné znalosti cizího jazyka	18	16	12
Očekávaný malý přínos pro mé studium v ČR	13	13	12
Malá informovanost ze strany VŠ	7	9	9
Dočasné globální či lokální cestovní omezení	–	–	8
Podmínky přijetí do mobilitního programu (např. na základě známek)	–	–	7
Problémy s omezením vstupu do vybrané země (víza, povolení k pobytu)	5	5	7
Moje zdravotní problémy	4	4	4
Omezená kapacita mobilitního programu	7	5	–
Omezený přístup na vybrané školy	8	–	–

Poznámka: tabulka zobrazuje podíly studujících, kteří uvedli u dané možnosti „velká překážka“

V závěru této podkapitoly uvádíme údaje o ostatních typech zahraničních pobytů, které mohli studující vysokých škol absolvovat (viz Tabulka A_9_8). Téměř tři čtvrtiny studujících neabsolvovali žádný zahraniční pobyt. 11 % studujících vycestovalo do zahraničí na jazykový kurz a 14 % studentů a studentek vycestovalo na jiný studijní pobyt.

Tabulka A_9_8: Ostatní typy zahraničních pobytů, v %

Ostatní typy zahraničních pobytů	ne	Ano
Ano, byl/a jsem na výzkumném pobytu.	98,2	1,8
Ano, byl/a jsem na letní nebo zimní škole	97,1	2,9
Ano, byl/a jsem na jazykovém kurzu.	89,0	11,0
Ano, byl/a jsem na jiném (výše nezmíněném) studijním pobytu.	85,4	14,6
Ne, nebyl/a jsem na žádném zahraničním studijním pobytu.	26,3	73,7

¹⁶ Doplnění k otázce: Pokud jste již na byl/a na zahraničním studijním pobytu, jak moc to pro Vás byly reálné překážky? Pokud jste na zahraničním studijním pobytu nebyl/a, jak moc vás tyto skutečnosti odrážejí?

B. Tematické moduly šetření EUROSTUDENT VIII

Zkušenosti s diskriminací a nevhodným chováním

Do aktuální podoby šetření byl zařazen modul, v jehož rámci se řeší zkušenosti respondentů s nevhodným/zraňujícím chováním vůči jejich osobě a s diskriminací jako takovou. Otázky zaměřené na tuto oblast se týkají nejen obecné zkušenosti, ale také zkušeností získaných v rámci studia.

Zařazení modulu do dotazníku představuje unikátní pohled na systémové úrovni a také v mezinárodní perspektivě. Mnohé vysoké školy v ČR věnují v posledních letech otázkám nevhodného chování pozornost především v souvislosti s konkrétními případy takového chování, snaží se nastavit standardy pro jejich identifikaci i řešení, ale přehled o tom, jak často a kdo především se s daným typem chováním potýká, jsme doposud o studentské populaci neměli. Možným místem, kde se tyto otázky také řeší na půdě vysokých škol, jsou i poradenská pracoviště, jejichž reflexi je částečně věnován i tento modul.

Jde samozřejmě o otázky, které jsou více či méně citlivé a zároveň je způsob sdílení informací o nich silně kulturně podmíněný. I s ohledem na to mohou být následující informace velmi podstatnou zprávou o populaci vysokoškoláků.

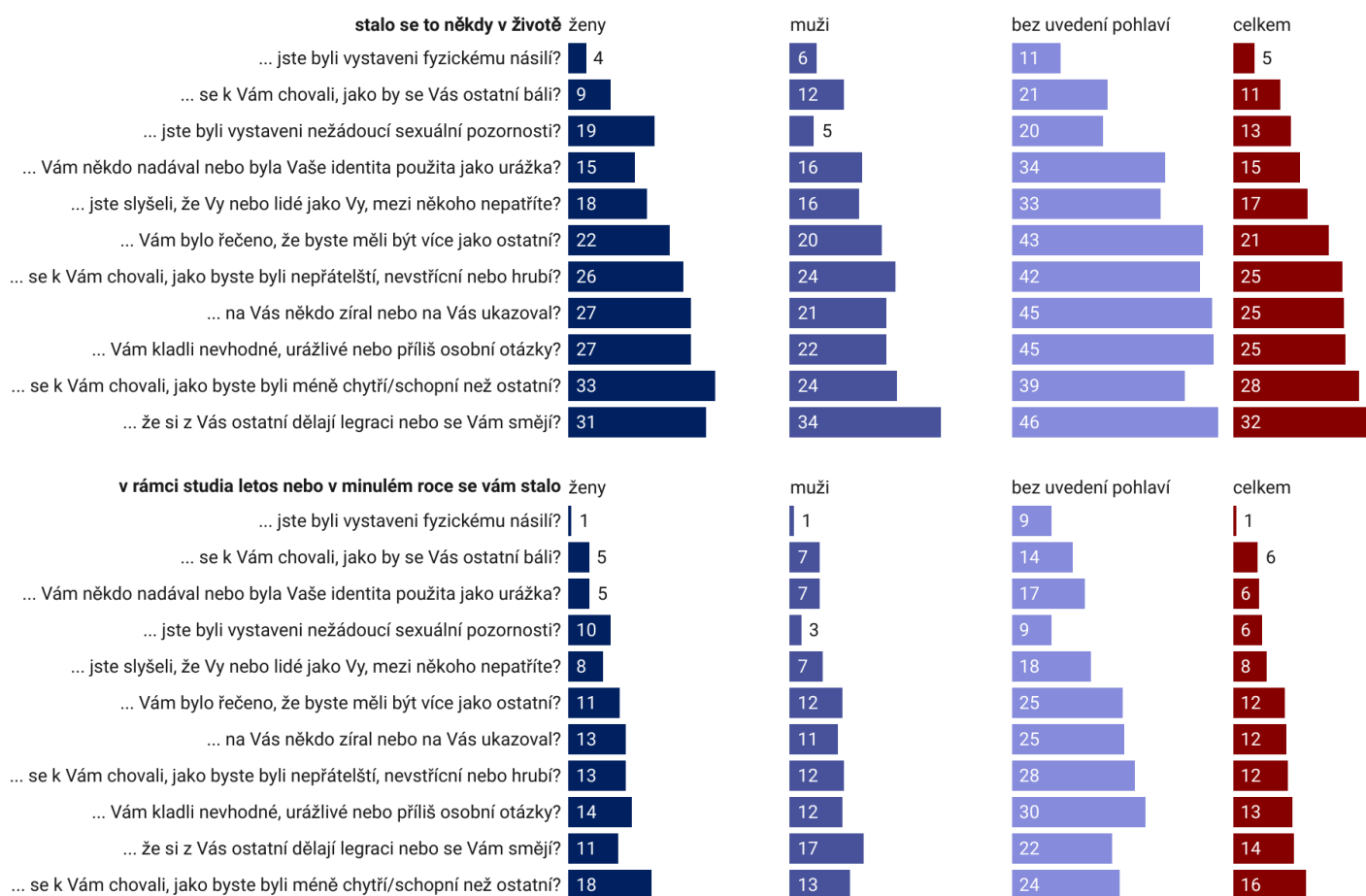
V zahraniční literatuře je výzkum diskriminace tematizován obvykle vybraným typem této diskriminace (typicky jde o etnickou či rasovou diskriminaci), ale v dotazníku EUROSTUDENT VIII se setkáváme s předem daným výčtem typů diskriminace či nevhodného chování.

První sada otázek v rámci modulu se týkala nevhodného chování v posledních 12 měsících a v životě vůbec. Z porovnání běžné životní zkušenosti a zkušenosti získané během studia můžeme obecněji usuzovat, že vysokoškolské prostředí je bezpečnější než jiné prostředí, ve kterém se studující pohybují. Avšak žádnou z takových zkušeností nelze opomíjet: oba zdroje (interní i externí) zkušeností mohou ovlivnit studium a jeho úspěch. Nejčastěji studující zažili ve svém životě to, že se jim někdo smál/dělal si z nich legraci (32 %). V posledních 12 měsících, tzn. během studia na vysoké škole, to zažilo 14 % respondentů. Avšak v kontextu studia na VŠ může být podstatnou informací také četnost situace, kdy se ke studujícímu někdo choval tak, jako by byl/a méně chytrý/á než ostatní – zažilo ji 16 % respondentů.

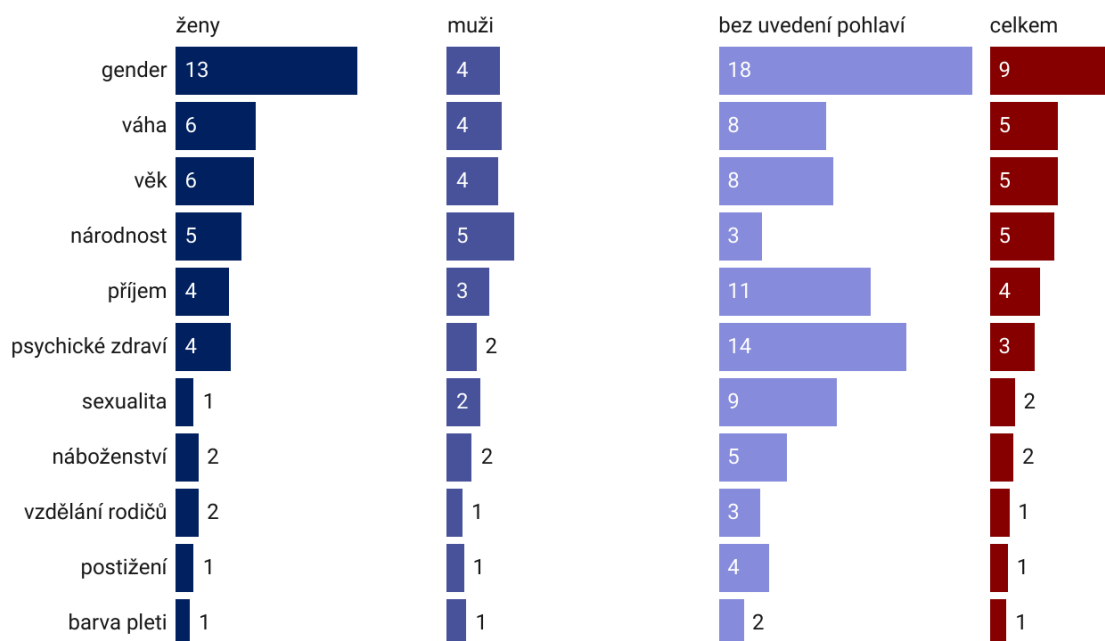
V grafu B_1_1 prezentujeme celkové výsledky a rovněž podle pohlaví včetně těch respondentů, kteří se neidentifikovali ani jako žena, ani jako muž. Těchto respondentů jsou v celém souboru necelá 2 % a početně tedy nejde o velkou skupinu, jejich „skutečný“ podíl v populaci určit nelze, ovšem jejich odpovědi jsou příznačné. Naznačují totiž, že jde o potenciálně (více) ohrožené a zranitelné osoby, protože všechny z popsaných situací zažili ve svém životě i v posledních 12 měsících výrazně častěji než ženy nebo muži.

To samé platí i pro baterii otázek zaměřených na konkrétní formy diskriminace zažívané na vysoké škole (viz Graf B_1_2). Studují bez identifikace s mužským nebo ženským pohlavím diskriminaci různých typů na vysoké škole zažívají až na výjimky častěji než muži a ženy. Více než 3krát častější je to v případě diskriminace na základě psychického zdraví (14 % oproti 3 %), sexuality (9 % ku 2 %) a zdravotního omezení (4 % ku 1 %). Nejčastěji však tito studující zažili genderovou diskriminaci (18 % z nich). Tento typ diskriminace je zažíván častěji také ženami, když s ní má na vysoké škole zkušenosti 13 % z nich.

Graf B_1_1: Zkušenosti s nevhodným chováním okolí, v životě a v rámci studia, celkem, pohlaví a bez uvedení pohlaví, v %

Graf B_1_2: Zkušenosti s diskriminací na vysoké škole, celkem, pohlaví a bez uvedení pohlaví, v %

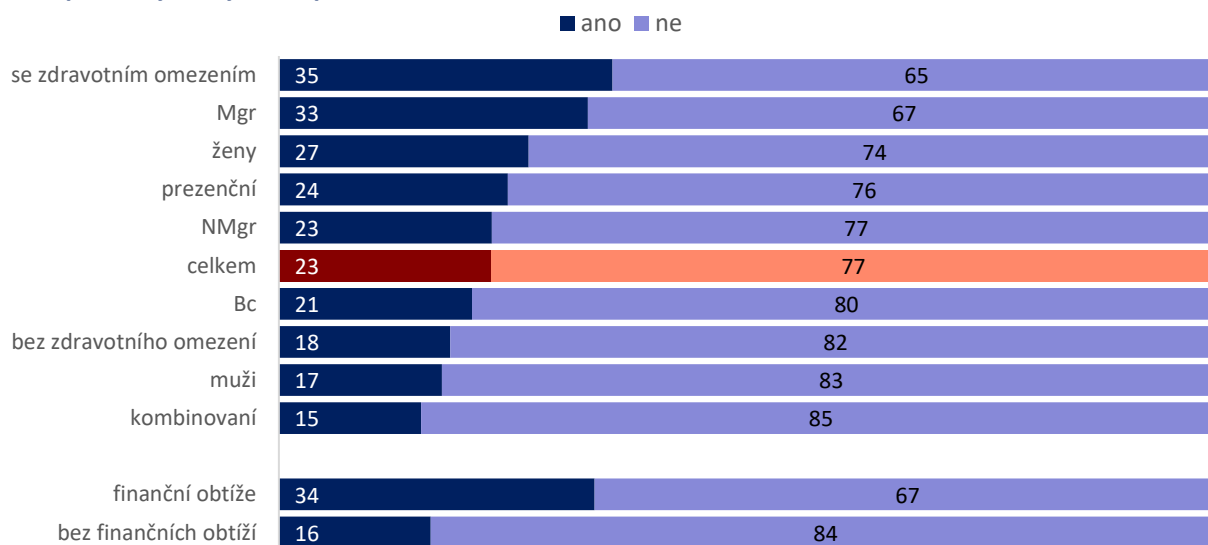

Na diskriminaci se lze podívat také zobečňujícím pohledem, a to bez ohledu na její typ a původce. V této agregované podobě je obrázek trochu jiný. Diskriminace se týká více než třetiny těch, co mají nějaké zdravotní omezení, studujících v dlouhých magisterských programech a konečně také těch, co mají v semestru (kdy výzkum probíhal) finanční potíže. Naopak nejméně často se vyskytuje mezi studujícími v kombinovaném studiu (15 %), muži (17 %) a těmi, co finanční potíže nemají (16 %) (v přehledu: Tabulka B_1_1 a Graf B_1_3).

Tabulka B_1_1: Korelační matice diskriminace s vybranými indikátory

Obecná diskriminace v kontextu se studiem v korelaci s:	sig.	směr vztahu
bez zdrav. omezení/se zdrav. omezení (dichotomie)	***	studující se zdravotním problémem jsou až dvakrát častěji diskriminováni v kontextu studia
s finančními problémy/bez finančních problémů (bez fin. problémů, neutrální, s fin. problémy)	***	studující s finančními problémy jsou téměř dvakrát častěji diskriminováni v porovnání s těmi, kteří finanční problémy nemají
typ studia (Bc., NMgr., Mgr.)	***	nejčastěji jsou diskriminováni studující v dlouhém magisterském studiu, bakaláři jsou diskriminováni nejméně často
vzdělání rodičů (základní, střední, short cycle, vysokoškolské)	***	studující, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání a současně ti, jejichž rodič mají nízké vzdělání jsou diskriminováni významně častěji

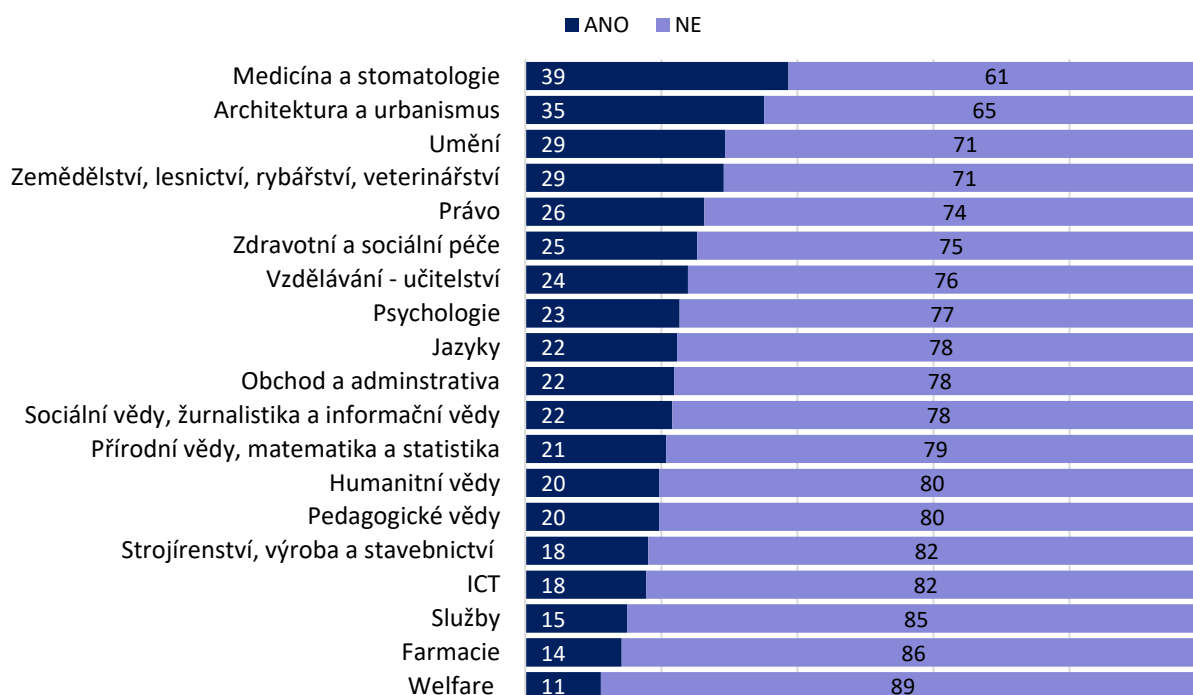
Graf B_1_3: Zkušenost s diskriminací (bez ohledu na její typ a původce) v kontextu vysokoškolského studia, podle vybraných skupin v %

Již předchozí graf ukázal, že jedna třetina studujících v dlouhých magisterských programech se stala objektem diskriminace. Tuto situaci potvrzuje i graf B_1_4, kde jsou zobrazeny zkušenosti studujících podle oborů. Medici a budoucí zubní lékaři, kteří studují právě ve výše zmíněných typech programů, mají takovou zkušenost dokonce v téměř 40 % případů. V druhém sledu jde o obory *Architektura a urbanismus* (35 %). Naopak zdaleka nejméně je tato situace zaznamenána v oborech *Welfare* (11 %), jim se blíží ještě *Farmacie* (14 %) a *Služby* (15 %)

Graf B_1_4: Zkušenost s diskriminací (bez ohledu na její typ a původce) v kontextu vysokoškolského studia, podle oborů, v %

Duševní zdraví a wellbeing

Duševní zdraví a wellbeing v kontextu dnešní doby

Zařazení tematického modulu Duševní zdraví a wellbeing má své velké opodstatnění. Celosvětově z mnoha výzkumů provedených v posledních letech vyplývá, že se duševní zdraví studentů a studentek vysokých škol zhoršuje. Mnoho studentů a studentek trpí depresemi, úzkostnými stavy a dalšími psychickými poruchami. Podle studie Healthy Mind Study, která byla provedena ve Spojených státech amerických, 60 % vysokoškolských studujících splňovalo kritéria pro alespoň jeden problém s duševním zdravím (Lipson, et al. 2022). V Evropě má 40 % studentů problémy s duševním zdravím a přibližně jeden z pěti studentů se potýká s duševními poruchami (Hees, Bruffaert 2022). V České republice provedl tým Petra Soukupa, Michaely Kudrnáčové a Jana Klusáčka výzkum zaměřený na vysokoškolské studenty a studentky, který se týkal dopadu pandemie covid-19 na jejich studium, duševní pohodu a další příbuzná témata. Z výzkumu mimo jiné vyplývá, že míra deprese byla u vysokoškoláků oproti období před pandemií zvýšená (Klusáček, Kudrnáčová, Soukup 2021). Tyto výsledky nepřímo potvrzuje nedávno uskutečněný výzkum společnosti GTS Alive, zaměřený na téma duševního zdraví studentů, z kterého vyplývá, že značná část studujících vysokých škol zažívá úzkostné stavy (GTS Alive, 2022). Na podzim roku 2023 proběhl celorepublikový monitoring duševního zdraví dětí, mládeže a mladých dospělých v rámci projektu Národního ústavu duševního zdraví (NÚDZ)¹⁷.

Evidence nárůstu psychických problémů u vysokoškolských studentů a studentek není výhradně otázkou posledních let či důsledkem pandemie Covid-19, pandemická situace však tento stav významně ovlivnila. Tématu je v posledních letech věnována větší pozornost jak z důvodu samotného faktu zhoršeného duševního stavu studentů v pandemii a tak z důvodu proměny vnímání duševních nemocí jako společenského stigmatu.

¹⁷ Více na <https://www.asociacevsp.cz/news/monitoring-dusevniho-zdravi/>

Vysoký podíl studentů a studentek, kteří deklarují psychické problémy, jsou proto jistě spojeny i s větší ochotou o problémech hovořit a řešit je.

Duševní zdraví a wellbeing není již chápán jen jako „nový“ koncept, ale jedná se o fenomén, který začíná být podporován různými iniciativami¹⁸ a také samotnými vysokými školami. Především jsou to poradenská centra vysokých škol, která vnímají potřebnost péče o duševní zdraví a wellbeing svých studentů a studentek a nabízejí jim poradenství v daných problémových oblastech. Stále častěji se setkáváme s aktivitami na podporu prevence duševního zdraví a vytváření podpůrných opatření v rámci wellbeingu.

Duševní zdraví a wellbeing v šetření EUROSTUDENT VIII

Studentům a studentkám byly v tomto modulu kladeny otázky zaměřené na konkrétní psychické zdravotní problémy, na obecný pocit spokojenosti a štěstí, na pocit osamělosti a v závěru bylo zjišťováno jaké mají povědomí o různých poradenských službách.

Na úvod této kapitoly je třeba uvést, že poměrná část analýzy, konkrétně otázky týkající se duševního zdraví, navazuje na otázky týkající se zdravotního stavu respondentů (viz kapitola Zdravotní znevýhodnění). Tedy, tato část výzkumu se týkala respondentů, kteří v šetření uvedli, že mají **psychická zdravotní omezení, které je limitují při studiu**. Konkrétně se jedná o 1 844 respondentů a respondentek.

Ti, kteří odpověděli kladně na výše uvedené doplňující otázky (psychické potíže a zároveň limitace při studiu), měli dále specifikovat, které konkrétní duševní problémy se jich týkají. Nejčastěji studující uváděli úzkostnou poruchu a depresi. Jimi trpí více než dvě třetiny respondentů šetření EUROSTUDENT VIII, kteří uvedli, že mají psychické problémy, které je limitují při studiu.

Tabulka B_2_1 Duševní potíže, v %

Duševní potíže	ne	ano
Úzkostná porucha	24,6	75,4
Deprese	34,3	65,7
Jiné duševní potíže	80,1	19,9
ADHD – porucha pozornosti s hyperaktivitou	82,1	17,9
Porucha příjmu potravy	83,0	17,0
Porucha osobnosti	90,3	9,7
Porucha závislosti	93,5	6,5
Nechci uvést své duševní potíže	95,9	4,1
Psychóza	97,6	2,4

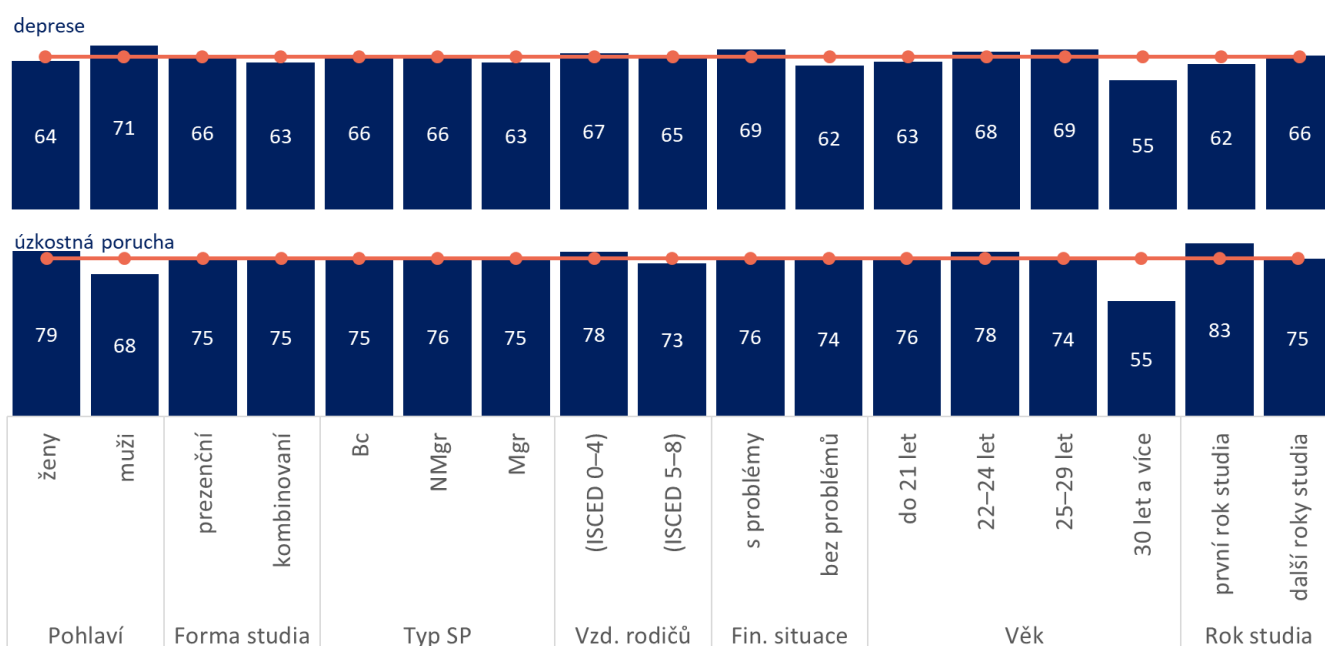
N = 1845, multiple choice

Poznámka: Odpovědi respondentů v tomto případě nepředstavují oficiální diagnózu, ale subjektivní hodnocení psychického stavu.

Následující Graf B_2_1 znázorňuje dva nejčastěji deklarované psychické problémy, zobrazeny podle vybraných skupin studujících. Červená linie v obou případech znázorňuje průměrnou hodnotu vybraného souboru. Tabulka B_2_2 pak zobrazuje statistickou významnost u vybraných skupin studujících.

¹⁸ Například: <https://nevypustdusi.cz/>; <https://napanikar.eu/>

Graf B_2_1: Deprese a úzkostná porucha, vybrané skupiny studujících, v %

Poznámka: Červená linie znázorňuje průměrnou hodnotu za vybraný celek studujících (ti, kteří mají psychické potíže, které je limitují při studiu). Pro deprese je to 65,7 % a pro úzkostnou poruchu 75,4 %.

Necelé dvě třetiny (65,7 %) studujících, kteří mají psychické potíže, trpí depresí. Statisticky významné rozdíly byly nalezeny mezi muži a ženami, u studujících v závislosti na finanční situaci a v rozdělení podle věku. O něco častěji uvádějí depresi muži, studující s finančními problémy a studující ve věkové kategorii 22–29 let. Naopak méně často uvádějí zdravotní problémy související s depresí studující starší 30 let.

Tři čtvrtiny (75,4 %) studujících, kteří mají psychické potíže, uvádí, že se potýkají s úzkostnou poruchou. Statisticky významné rozdíly jsou vysledovány mezi muži a ženami, u studujících podle vzdělání rodičů, podle věku a ročníku studia. Úzkostnou poruchu častěji uvádějí ženy, studující jejichž rodiče nemají vysokoškolské vzdělání a studující, kteří jsou v prvním roce studia. Opět výrazně nižší podíl s úzkostnou poruchou nacházíme u studujících starších 30 let.

Tabulka B_2_2: Deprese a úzkostná porucha, vybrané skupiny studujících, korelační analýza (Pearson)

Korelace	typ studia	forma studia	finanční obtíže	pohlaví	věk	vzdělání rodičů	ročník studia
Úzkostná porucha	-	-	-	***	*	**	**
Deprese	-	-	*	**	*	-	-

Poznámka: hladina významnosti testu: * 0,01<P<=0,05, ** 0,001<P<=0,01, *** P<=0,001

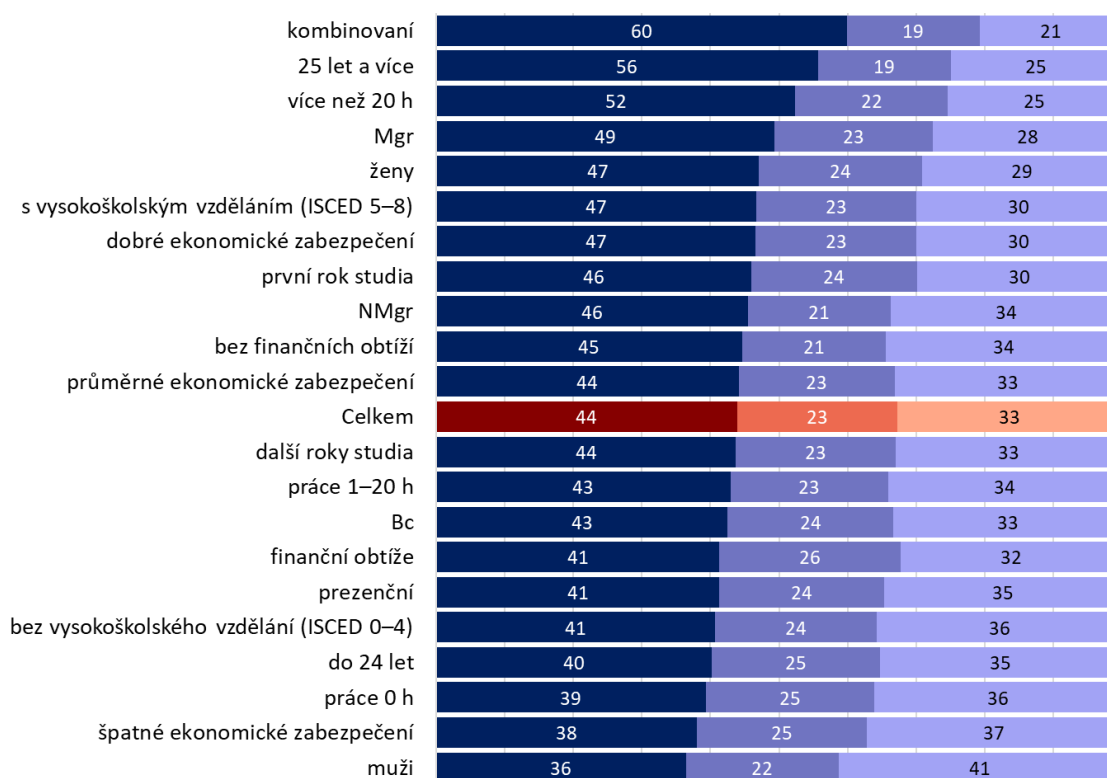
Méně než polovina respondentů (44 %) s psychickými problémy uvedla, že jim byly diagnostikovány duševní potíže lékařem (psychoterapeutem, psychiatrem nebo neurologem) a léčí se s nimi, 23 % dále uvedlo, že jim duševní potíže byly diagnostikovány, ale v současné době se s nimi neléčí a třetina respondentů odpověděla, že jim duševní potíže diagnostikovány nebyly. Velmi podobný obrázek získáme, podíváme-li se na dva nejčastěji deklarované duševní problémy (deprese a úzkostná porucha) prezentované v Tabulce B_2_3. Více než dvě třetiny respondentů s uvedenými duševními potížemi zároveň uvedly, že jim byly dané potíže diagnostikovány lékařem.

Tabulka B_2_3: Byly Vám duševní potíže diagnostikovány lékařem (psychoterapeutem, psychiatrem nebo neurologem)? Vybrané duševní potíže, v %

Byly Vám duševní potíže diagnostikovány lékařem (psychoterapeutem, psychiatrem nebo neurologem)?	Ano, v současné době se s nimi léčím	Ano, ale v současné době se s nimi neléčím	Ne
Úzkostná porucha	45,7	23,4	30,8
Deprese	45,6	23,5	30,9
Celkem	43,9	23,4	32,8

Graf B_2_2: Byly Vám duševní potíže diagnostikovány lékařem (psychoterapeutem, psychiatrem nebo neurologem)? vybrané skupiny studujících, v %

■ Ano, v současné době se s nimi léčím. ■ Ano, ale v současné době se s nimi neléčím. ■ Ne

Jaké skupiny studentů a studentek si nejčastěji nechají stanovit diagnózu (viz Graf B_2_2)?

Jsou jimi studující v kombinované formě studia (79,3 %), studenti a studentky starší 25 let (75,1 %) a ti, kteří pracují více než 20 hodin týdně (74,6 %). Naopak nejméně často mají své psychické problémy diagnostikováni muži (58,7 %), studující, jejichž rodiče jsou ve špatné ekonomické situaci (62,8 %) a ti, kteří během studia nepracují (63,9 %). Tyto výsledky lze chápat jako do určité míry ilustrující kulturní „vzorec“, který panuje v souvislosti s duševními nemocemi v české společnosti, a to že ženy jsou oproti mužům více aktivní v oblasti péče o duševní zdraví. Současně také lze usuzovat na horší dostupnost takové péče pro skupiny s nižším ekonomickým zázemím.

Studující s psychickými problémy a jejich identifikace se studiem

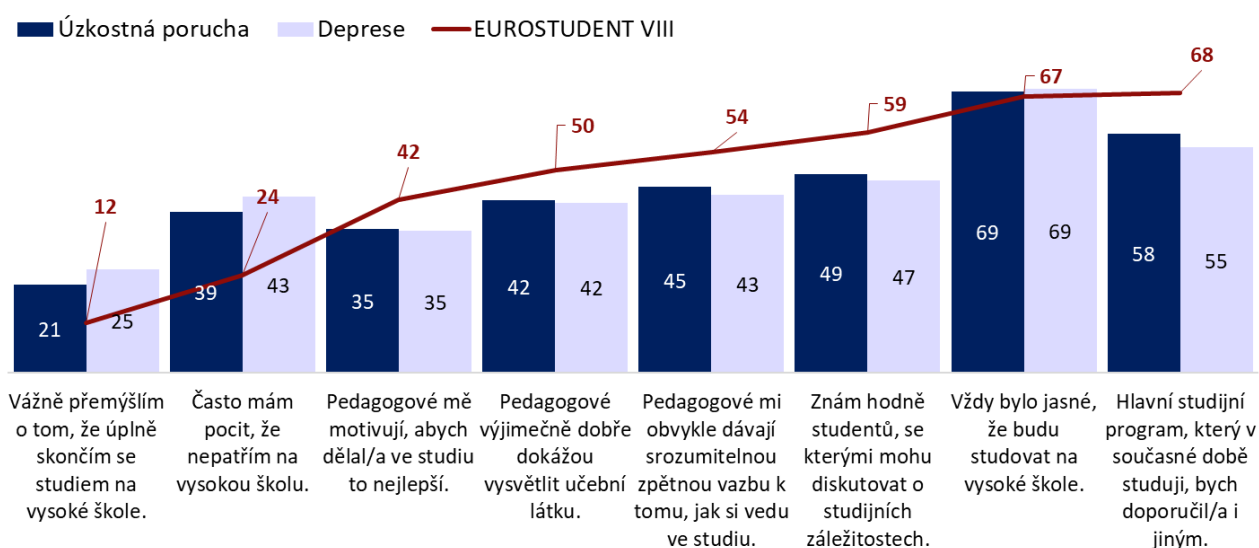
Jak se cítí během studia studující s psychickými problémy, konkrétně ti, kteří trpí depresí a úzkostnou poruchou, a do jaké míry se u této skupiny studujících dá předpokládat studijní neúspěch (tzn. ohrožení drop out)? V šetření bylo studentům předloženo celkem osm výroků o studiu. V následujícím grafu (viz Graf B_2_3) je zobrazen podíl studujících, kteří s danými výroky souhlasili (určitě ano, spíše ano). Studenti a studentky s depresí a úzkostnou poruchou jsou v grafu zobrazeni ve srovnání s průměrnou hodnotou za celý soubor šetření.

Výroky, které představují zaprvé hodnocení pedagogů a pedagožek (*Pedagogové mě motivují, abych dělal/a ve studiu to nejlepší, Pedagogové výjimečně dobře dokážou vysvětlit učební látku, Pedagogové mi obvykle dávají srozumitelnou zpětnou vazbu k tomu, jak si vedu ve studiu*), zadruhé spokojenost se studiem (*Hlavní studijní program, který v současné době studuji, bych doporučil/a i jiným*) a za třetí výrok týkající se navazování vztahů se spolužáky (*Znám hodně studentů, se kterými mohu diskutovat o studijních záležitostech*), jsou studenty a studentkami s vybranými psychickými poruchami hodnoceny znatelně hůře, než je průměrné hodnocení za celé šetření EUROSTUDENT VIII (viz Graf B_2_3).

Výroky, které se týkají možného ukončení studia (*Vážně přemýšlím o tom, že úplně skončím se studium na vysoké škole*) a nesounáležitosti s vysokou školou (*Často mám pocit, že nepatřím na vysokou školu*), byly těmito studenty a studentkami hodnoceny souhlasně výrazně častěji, než jak je hodnotila celá populace šetření EUROSTUDENT VIII. Zatímco vážně o ukončení studia přemýšlí 12 % všech respondentů, tak studenti a studentky s úzkostnou poruchou takto uvažují ve 21 % a studující s depresí ve 25 %. Výrazné rozdíly byly zaznamenány také u druhého výše uvedeného výroku, který představuje pocit sounáležitosti s vysokou školou. V průměru má 24 % studujících pocit, že nepatří na vysokou školu. U studujících s úzkostnou poruchou se s tímto názorem setkáváme u více než jedné třetiny (39 %) studujících a u studujících s depresí u více než 43 % těchto studentů a studentek.

Poslední výrok *Vždy bylo jasné, že budu studovat na vysoké škole* poukazuje na to, že představa studia na vysoké škole se mezi průměrem celého šetření a studujících se dvěma sledovanými psychickými poruchami téměř neliší. Více než dvě třetiny studujících odpovídaly souhlasně v obou dvou, resp. třech případech.

Graf B_2_3: Identifikace se studiem, vybrané psychické poruchy, v %

Pocit zdraví, spokojenosti, štěstí a osamělosti

Tematický modul zaměřený na duševní zdraví a wellbeing obsahoval otázky týkající se pocitu být zdravý, být šťastný, dále otázky týkající se pocitu osamělosti a otázky na wellbeing. V závěru bylo zjišťováno, jaké mají respondenti povědomí o poradenských centrech a jak je hodnotí.

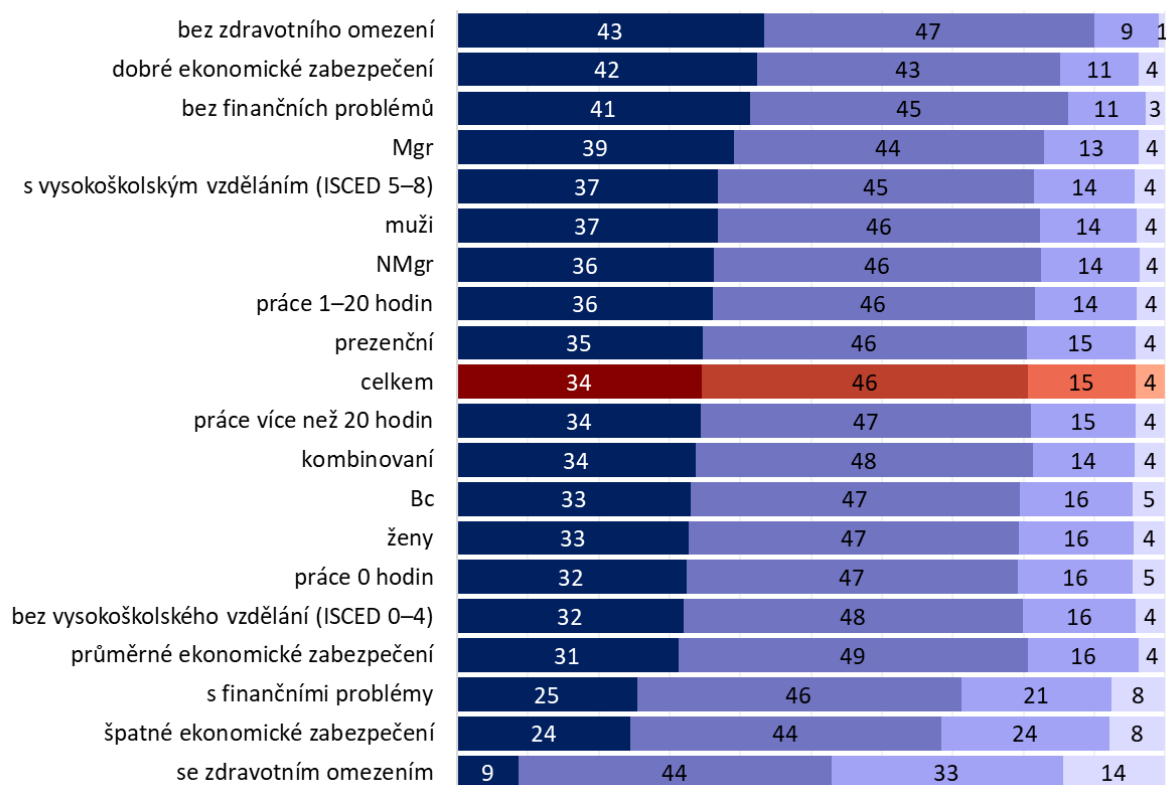
Zdravotní stav

V dotazníku šetření byl zdravotní stav respondentů zjišťován za pomoci subjektivního hodnocení vlastního zdraví, konkrétně byla respondentům položena otázka: *Jaký je obecně Váš zdravotní stav?* Respondenti odpovídali na pětibodové škále od velmi dobrý až po velmi špatný.¹⁹ Z mnoha sociologických šetření vyplývá, že ženy hodnotí své subjektivní zdraví hůře než muži a dále také platí, že subjektivní hodnocení vlastního zdraví se zhoršuje i s věkem (Daňková, Otáhalová 2017).

Čtyři z pěti respondentů šetření EUROSTUDENT VIII vnímají svůj zdravotní stav jako spíše nebo velmi dobrý (viz Graf B_2_4). Tento stav do jisté míry odpovídá výsledkům šetření EHIS (Evropské výběrové šetření o zdraví), ze kterého mimo jiné získáváme přehled o subjektivně vnímaném zdraví za celou populaci. Výsledky tohoto šetření z roku 2019 ukazují, že většina populace vnímá svůj zdravotní stav jako spíše a velmi dobrý (více než dvě třetiny), s tím, že jako spíše nebo velmi dobrý vnímá svůj zdravotní stav více než 90 % osob ve věku 15–34 let (Ústav zdravotnických informací a statistiky).

Graf B_2_4: Subjektivní hodnocení zdraví, vybrané kategorie studujících, v %

■ velmi dobrý ■ spíše dobrý ■ průměrný ■ spíše a velmi špatný

Výsledky šetření EUROSTUDENT VIII ukazují, že necelá polovina všech studujících (i v rozdělení podle vybraných kategorií) vnímá svůj zdravotní stav jako spíše dobrý. Největší rozdíly však nacházíme u studujících

¹⁹ Vzhledem k nízkému počtu respondentů u možnosti „velmi špatné“ byly odpovědi „spíše a velmi špatné“ sloučeny.

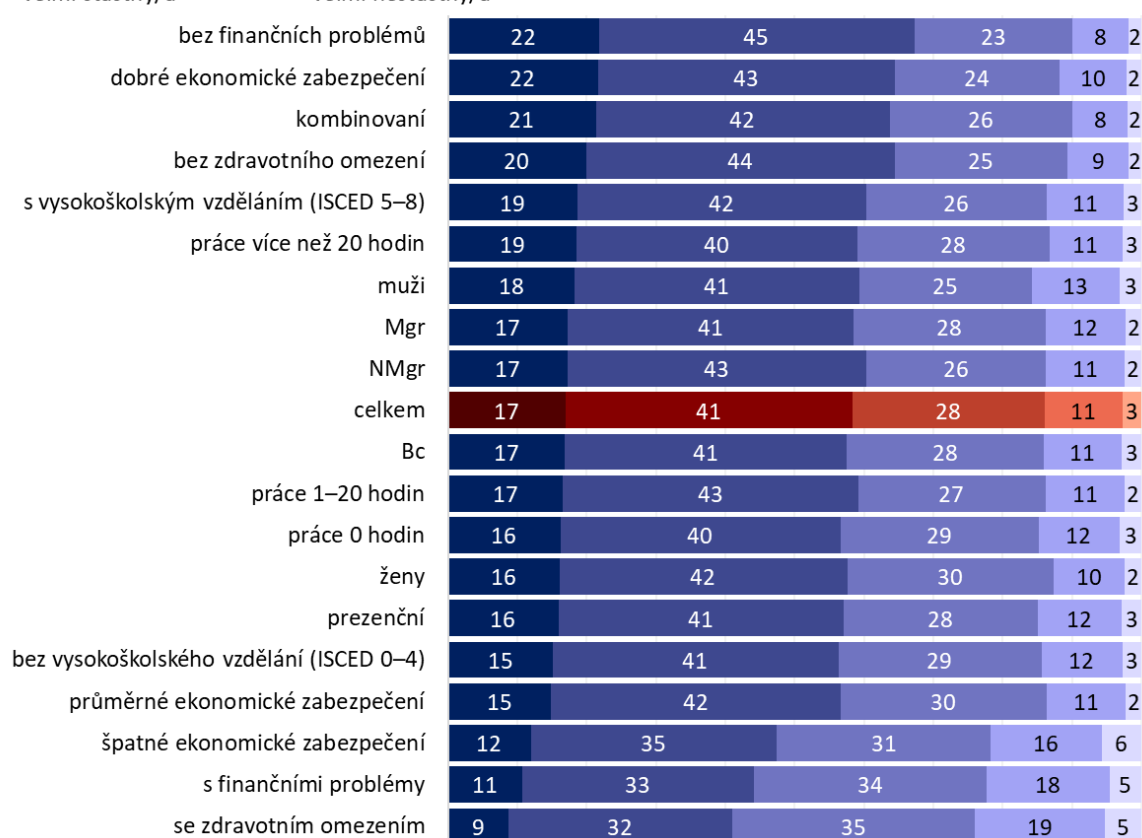
podle zdravotního omezení, ekonomického zabezpečení rodičů a vlastní finanční situace. Přestože přibližně 40 % studujících bez a se zdravotním omezením vnímají svůj zdravotní stav jako spíše dobrý, tak jako velmi dobrý ho vnímá 43 % studujících bez zdravotního omezení a jen 9 % se zdravotním omezením. Velmi obdobně odpovídali studenti a studentky v závislosti na své vlastní nebo rodinné ekonomické situaci: 41 % studujících, co jsou v dobré ekonomické situaci, vnímá svůj zdravotní stav jako velmi dobrý, oproti jedné čtvrtině studujících, co nejsou v dobré finanční situaci.

Pocit štěstí

Když se celkově zamyslíte, jak šťastný/á byste řekl/a, že jste? Na tuto otázku odpovídali respondenti šetření EUROSTUDENT VIII v rámci tematického modulu Duševní zdraví a wellbeing. Více než polovina (58 %) studujících uvedla, že se cítí být šťastná (spíše nebo velmi) naopak 14 % studujících uvedlo, že jsou (velmi nebo spíše) nešťastní. Vysvětlení nižšího podílu kladných odpovědí u této otázky v porovnání s předchozí otázkou (zdravotní stav) můžeme hledat v porozumění obsahu otázky, resp. definice jednotlivých pojmů. Přestože definice zdraví podle WHO zní: „Zdraví je stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, nikoli pouze nepřítomnost nemoci nebo slabosti“, tak si první ukazatel (zdravotní stav) můžeme především spojit s absencí nějaké nemoci. Termín štěstí zná každý, každý si ho umí představit, ale je náročné ho přesně definovat. Uvedme jednu z definic štěstí. Podle Veenhovena (1984) je to: „míra, do jaké jedinec hodnotí celkovou kvalitu svého života jako celek příznivě“. Jinými slovy, nakolik se člověku líbí život, který vede. Ve výzkumech pozitivní psychologie je pojem štěstí často znám pod jiným názvem, tzv. *subjektivní wellbeing* (SWB) (Das et.al 2020).

Graf B_2_5: Pocit štěstí, vybrané skupiny studujících, v %

■ velmi šťastný/á ■ ■ ■ velmi nešťastný/á

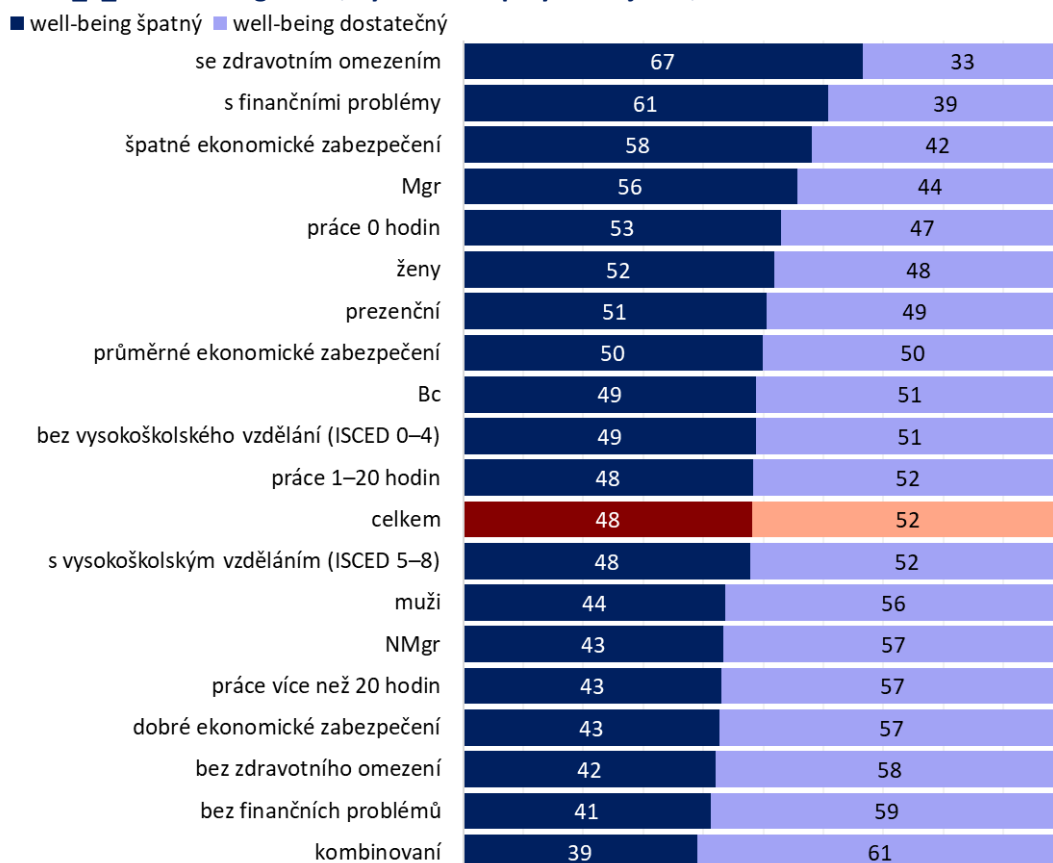
V grafu B_2_5 jsou zobrazené odpovědi respondentů na obecnou otázku *Jak šťastný/á byste řekl/a, že jste?* Velmi obdobně jako v předchozím případě (zdravotní stav) jsou nejvíce určujícími faktory, to, do jaké míry se cítí být člověk šťastný, dále finanční situace studujících a jejich rodičů a konečně i zdravotní stav studujících. S tím, že více než 40 % studujících (téměř ve všech sledovaných kategoriích) se cítí být spíše šťastný/á. Nižší podíl (méně než 40 %) deklarují ti, kteří jsou sami (nebo jejich rodiče) ve špatné finanční situaci anebo mají zdravotní problémy.

Aktuální duševní pohoda (*wellbeing index*)

Součástí šetření EUROSTUDENT VIII byla také otázka, respektive baterie výroků, založená na hodnocení aktuálního rozpoložení studenta nebo studentky v posledních 14 dnech, ze které se určuje tzv. *wellbeing index* (*WHO-5*) stanovený organizací WHO (Bech 2004). WHO-5 se zaměřuje na subjektivní kvalitu života založenou na pozitivní náladě (dobrá nálada, uvolněnost), vitalitě (aktivita a probouzení se svěží a odpočatá) a obecném zájmu (zájem o věci).

Více než polovina (52 %) studujících se v době samotného dotazování cítila spíše dobře, ve výsledcích dotazníku se hovoří o tzv. *dostatečném wellbeingu*. Nejlépe, 61 % studujících, se cítili studenti a studentky v kombinované formě studia, dále studující bez finančních problémů (59 %) a bez zdravotního omezení (58 %).

Graf B_2_6: Wellbeing index, vybrané skupiny studujících, v %

Poznámka: Výsledná hodnota dotazníku WHO-5 se pohybuje mezi 0 a 100. Hodnota 0 znamená velmi špatný wellbeing a 100 vynikající wellbeing

Naopak více než dvě třetiny studujících se zdravotním omezením v dotazníku odpovídaly tak, že u nich byl zjištěn *špatný wellbeing*, podobně tomu bylo u studujících s finančními problémy (61 %) a se špatnou ekonomickou situací rodičů (58 %). Poněkud překvapivé jsou výsledky u studujících dlouhých

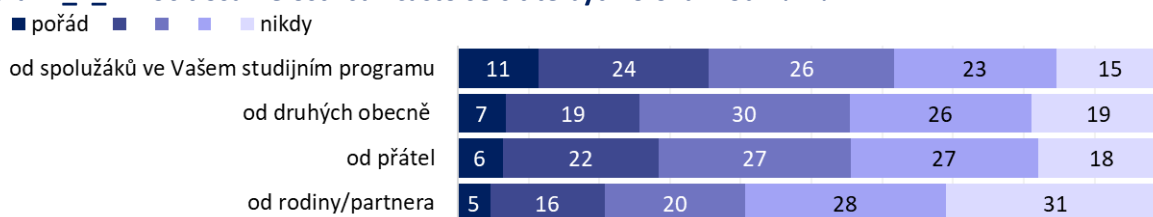
magisterských programů, mezi kterými má jen 44 % dostatečný wellbeing (viz Graf B_2_6). Z předchozích výsledků tohoto šetření víme, že jsou to právě studující dlouhých magisterských programů, kteří jsou sice častěji než ostatní studující z ekonomicky dobře zabezpečených a vysokoškolsky vzdělaných rodin, naopak ale například deklarují nejvyšší časovou studijní zátěž. Jsou to faktory, které se mohou následně odrážet v hodnocení wellbeingu.

Pocit osamělosti

Jedním z posledních nových témat, které bylo zkoumáno v osmé vlně šetření EUROSTUDENT VIII, je osamělost. Osamělost je subjektivní pocit sociální izolace bez ohledu na sociální status a může postihnout lidi různého věku a různého sociálního postavení (Rosenstreich, Malka 2015). Již v 90. letech 20. století je v odborné literatuře zmiňováno, že velká část populace se cítí být osamělá (Rokach, Brock, 1997). A je to právě osamělost, která je často spojována s depresí, úzkostí a zvýšenou mírou dalších zdravotních problémů (Rokach, Bauer 2004). Osamělost je pocit, který zažíváme, když se cítíme být opuštěni, když nemáme vazbu na své okolí, své známé. Podle Rubensteinové a Shavera období pozdního dospívání / mladé dospělosti je období, ve kterém mladí lidé často vstupují na vysokou školu, a právě toto období bylo shledáváno jako období zvýšeného rizika osamělosti (Rubenstein, Shaver 1982). Nedávno realizovaný výzkum BBC (Barreto et. al 2021) z roku 2018 přinesl podobné závěry. Osamělost je často spojována se stářím, ale výsledky šetření ukazují, že jsou to právě mladí lidé ve věku 16–24 let, kteří se nejčastěji cítí být osamělí (40 % osob ve věku 16–24 let, oproti 27 % osob ve 75 let a více).

V šetření EUROSTUDENT VIII jsme se studentů a studentek ptali na to *Jak často se cítíte být izolovaní od...? v %* od spolužáků v jejich studijním programu, od rodiny/partnera, od přátel a od druhých obecně (viz Graf B_2_7).

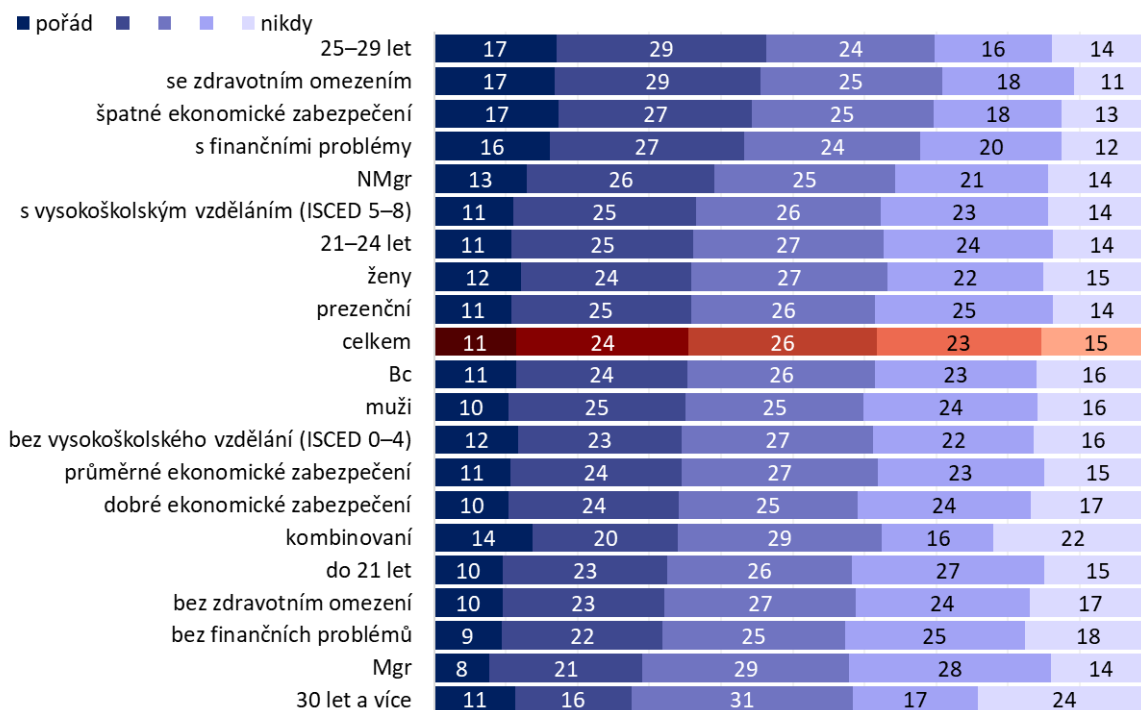
Graf B_2_7: Pocit osamělosti: Jak často se cítíte být izolovaní od...? v %

Respondenti odpovídali na 5 bodové škále (pořád až nikdy). Nejčastěji se studenti a studentky cítí být izolovaní od svých spolužáků (36 %) a nejméně často os svých rodin/partnerů (21 %). Nejčastěji uváděný typ izolace, tj. *izolace od spolužáků* je zobrazena v níže uvedeném grafu B_2_8, a to podle vybraných kategorií studujících (seřazeno sestupně podle možnosti *pořád + velmi často (1+2)*).

Častou izolaci (pořád + velmi často) zažívají nejvíce studující ve věku 25–29 let, dále studující se zdravotním omezením a studující, jež se nacházejí ve špatné ekonomické situaci (sami studující nebo jejich rodiče). Více než 40 % studentů a studentek z výše uvedených kategorií se cítí být izolováno. Naopak nejméně často (nikdy + téměř nikdy) uvádí izolaci studující dlouhých magisterských programů a studující bez finančních problémů (více než 42 %). Pocit izolace je poměrně nesourodě vnímán u studujících v kombinované formě studia a studujících starších 30 let. Tito studenti a studentky poměrně často uvádí možnost *pořád* (14 %. resp. 11 %), což je shodně nebo více než je průměr za celé šetření EUROSTUDENT VIII a zároveň 22 %, resp. 24 % z nich uvádí, že se *nikdy* necítí být izolovaní, což jsou nejvyšší hodnoty ze všech sledovaných kategorií studentů.

Graf B_2_8: Jak často se cítíte být izolovaní od svých spolužáků ve Vašem studijním programu? Vybrané kategorie studujících, v %

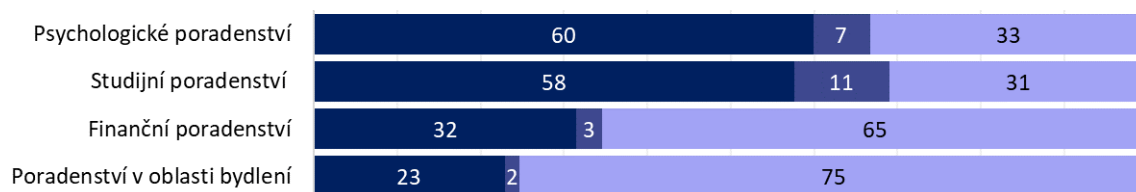

Povědomí a hodnocení poradenských center

Poslední sledovanou oblastí v tematickém modulu Duševní zdraví a wellbeing je problematika vysokoškolského poradenství. Studující byli tázáni zaprvé na to, zda mají povědomí o poradenských centrech, konkrétně o studijním, psychologickém, finančním poradenství a poradenství v oblasti bydlení (viz Graf B_2_9). A zadruhé, jak užitečná byla poskytnutá poradenská služba. V tomto případě odpovídali ti, kteří odpověděli, že danou službu využili, viz Graf B_2_10.

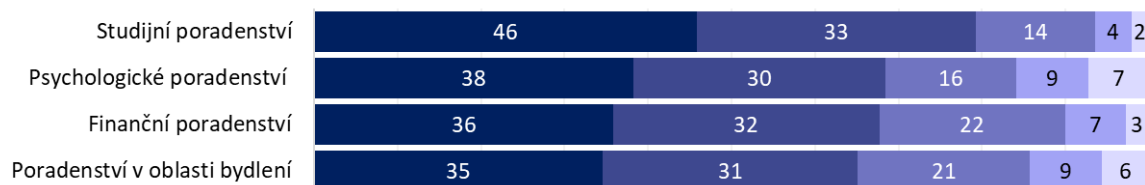
Graf B_2_9: Znáte nějaké poradenské služby speciálně pro studenty? v %

■ Ano, ale zatím jsem je nevyužil/a. ■ Ano, již jsem je využil/a. ■ Ne, nikdy jsem o nich neslyšel/a.

Graf B_2_10: Jak užitečná byla poskytnutá poradenská služba speciálně pro studenty? v %

■ velmi užitečná ■ ■ ■ zcela neužitečná

Poznámka: studijní poradenství N = 1683, psychologické poradenství N = 997, finanční poradenství N = 459, poradenství v oblasti bydlení N = 263).

Nejčastěji mají studující povědomí o psychologickém poradenství a studijním poradenství (více než dvě třetiny dotázaných). Výše uvedené služby však využilo pouze 7 % resp. 11 % z celkového počtu studujících. Ti, co dané služby využili, tak z více než dvou třetin uvedli, že jim přišla poskytnutá poradenská služba velmi nebo spíše užitečná.

Do jaké míry znají a využívají dané služby ti, co zažívají nějaké problémy? V předchozích kapitolách studie jsme došli ke zjištění, že jsou to studenti s finančními problémy a studenti, kteří mají nějaké zdravotní omezení. Obě skupiny nejméně často uváděli kladné hodnocení ve spojitosti se svým zdravotním stavem, s pocitem štěstí a wellbeingu. V následující části studie se proto zaměříme na tyto skupiny studentů a studentek.

Nejprve se věnujme studujícím s finančními potížemi, resp. bez finančních potíží (viz Graf B_2_11 a Graf B_2_12). Studující s finančními potížemi méně často, než studující bez finančních potíží uvádí, že poradenské služby v oblastech studia a financí *znají, ale zatím je nevyužili* (51 % vs. 61 % resp. 24 % vs. 34 %). Zároveň častěji uvádí, že o nich *nikdy neslyšeli* (36 % vs. 28 % resp. 71 % vs. 64 %). O něco častější využití služeb deklarovali studující s finančními potížemi než bez finančních potíží (12 % vs. 11 % resp. 5 % vs. 2 %). Finanční poradenství v průměru v celém šetření EUROSTUDENT VIII nezná 75 % studujících. Je však znepokojivé, že o finančním poradenství nikdy neslyšelo 71 % studujících, kteří mají finanční problémy (viz Graf B_2_12).

Graf B_2_11: Povědomí o studijním poradenství, studující s/bez finančních problémů, v %

■ studenti s finančními problémy ■ studenti bez finančních problémů

Graf B_2_12: Povědomí o finančním poradenství, studující s/bez finančních problémů, v %

■ studenti s finančními problémy ■ studenti bez finančních problémů

V následující části se zaměříme na druhou sledovanou skupinu, kterou jsou studující s a bez zdravotních omezení (viz Graf B_2_13 a Graf B_2_14), u kterých jsme sledovali povědomí o studijním a psychologickém poradenství. Studující se zdravotním omezením významně častěji využívají oba typy poradenství než ti, co zdravotní omezení nemají (15 % vs. 10 % resp. 33 % vs. 30 %). Přibližně třetina studujících s i bez zdravotního omezení o možnostech studijního a psychologického poradenství neví / nikdy neslyšela.

Graf B_2_13: Povědomí o studijním poradenství, studující s/bez zdravotního omezení, v %

■ studenti se zdravotními problémy ■ studenti bez zdravotních problémů

Graf B_2_14: Povědomí o psychologickém poradenství, studující s/bez zdravotního omezení, v %

■ studenti se zdravotními problémy ■ studenti bez zdravotních problémů

Na závěr se zaměříme na povědomí o studijním (viz Tabulka B_2_4), psychologickém (viz Tabulka B_2_5) a finančním (viz Tabulka B_2_6) poradenství mezi vybranými skupinami studujících. Korelace ukazují, že se povědomí / využití daných poradenských služeb mezi vybranými studujícími statisticky významně liší. Téměř všechny sledované situace vypovídají o tom, že studující, kteří jsou v méně příznivé situaci (zdravotní, finanční, pocit osamělosti, špatný wellbeing apod.) uvádí častěji než ostatní studující, že nikdy neslyšeli o studijním, psychologickém a finančním poradenství. Pokud však o daném poradenství slyšeli, tak jej zároveň častěji využili.

Tabulka B_2_4: Studijní poradenství, vybrané skupiny studujících, korelační analýza (Pearson)

Studijní poradenství (STP)	sig.	směr vztahu
pohlaví	-	-
forma studia (prezenční vs. kombinovaná forma)	***	studující v prezenční formě studia významně častěji vědí o STP než studující v kombinované formě studia
typ studia (Bc., NMgr., Mgr.)	***	významně častěji mají povědomí o STP studující v bakalářských studijních programech; studující v dlouhých magisterských programech významně častěji uvedli, že takové poradenství nepoužili a významně častěji také uvedli, že o něm neslyšeli
finanční obtíže (mají/nemají)	***	studující bez finančních potíží významně častěji mají povědomí o STP a nevyužili jej; studující s finančními problémy častěji uváděli, že o STP neslyšeli, zároveň je však významně více těch s finančními problémy, kteří když o studijním poradenství slyšeli, tak jej využili
vzdělání rodičů	-	-
zdravotní omezení (bez/s)	***	studující se zdravotním omezením významně častěji STP využili, pokud o něm slyšeli, ve srovnání se studujícími bez zdravotního omezení; je však významně více studujících se zdravotním omezením (v porovnání s těmi bez zdravotního omezení), kteří o STP nikdy neslyšeli
osamělost (vždy až nikdy)	***	studující, kteří se cítí být často izolováni od svých spolužáků významně častěji uvedli, že STP neznají; pokud ho znají, tak jej častěji využili než ostatní studující
pocit štěstí (velmi šťastný až velmi nešťastný)	***	studující, kteří se cítí být nešťastní, tak významně častěji uvedli, že nikdy neslyšeli o STP, významně častěji ale zároveň uvádí (v porovnání s těmi, co se cítí být šťastní), že takové poradenství znají a využili ho
wellbeing (dostatečný vs. nedostatečný)	***	studující s nedostatečným wellbeingem významně častěji uvedli, že STP neznají

Tabulka B_2_5: Psychologické poradenství, vybrané skupiny studujících, korelační analýza (Pearson)

Psychologické poradenství (PSP)	sig.	směr vztahu
pohlaví	***	muži významně častěji uvádí, že nemají povědomí o existenci PSP, ženy častěji uvedli, že PSP znají a využili ho
forma studia (prezenční vs. kombinovaná forma)	***	studující v kombinované formě studia významně častěji uvedli (téměř dvakrát), že nikdy neslyšeli o PSP; studující v prezenční formě studia více než dvakrát častěji, uvedli, že PSP využili
typ studia (Bc., NMgr., Mgr.)	***	studující dlouhých magisterských programů významně častěji uvedli, že mají povědomí o PSP a zároveň jej častěji využili; studující v bakalářských programech méně často PSP využili
finanční obtíže (mají/nemají)	***	studující bez finančních potíží mají významně častěji povědomí o PSP; studující s finančními problémy častěji uvedli, že o PSP neslyšeli, zároveň, pokud o PSP slyšeli, tak ho častěji využili než studující bez finančních potíží
vzdělání rodičů	***	studující, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání mají větší povědomí o PSP a častěji jej využívají
zdravotní omezení (bez/s)	***	studující se zdravotním omezením mají větší povědomí o PSP a častěji jej využívají
osamělost (vždy až nikdy)	***	studující, kteří se cítí být osamělí častěji využili PSP
pocit štěstí (velmi šťastný až velmi nešťastný)	***	studující, kteří se cítí být nešťastní, tak významně častěji uvedli, že nikdy neslyšeli o PSP; pokud o PSP slyšeli, tak jej využili častěji než ostatní studující
wellbeing (dostatečný vs. nedostatečný)	***	studující s nedostatečným wellbeingem častěji uvedli, že využili PSP

Tabulka B_2_6: Finanční poradenství, vybrané skupiny studujících, korelační analýza (Pearson)

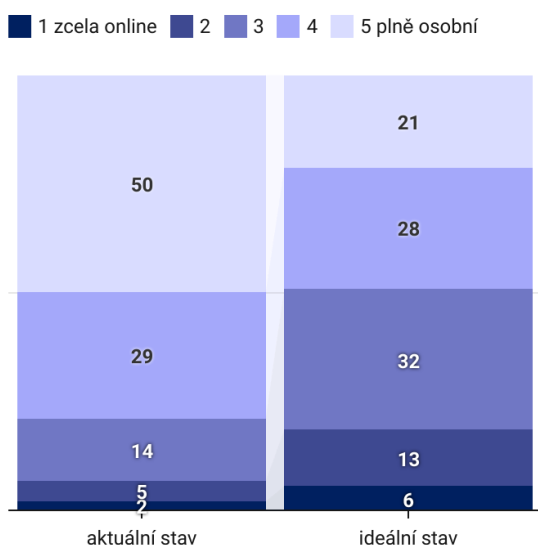
Finanční poradenství (FIP)	sig.	směr vztahu
pohlaví	**	muži mají častěji než ženy povědomí o existenci FIP
forma studia (prezenční vs. kombinovaná forma)	**	studující v prezenční formě studia častěji uvedli, že neslyšeli o existenci FIP
typ studia (Bc., NMgr., Mgr.)	***	studující v bakalářských a navazujících magisterských programech mají větší povědomí o FIP, které také častěji využívají
finanční obtíže (mají/nemají)	***	studující bez finančních problémů mají větší povědomí o FIP; ti studující s finančními problémy, kteří ví o FIP, tak jej také častěji využili než studující bez finančních problémů
vzdělání rodičů	***	studující, jejichž rodiče nemají vysokoškolské vzdělání mají větší povědomí o FIP; častěji FIP ale využívají studující, jejichž rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní
zdravotní omezení (bez/s zdravotním omezením)	***	studující bez zdravotního znevýhodnění mají větší povědomí o FIP
osamělost (vždy až nikdy)	***	studující, kteří se cítí být osamělí nemají takové povědomí o FIP jako studující, kteří se necítí být osamělí;
pocit štěstí (velmi šťastný až velmi nešťastný)	***	studující, kteří se cítí být šťastní mají významně větší povědomí o FIP
wellbeing (dostatečný vs. nedostatečný)	***	studující s dostatečným wellbeingem mají větší povědomí o FIP

Digitalizace výuky a studia

Jedním z dopadů pandemie byla v podmínkách českého vysokého školství dlouhodobá zkušenost s plně distančním/online vzděláváním. Jak se tato zkušenost odrazila v hodnocení digitalizace výuky a studia v prvním post-pandemickém akademickém roce?

Modul zařazený do osmé vlny šetření EUROSTUDENT se skládal z několika otázek, které umožňují provést zmíněnou reflexi a to konkrétně v těchto oblastech: aktuální stav výuky z hlediska způsobu jejího poskytování (online versus osobní/na místě) a také její ideální podoba, zhodnocení vybraných podmínek studia a konečně spokojenost s digitální dostupností vybraných součástí studia.

Graf B_3_1: Porovnání aktuálního stavu výuky a jejího ideálního stavu z perspektivy online-osobní

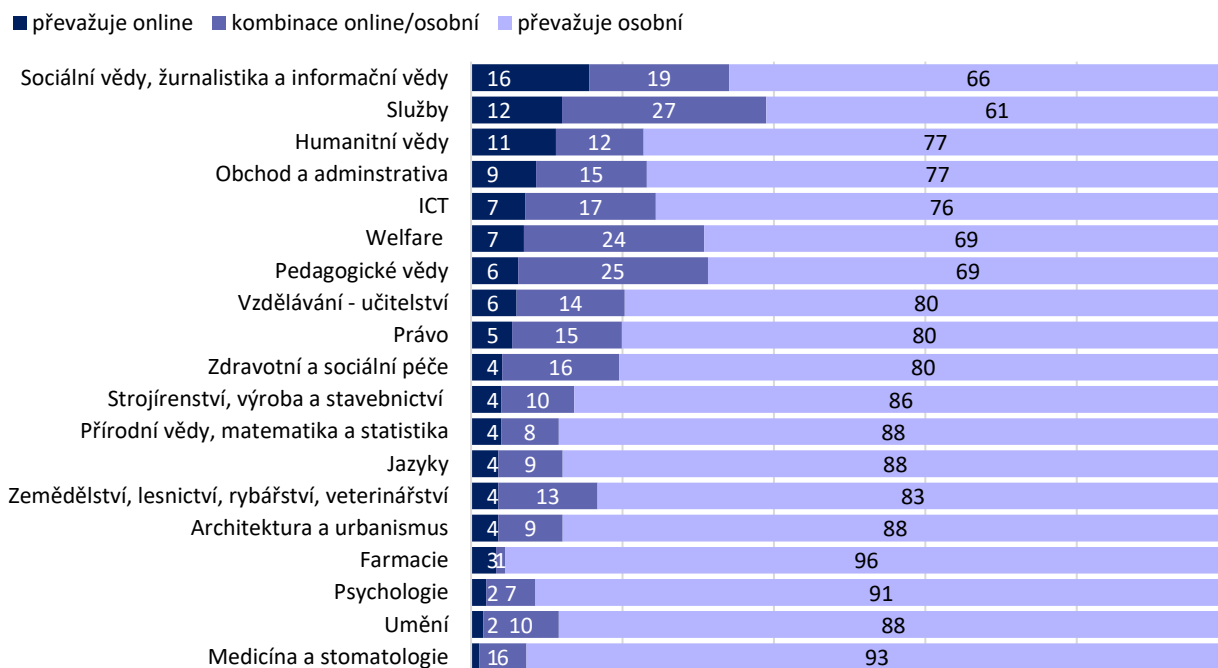
Jak studující reflektují aktuální formu výuky na ose plně online a plně osobní? Graf B_3_1 na levé straně zobrazuje odpovědi respondentů týkající se aktuální podoby výuky. Téměř 80 % respondentů uvedlo, že jejich současná výuka se odehrává převážně nebo zcela osobně/na místě a jen 7 % respondentů má výuku plně nebo téměř úplně online. V detailnějším pohledu zažívají výhradně nebo převážně online výuku významně častěji studující v navazujících magisterských programech (necelých 9 %) a naopak ti, kteří studují v dlouhých magisterských programech, častěji uvádějí zcela nebo převážně výuku osobní (90 %). Nebyl prokázán významný rozdíl ve výuce pro studující, kteří mají limitující zdravotní problémy, a těmi, kteří je nemají. Očekávatelně nejvyšší rozdíly jsou mezi studujícími z hlediska formy studia. Prezenční studující mají výhradní osobní výuku v téměř 86 % případů, zatímco studující v kombinované formě v cca 50 % případů a dalších 30 % uvádí, že jsou obě podoby výuky kombinovány.

Pravý sloupec stejného grafu ukazuje představu studujících o ideální podobě výuky z hlediska využívání online výuky. Skoro 20 % respondentů vnímá jako ideální právě online výuku, zhruba třetina pak kombinování obou podob (tj. online a osobní výuky). Necelých 50 % pak preferuje v ideálu převážně nebo plně osobní výuku. Více než 13 % studujících v prezenční formě by preferovalo výhradně online podobu výuky a 31 % kombinaci online a osobní výuky.

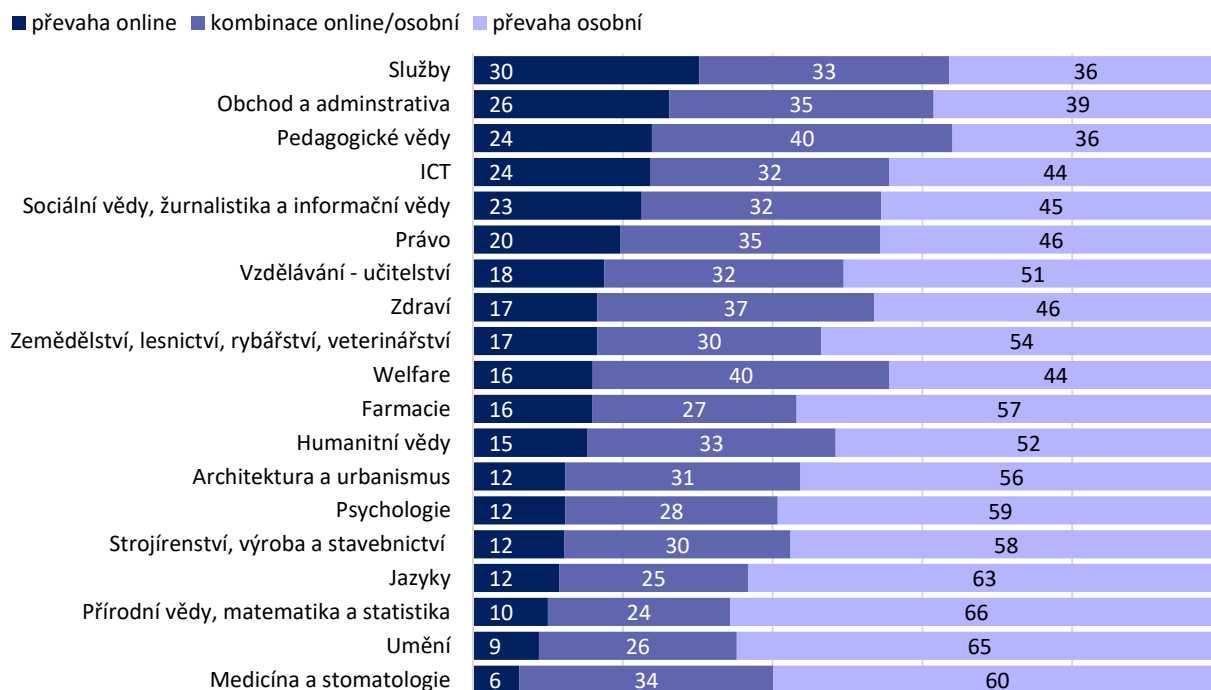
Korelační vztah mezi oběma otázkami je silný (0,329), avšak přesto je zjevný přesun odpovědí k online výuce, v případě, když si studující představují její ideální podobu. Lze konstatovat, že využití online výuky je aktuálně významně menší, než jsou představy studujících. Analogicky to platí také v případě reflexe studujících

po jednotlivých skupinách oborů.²⁰ V grafu Graf B_3_2a je zobrazena aktuální situace ve výuce a v následujícím grafu ideální stav. Pro lepší přehlednost byla v těchto dvou grafech původně 5 stupňová škála upravena na tři kategorie. Aktuálně zažívají výuku v převažující online podobě nejvíce studující zejména v „měkkých“ oborech, naopak nejméně je využívána ve zdravotnických oborech (*Medicína a stomatologie, Farmacie*) a také *Umění*.

Graf B_3_2a: Aktuální rozložení způsobů výuky online – osobní, tři kategorie, podle oborů, v %

Graf B_3_2b Ideální podoba výuky, podle oborů, v %

²⁰ Samozřejmě, oborové porovnání nezohledňuje jednotlivé instituce: situace v rámci jednoho oboru, který je realizován na více vysokých školách může být odlišná.

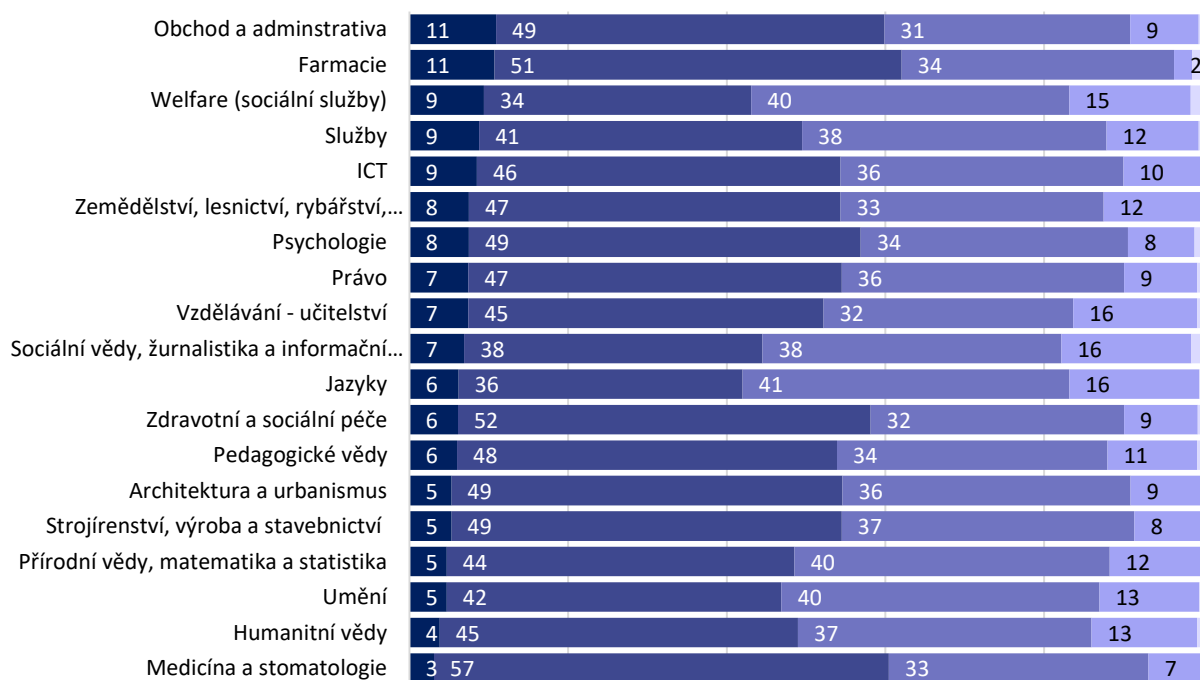
Ideální představy studujících o způsobu výuky jsou tedy výrazně posunuté směrem k většímu využívání online výuky. Velmi výrazný je posun např. u oboru *Farmacie*. Zatímco aktuálně je poměr odpovědí o podobě výuky jednoznačně ve prospěch osobní výuky (tj. 3 + 1 + 96), v ideálních představách jde o 16 + 27 + 57. To znamená, že sice stále více než polovina studujících preferuje převahu osobní výuky, ale skoro 40 % respondentů, kteří ji aktuálně zažívají, preferuje větší využití online výuky. Na druhou stranu, relativně nejmenší rozdíl mezi ideálním a aktuálním stavem pozorujeme u oborů *Humanitní vědy* a *Medicína a stomatologie* (4 % respektive 5 %).

Výuku s větším zastoupením online výuky anebo jejím rovnocenným kombinováním preferuje (=vnímá jako ideální formu) většina – tj. více než 50 % - studujících na osmi z celkem 19 rozlišených oborů. Nejvíce je to patrné u oborů *Služby*, *Obchod a administrativa* a *Pedagogické vědy*. Naopak jako ideální označuje výhradně osobní výuku více než 60 % studujících *Medicíny a stomatologie*, *Umění*, *Přírodní vědy a statistika* a *Jazyky*.

V grafu B_3_3 jsou oba předchozí grafy transformovány do podoby, která zobrazuje shodu či neshodu mezi aktuální a ideální představou o výuce po jednotlivých oborech. Shoda nastává minimálně ve 31 % odpovědí (v případě *Obchod a administrativa*) a maximálně u 41 % v případě *Jazyků*.

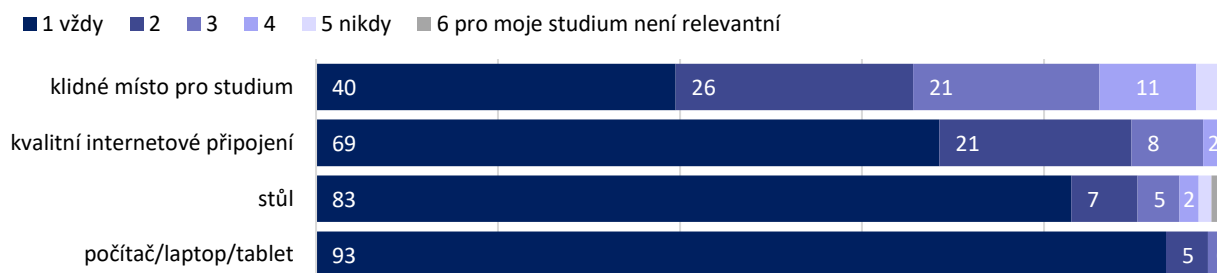
Graf B_3_3 Shoda a neshoda mezi aktuální a ideální podobou výuky (online versus osobní), podle oborů, v %

- výrazně více osobní výuky než je ideál
- mírně více osobní výuky než je ideál
- aktuální podíl osobní výuky je v souladu s ideálním
- mírně více online výuky než je ideál
- výrazně více online výuky než je ideál

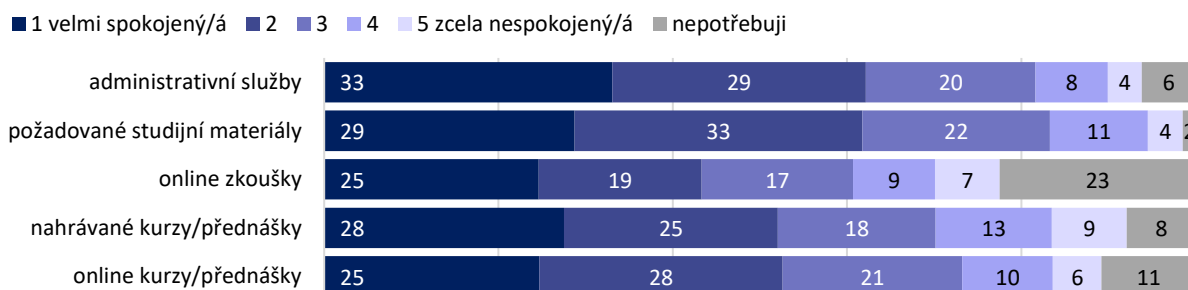
Graf B_3_4: Podmínky studia (obecná dostupnost vybrané „infrastruktury“ pro studium nejen v budovách vysoké školy): Jak často máte k dispozici..., v %

Otázka zaměřená na základní podmínky studia nejen na vysoké škole ale obecně na dostupnost techniky, místa a prostředků ke studiu, ukazuje na takřka „univerzální“ dostupnost PC/laptopu/tabletu: vždy ho má k dispozici 93 % respondentů a další 5 % téměř vždy. Vysokoškoláci se tak pravděpodobně dost liší např. od žáků základních a středních škol, kde právě nedostatek techniky byl v době pandemie jedním z velkých problémů při distanční výuce. Může tak být nedostupnost zmiňovaných technických pomůcek okolností, která napomáhá „vyloučení“ z VŠ studia, v okamžiku, kdy dochází k rozhodování o něm?

Další otázka souvisí již s konkrétními podmínkami na vysokých školách, protože míří na spokojenost s digitální dostupností základních složek studia, jako jsou studijní materiály nebo administrativní služby (formuláře, zápis apod.), ale také zkoušky a přednášky (viz Graf B_3_5). Nejméně požadovanou digitalizovanou součástí studia je přitom dostupnost online zkoušek, kdy až jedna čtvrtina respondentů tento typ služby nepotřebuje. Ostatní kategorie podmínek jsou hodnoceny velmi podobně, největší spokojenost panuje v případě digitální dostupnosti administrativních služeb.

Graf B_3_5: Spokojenost s digitální dostupností následujících součástí studia, v %

Dopady pandemie Covid-19

Jeden z *ad-hoc* modulů se týkal zhodnocení dopadů pandemie na studium a na další životní oblasti, které se studiem souvisí. Dotazováni byli v tomto případě výhradně studující, kteří do studia vstoupili v zimním semestru akademického roku 2019/2020, tj. nejpozději v období těsně před začátkem pandemické situace. Takových studujících bylo celkem 7 968 (53,8 %).

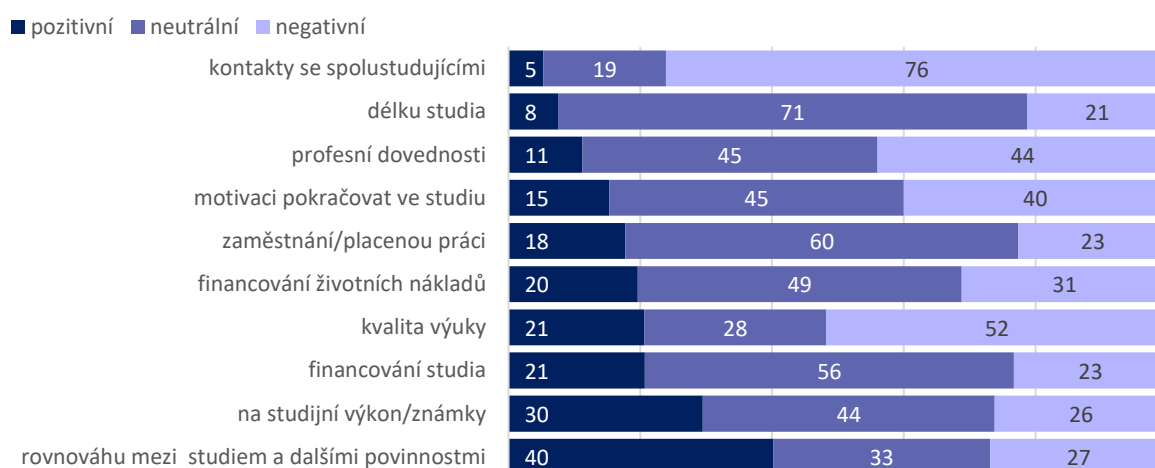
První baterie otázek byla zaměřena na to, zda dopady do jednotlivých oblastí byly pozitivní, neutrální nebo negativní, konkrétně byli respondenti vyzváni k odpovědím na pětistupňové škále (1 — velmi pozitivní, 2 — spíše pozitivní, 3 — neutrální, 4 — spíše negativní až 5 — velmi negativní). Měli reagovat na 10 konkrétních oblastí od kontaktů se spolustudujícími, přes kvalitu výuky až po rovnováhu mezi studiem a dalšími povinnostmi (viz Graf B_4_1).

Celkově lze konstatovat, že dopady covidové situace v těchto 10 oblastech jsou studujícími vnímány převážně neutrálně a nebo negativně. Pozitivní dopady jsou uváděny menšinou studujících. Určitými výjimkami jsou dvě oblasti. První z nich je dopad na rovnováhu mezi studiem a dalšími povinnostmi. V tomto případě 40 % respondentů uvádí, že dopady pandemie jsou pozitivní (součet velmi a spíše pozitivní), přibližně čtvrtina (27 %) respondentů je hodnotí negativně a třetina je vnímá jako neutrální. Druhou je pak hodnocení studijního výkonu, který 30 % studujících hodnotí pozitivně a 44 % neutrálně.

Naopak jednoznačně nejčastěji negativní dopady studující uvádějí v případě kontaktů se spolustudujícími: tři čtvrtiny respondentů je označilo jako spíše a velmi negativní a jen 5 % jako pozitivní.

Druhou nejvíce negativně hodnocenou oblastí je z hlediska celkových výsledků kvalita výuky, když takto odpovídá 52 % studujících. Za pozitivní dopad pandemie na kvalitu výuky označila přibližně pětina respondentů. V této souvislosti může být podstatný fakt, který byl již zmíněn výše, že necelá třetina respondentů uvedla, že na jejich studijní výkon/známky měla pandemie pozitivní dopad a naopak jen 26 % uvedlo, že dopad je negativní.

Graf B_4_1: Dopady pandemie Covid-19 na vybrané oblasti studia a související oblasti, v %

Vzájemné korelace jsou mezi všemi sledovanými oblastmi, a vždy je jejich směr stejný, tj. pokud respondent odpoví pozitivně na jednu z oblastí, vede to častěji k pozitivní odpovědi i u druhé odpovědi.

Pro snazší orientaci v tabulce B_4_1 platí, že čím světlejší je odstín modré, tím je vztah silnější, a naopak čím tmavší, tím je slabší. Nejsilnější korelace jsou mezi financováním životních nákladů na jedné straně a financováním studia (0,676) a zaměstnáním/placenou prací (0,575) na straně druhé.

Vztah mezi hodnocením dopadu pandemie na kvalitu výuky a na studijní výkon/známky, je o něco slabší, byť je stále prokázán (0,240).

Tabulka B_4_1: Vzájemné korelace (Pearson, vše ***)

Dopad na:	délku studia	na studijní výkon/známky	motivaci pokračovat ve studiu	kvalita výuky	kontakty se spolu studujícími	rovnováhu studia a dalších povinností	profesní dovednosti	financování studia	zaměstnání/placenou práci	financování životních nákladů
délku studia	x	0,414	0,376	0,229	0,184	0,281	0,25	0,206	0,161	0,185
na studijní výkon/známky			0,434	0,24	0,136	0,354	0,27	0,231	0,181	0,219
motivaci pokračovat ve studiu				0,406	0,299	0,283	0,389	0,183	0,166	0,169
kvalita výuky					0,395	0,19	0,419	0,115	0,135	0,096
kontakty se spolu studujícími						0,092	0,327	0,031	0,075	0,033
rovnováhu studia a dalších povinností							0,245	0,34	0,317	0,331
profesní dovednosti								0,181	0,204	0,166
financování studia									0,48	0,676
zaměstnání/placenou práci										0,575
financování životních nákladů										

x

Prozatím, jsme se soustředili na vztahy mezi hodnocením jednotlivých oblastí, které vycházejí jako velmi průkazné. Nyní se zaměříme na hodnocení dopadů pandemie v jednotlivých skupinách/typech studujících. I zde korelace ukazují, že se postoje vybraných skupin studujících statisticky významně liší, (viz tabulka B_4_2).

Tabulka B_4_2: Hodnocení dopadů covidu na studium a další okolnosti ve vztahu k vybraným skupinám, korelační analýza (Pearson)

Dopad na:	typ studia	zdravotní omezení	finanční obtíže	pohlaví	forma studia	migrační pozadí	typ VŠ
délku studia	***	***	***	***	***	***	***
na studijní výkon/známky	***	***	***	***	***	**	***
motivaci pokračovat ve studiu	***	***	***	*	***	**	***
kvalitu výuky	***	***	***		***	*	***
kontakty se spolustudujícími	***	***	***		***	***	***
rovnováhu studia a dalších povinností	***	***	***	*	***		***
profesní dovednosti	***	***	***	***	***	***	***
financování studia	***	***	***	***	***	***	***
zaměstnání/placenou práci	***	***	***	***	***	***	***
financování životních nákladů	***	***	***	***	***	***	***

Studující soukromých vysokých škol hodnotí dopad na 8 z 10 oblastí významně pozitivněji než studující veřejných vysokých škol. Výjimkou jsou oblasti (financování studia a financování životních nákladů), kde je hodnocení dopadů pandemie pozitivnější ze strany studujících veřejných vysokých škol.

Studující, kteří mají migrační pozadí (včetně mezinárodních studujících), pozitivněji hodnotí dopady covidu 4 z 9 oblastí, kde je statisticky významný vztah, konkrétně jde o: profesní dovednosti, kontakty se spolustudujícími, kvalita výuky (slabý vztah), motivace pokračovat ve výuce.

Studující v prezenční formě studia jsou ve většině oblastí v hodnocení dopadů negativnější než studující v kombinované formě. Konkrétně jde o dopad na kontakty se spolustudujícími, kvalitu výuky, motivaci pokračovat ve studiu, na studijní výkon/známky a délku studia. Pozitivněji hodnotí pouze obě finanční položky (tj. financování studia a životních nákladů).

Muži dopady hodnotí vždy pozitivněji než **ženy**, tj. všude tam, kde byl prokázán významný vztah.

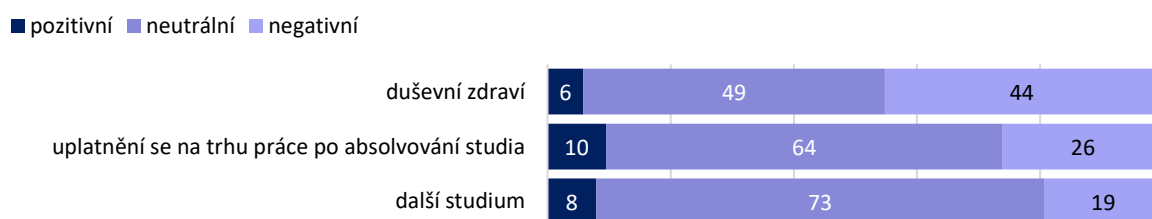
Studující v navazujících magisterských studijních programech častěji negativně hodnotí dopady pouze v oblasti kontaktů se spolustudujícími. V oblastech spojených s financováním jsou pozitivnější. V otázkách spojených s kvalitou výuky, délkou studia a motivací pokračovat ve studiu se neodchylují od očekávaných hodnot. **Studující v dlouhých magisterských programech** naopak tendují ve většině případů k častějšímu hodnocení dopadů pandemie jako negativních, s dvěma výjimkami, a to motivace k pokračování studia a zaměstnání/placená práce, kde je v obou případech silněji zastoupen neutrální dopad. **Studující v bakalářských programech** jednoznačně nejvíce označují za negativní dopad na kontakty se spolustudujícími a také na financování studia

Velmi silným třídícím hlediskem je **přítomnost nebo naopak nepřítomnost finančních problémů během studia**. Studující s finančními problémy významně častěji pociťují negativní dopad na všechny položky a jednoznačně nejvíce se to týká právě financování jejich studia a také dalších životních nákladů.

Také **studující, kteří mají zdravotní obtíže** a ty je rovněž limitují ve studiu, významně negativnější hodnotí dopady všech položek.

Druhou část tohoto modulu tvořila kratší tři položková baterie týkající se pokračování post-covidových dopadů. Konkrétně se tato hodnocení týkala dalšího studia, možností uplatnění se po dokončení studia na trhu práce a konečně také duševního zdraví.

Graf B_4_2: Očekávání v souvislosti s pokračováním post-covidových dopadů, v %

Nejvíce negativních očekávání mají studující v souvislosti s duševním zdravím: 44 % respondentů předpokládá přetrvávání negativních dopadů (Graf B_4_2). Častěji jde o bakaláře, ženy a ti, co mají finanční obtíže. V případě dvou dalších položek (tj. uplatnění se na trhu práce a další studium), se pro většinu dotázaných nic nemění a dopady vnímají velmi často jako neutrální. Ovšem významně častěji se odchyľují ti, kteří mají finanční potíže, a to negativním směrem a naopak muži, jejichž očekávání jsou významně pozitivnější. Popsané vztahy jsou v přehledové tabulce B_4_3.

Tabulka B_4_3: Pokračování post-covidových dopadů ve vztahu k vybraným indikacím

typ studia		
další studium	***	negativnější očekávání mají bakaláři a dlouzí magistři, častěji neutrální postoj mají navazující magistři
uplatnění se na trhu práce po absolvování studia	***	nejasný směr interpretace
duševní zdraví	***	negativnější očekávání mají bakaláři, navazující magistři častěji zastávají neutrální postoj
pohlaví		
další studium	***	muži mají častěji pozitivní očekávání
uplatnění se na trhu práce po absolvování studia	***	muži mají častěji pozitivní očekávání, ženy jsou výrazně častěji negativně naladěné (odpověď spíše negativní je vyskytuje signifikantně častěji)
duševní zdraví	***	ženy jsou velmi výrazně negativnější než muži (častější odpovědi s velmi a spíše negativní očekávání)
finanční potíže		
další studium	***	ti, co mají finanční potíže výrazně častěji než ti, kteří finanční potíže nemají, mají obavy z negativních dopadů
uplatnění se na trhu práce po absolvování studia	***	ti, co mají finanční potíže výrazně častěji než ti, kteří finanční potíže nemají, mají obavy z negativních dopadů
duševní zdraví	***	ti, co mají finanční potíže výrazně častěji než ti, kteří finanční potíže nemají, mají obavy z negativních dopadů

Jazykové dovednosti (tematický modul českého dotazníku šetření EUROSTUDENT VIII)

České šetření EUROSTUDENT obsahuje kromě základních otázek týkajících se sociálně-ekonomických oblastí života a tematických modulových otázek i národní tematické okruhy. Jednou z tematických oblastí jsou otázky zabývající se jazykovými dovednostmi studentů a studentek českých vysokých škol studujících v bakalářských a magisterských studijních programech. Shodný tematický modul, který byl součástí i minulé vlny šetření EUROSTUDENT, umožňuje komparaci v čase.

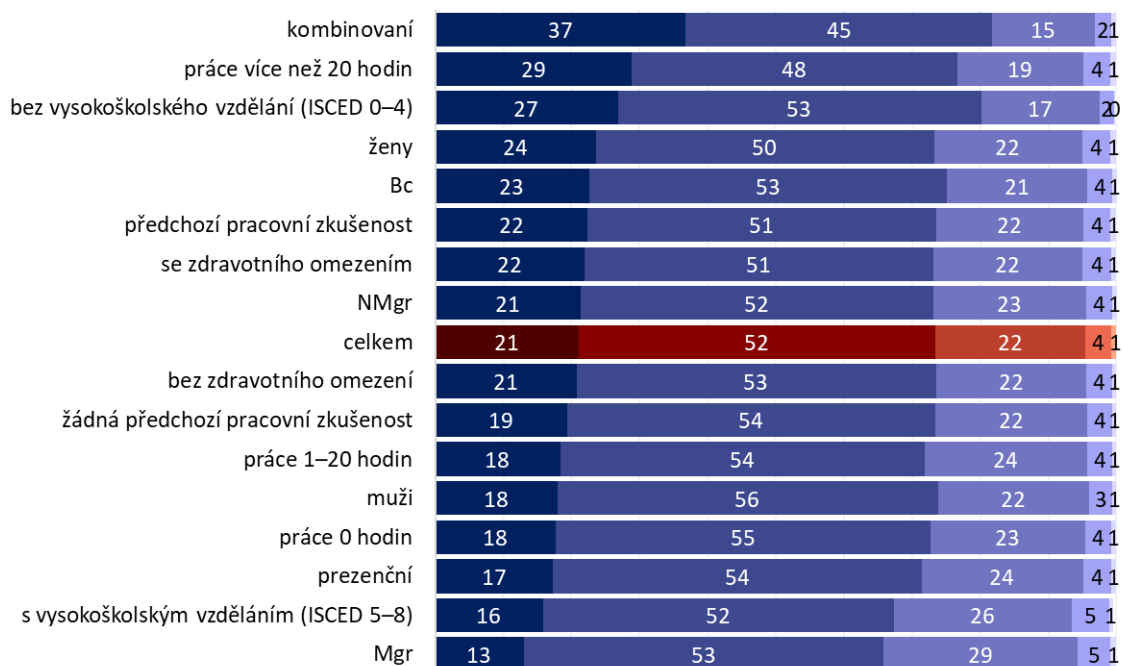
V následující kapitole jsou konkrétně analyzovány otázky týkající se počtu cizích jazyků, ve kterých mají studující dobré dovednosti, dále otázky zaměřené na úroveň znalostí a také na změnu jazykových dovedností, které nastaly u studentů a studentek během studia.

Kolik jazyků studenti ovládají na dobré úrovni?

V kolika jazycích jsou studenti a studentky českých vysokých škol hovořit a psát na dobré a velmi dobré úrovni? V dotazníku šetření EUROSTUDENT je do této otázky zahrnut i mateřský jazyk. Znamená to, že pokud studující odpoví, že mají dobré a velmi dobré znalosti (v mluveném a psaném projevu) ve dvou jazycích, tak ovládají dobře / velmi dobře jeden cizí jazyk. Tato odpověď byla mimo jiné nejčastější jak v současné, tak v minulé vlně šetření, jelikož takto odpověděla polovina respondentů (EUROSTUDENT VII – 50,1 %, EUROSTUDENT VIII – 52,3 %). Přibližně pětina studentů ovládá pouze mateřský jazyk (EUROSTUDENT VII – 22,1 %, EUROSTUDENT VIII – 21,1 %) a téměř shodně velká skupina studujících odpověděla, že ovládá dobře / velmi dobře dva cizí jazyky (EUROSTUDENT VII – 23,1 %, EUROSTUDENT VIII – 22,0 %). V obou dvou vlnách šetření nacházíme velmi podobný vzorec, tj. počet jazyků, které studující ovládají na dobré a velmi dobré úrovni se téměř nezměnily.

Graf B_5_1: V kolika jazycích (včetně mateřského jazyka) máte (velmi) dobré dovednosti jak v mluveném, tak v psaném slovu?

■ v jednom ■ ve dvou ■ ve třech ■ ve čtyřech ■ více než ve čtyřech

To, že největší část studujících má dobré / velmi dobré dovednosti ve dvou jazycích (včetně mateřského jazyka), platí i v rozdělení souboru podle vybraných charakteristik (viz Graf B_5_1). Výrazněji se odlišuje skupina studentů v kombinované formě studia. Tito studující častěji (než ostatní skupiny studujících) uvedli, že nehovoří žádným cizím jazykem (37 %) a jeden cizí jazyk dobře a velmi dobře ovládá 45 % z nich. Tato skutečnost odpovídá výsledkům v minulé vlně šetření EUROSTUDENT VII. Z výsledků dále vyplývá, že vliv na jazykové dovednosti má sociálně-ekonomické zázemí studentů, konkrétně vzdělání rodičů. Studující, jejichž rodiče nemají vysokoškolské zázemí mají horší znalosti než studující z vysokoškolsky vzdělané rodiny. Pouze mateřský jazyk ovládá 27 % (rodiče bez VŠ), resp. 16 % (rodiče s VŠ) studujících a dva a více cizích jazyků ovládá 20 % (rodiče bez VŠ), resp. 32 % (rodiče s VŠ) studentů a studentek. Rozdíly v jazykových dovednostech jsou stále patrné (shodně i v minulé vlně šetření) mezi muži a ženami především u deklarovaných dovedností jednoho a dvou jazyků (včetně mateřského). Muži hodnotili své znalosti lépe než ženy. U znalosti tří a více jazyků (včetně mateřského) rozdíly mezi pohlavím zaznamenány nejsou. Podrobněji jsou výsledky znázorněny v níže uvedené Tabulce B_5_1, kde jsou uvedeny statisticky významné rozdíly u vybraných skupin studujících.

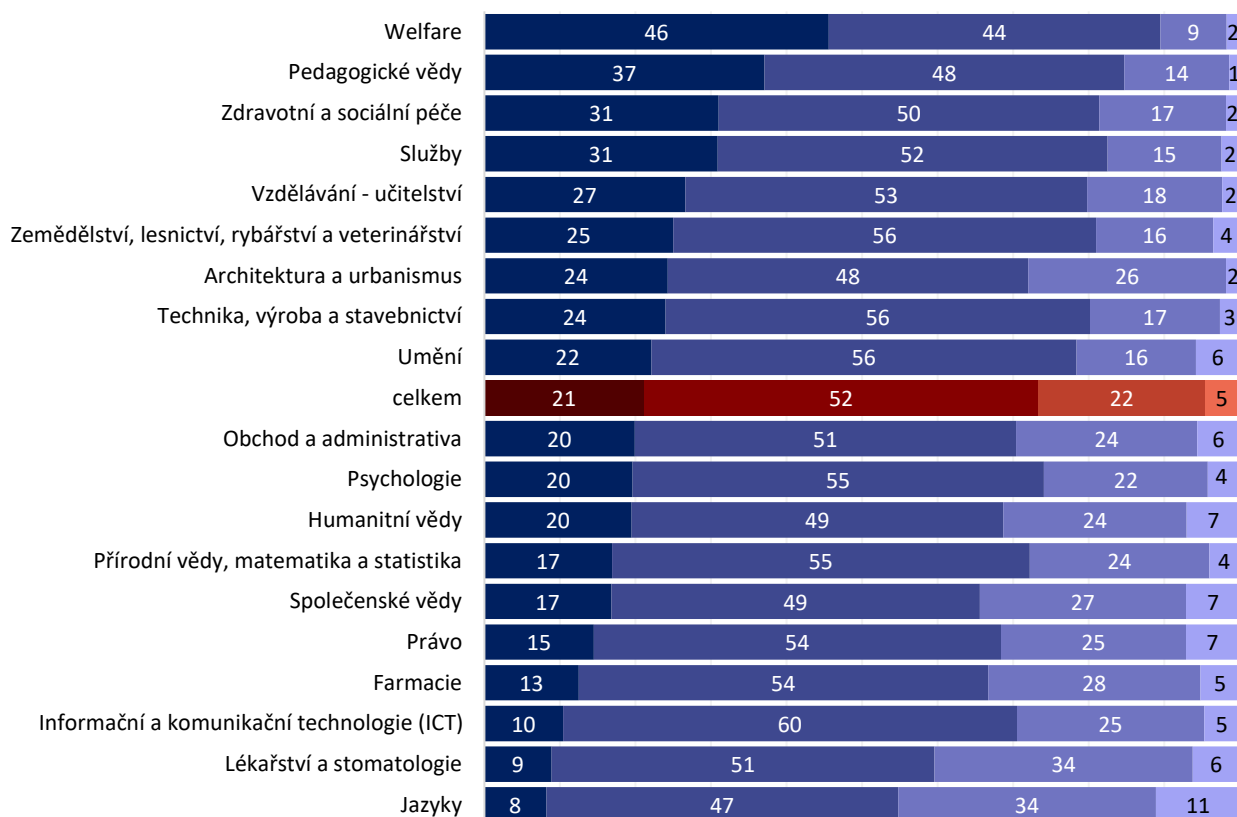
Tabulka B_5_1: Jazykové dovednosti, vybrané skupiny studujících, korelace (Pearson)

Znalost cizích jazyků (počet)	sig.	směr vztahu
pohlaví	***	ženy významně častěji – v porovnání s muži – ovládají pouze mateřský jazyk, muži významně častěji – v porovnání se ženami – ovládají jeden cizí jazyk; u dvou cizích jazyků nejsou statistické rozdíly; ženy významně častěji (v porovnání s muži) ovládají tři a více cizích jazyků
forma studia (prezenční vs. kombinovaná forma)	***	pouze mateřský jazyk ovládají dvakrát častěji studující v kombinované formě studia; jeden až tři cizí jazyky ovládají významně častěji studující v prezenční formě studia; rozdíly čtyř a více cizích jazyků nejsou statisticky významné
typ studia (Bc., NMgr., Mgr.)	***	studující bakalářských SP významně častěji ovládají pouze mateřský jazyk; studující dlouhých magisterských programů významně častěji ovládají dva a více cizích jazyků
finanční obtíže (mají/nemají)	***	mateřský jazyk významně častěji ovládají studující s finančními obtížemi; jeden cizí jazyk významně častěji ovládají studující bez finančních obtíží; dva a více cizích jazyků ovládají častěji studující s finančními obtížemi
vzdělání rodičů (bez VŠ vs. s VŠ)	***	téměř dvakrát častěji ovládají mateřský jazyk studující bez vysokoškolského zázemí; dva a více cizích jazyků významně častěji ovládají studující s vysokoškolským zázemím
zdravotní omezení (bez/s zdravotním omezením)	-	nejsou statisticky významné rozdíly
zahraniční mobilita (ano vs. ne)	***	studující, kteří ovládají jeden nebo žádný cizí jazyk méně často vyjíždí na pobyt v zahraničí; čím více jazyků student/studentka ovládá, tím častěji uvedli studující zahraniční mobilitu

Nejlépe své jazykové dovednosti z pochopitelných důvodů hodnotí studenti a studentky studijních oborů *Jazyky*, kteří nejméně často uvádějí, že neumí žádný cizí jazyk (8 %) a naopak 11 % z nich uvádí, že ovládá dobře nebo velmi dobře dva a více cizích jazyků. Velmi dobré jazykové znalosti mají studující oborů *Lékařství a stomatologie* a *ICT*. Více než 40 % z nich uvádí, že ovládá velmi dobře / dobře dva a více cizích jazyků. Nižší schopnost užívat cizí jazyky deklarovali studenti a studentky oborů *Welfare, Vzdělávání a výchova, Zdravotní a sociální péče* a *Služby*. Přibližně třetina a více z těch studujících neovládá žádný cizí jazyk (46 %, resp., 37 % resp., 31 %).

Graf B_5_2: V kolika jazycích (včetně mateřského jazyka) máte (velmi) dobré dovednosti jak v mluveném, tak v psaném slovu, studijní obory? v %

■ v jednom ■ ve dvou ■ ve třech ■ ve čtyřech a více

Poznámka: kategorie *čtyři jazyky a více než čtyři jazyky* byly sloučeny z důvodu nízkého počtu respondentů v těchto kategoriích.

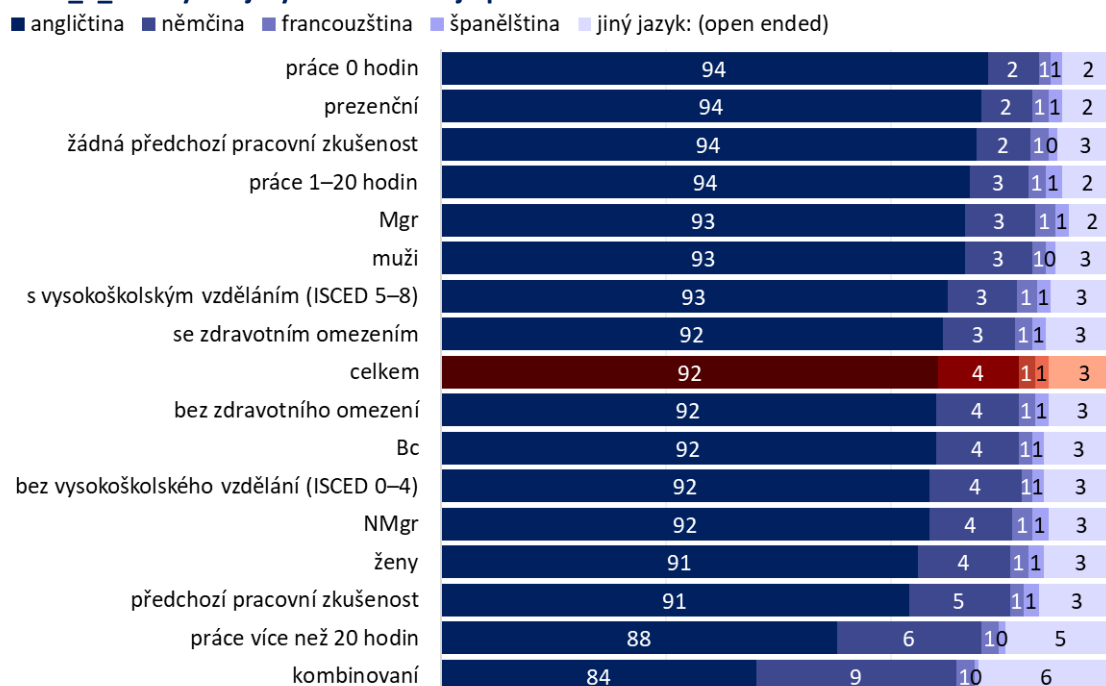
Jaký cizí jazyk ovládáte nejlépe?

Angličtina je u respondentů šetření EUROSTUDENT dominantní cizí jazyk, a to jak v současné vlně, tak shodně i v minulé vlně šetření EUROSTUDENT VII. Podíl studujících, u nichž je angličtina nejsilnější cizí jazyk, byl v šetření EUROSTUDENT VII 87 % a v šetření EUROSTUDENT VIII 92 %. Na druhém místě je *němčina* (4 % v obou vlnách šetření) a na třetím místě *ruština*, v obou vlnách šetření přibližně 1,5 % (Poznámka: v šetření EUROSTUDENT VIII neměla ruština samostatnou kategorii, ale bylo možno ji uvést v kategorii jiný jazyk, viz Graf B_5_3.).

Pro více než 80 % studujících ve sledovaných kategoriích platí, že angličtina je dominantní cizí jazyk (viz Graf B_5_3). Velmi výrazné rozdíly nacházíme v rozdělení podle formy studia. Angličtina dominuje u 94 % studentů a studentek v prezenční formě studia a u 84 % v kombinované formě studia, tj. jedná se o rozdíl deseti procentních bodů. S tím, že studující v kombinované formě studia z více než 15 % uvedli, že angličtina není jejich nejsilnější cizí jazyk. Je třeba připomenout, že studující v kombinované formě studia vstupují často na vysokou školu ve vyšším věku a při zaměstnání. Mnohdy se jedná o starší studující, proto je velmi pravděpodobné, že prošli školským vzdělávacím systémem v době, kdy anglický jazyk nebyl považován za prioritní při výuce cizích jazyků na základních školách, tak jak tomu je v posledních letech. V současné době je doporučováno začít na základních školách právě výukou anglického jazyka (Zormanová 2015).

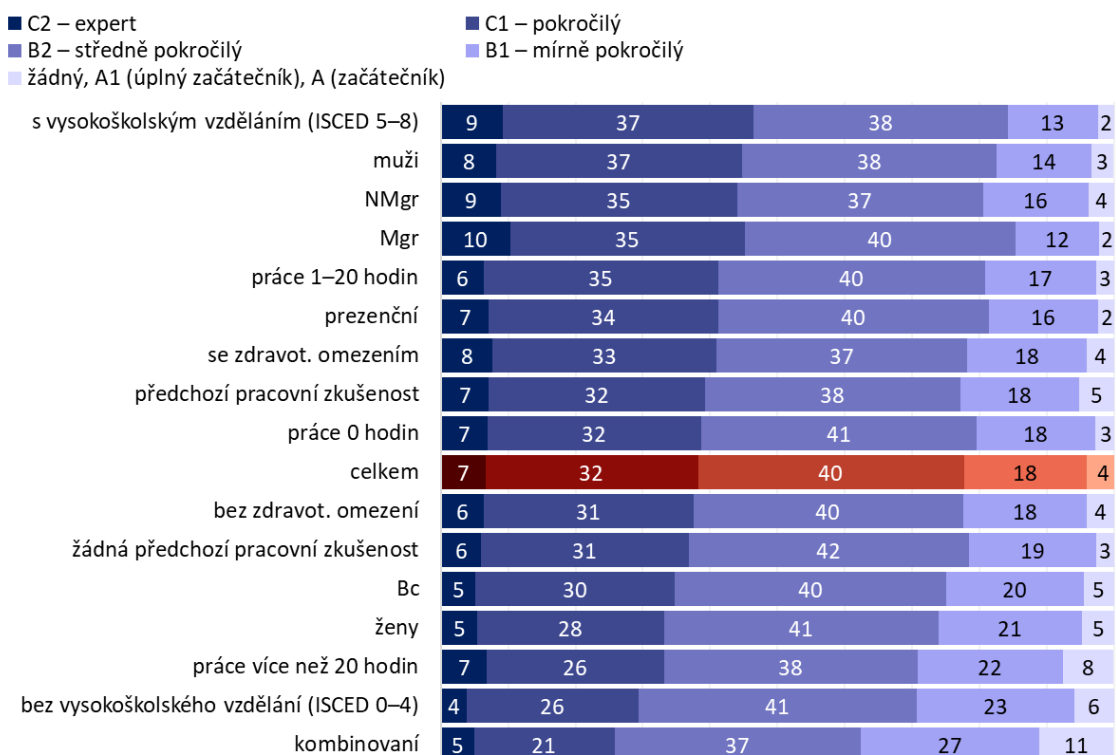
Graf B_5_3: Jaký cizí jazyk ovládáte nejlépe? v %

Jazykové dovednosti – úroveň jazyka

V další části studie se dostáváme k hodnocení úrovně cizího jazyka, který studenti a studentky ovládají nejlépe. Respondenti šetření měli uvést úroveň svých znalostí cizího jazyka podle stupnice Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (CEFR).

Graf B_5_4: Sebehodnocení úrovně znalostí cizího jazyka, vybrané skupiny studujících, v %

Vybrané skupiny studujících jsou v grafu (viz Graf B_5_4) seřazeny podle podílu odpovědí C1 (pokročilý). První tři kategorie žádná znalost, A1 (úplný začátečník) a A2 (začátečník) byly sloučeny.

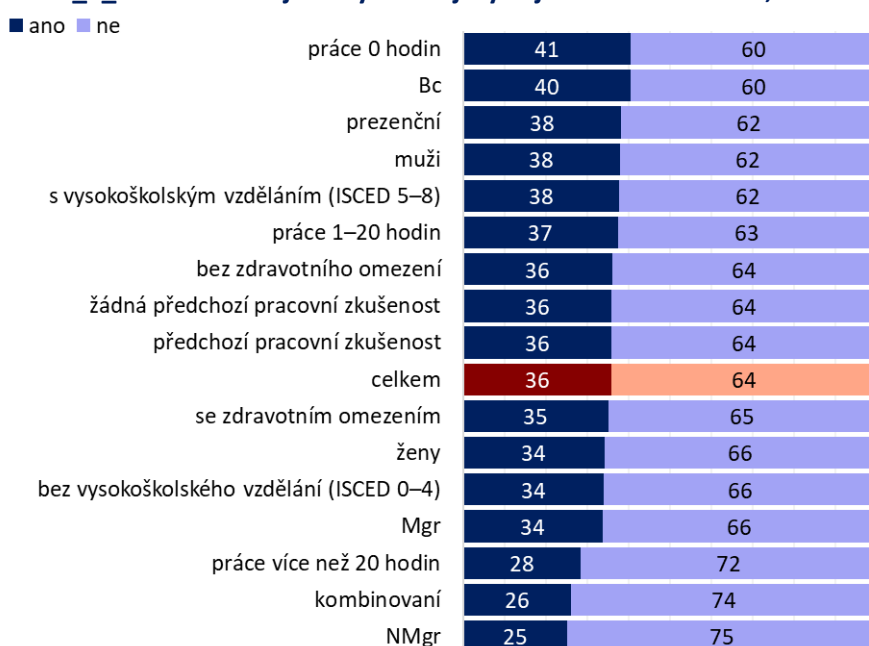
V průměru i v rozdělení podle jednotlivých kategorií studující nejčastěji uváděli znalosti cizího jazyka (který ovládají nejlépe) na úrovni B2 (40 %) a C1 (32 %) (shodně jako v šetření EUROSTUDENT VII). S úrovní jazykových znalostí souvisí zaprvé *rodinné zázemí* a zadruhé *forma studia*, a dále *typ studijního programu* a konečně i *pohlaví*. Platí, že studenti, kteří nemají vysokoškolsky vzdělané rodiče, studující v kombinované formě studia, v bakalářském studijním programu a ženy deklarují nižší úroveň cizího jazyka, který ovládají nejlépe.

Změna úrovně jazykových znalostí během studia na vysoké škole a míra využití cizího jazyka

Cílem šetření bylo dále zjistit, jestli a jakým způsobem studující používají cizí jazyky během svého studia. Respondenti byli tázáni, zda navštěvují kurzy cizího jazyka, zda využívají studijní materiály v cizím jazyce a zda navštěvují alespoň jeden předmět vyučovaný v cizím jazyce. Průměrné výsledky za celý soubor šetření EUROSTUDENT VIII se opět velice podobají výsledkům z předchozí vlny šetření EUROSTUDENT VII.

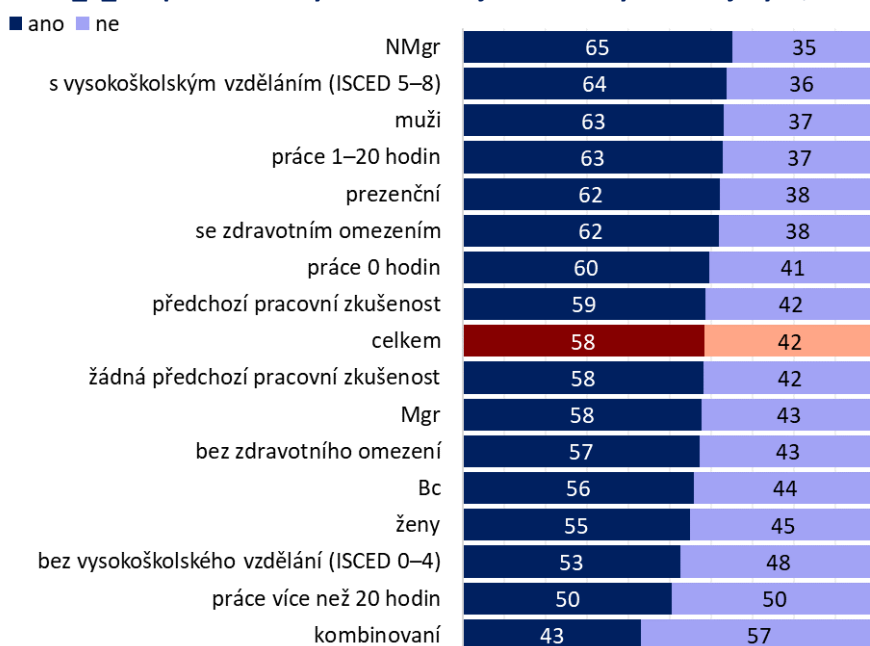
Více než třetina studujících (36 %) navštěvuje kurzy cizího jazyka jako součást studia. Nižší podíl studujících byl zaznamenán mezi studenty a studentkami, kteří pracují více než 20 hodin týdně, jsou v kombinované formě studia a v navazujícím magisterském studijním programu (viz Graf B_5_5). Je nutné podotknout, že přibližně 2/3 studentů a studentek (poměrně velká část studujících) žádný kurz cizího jazyka nenavštěvuje.

Graf B_5_5: ....navštěvují kurzy cizího jazyka jako součást studia, v %

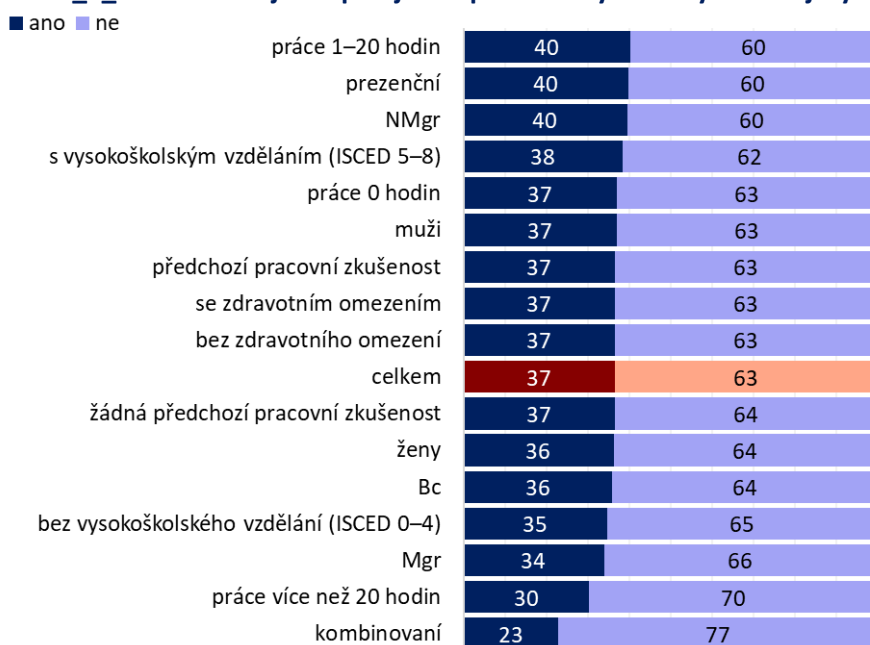
Studijní materiály v cizím jazyce studenti a studentky využívají poměrně často, v průměru z 58 %. Nejméně často to jsou studující v kombinované formě studia a ti, co pracují více než 20 hodin týdně (viz Graf B_5_6). Studenti a studentky navazujícího magisterského studia náleží (ve srovnání s předchozí situací) k těm, kteří využívají dané materiály nejčastěji (65 %). Jedná se o studenty a studentky, kteří nejsou nováčky na vysoké škole a zároveň mají častěji velmi dobré / dobré znalosti jazyka, tj. mají tak rozvinutější kompetence využívat studijní materiály v cizím jazyce.

Graf B_5_6: ...pravidelně využívám studijní materiály v cizím jazyce, v %

Hodnocení třetího výroku „...navštěvují alespoň jeden předmět vyučovaný v cizím jazyce“ se podobá prvnímu výroku. Více než třetina (37 %) studujících odpověděla souhlasně (viz Graf B_5_7). U tohoto výroku došlo u souhlasných odpovědí k mírnému posunu od minulé vlny šetření, a to o 3procentní body. Opět nejméně často navštěvují předměty v cizím jazyce studenti a studentky zaměstnaní na více než 20 hodin týdně a v kombinované formě studia. V rozdělení podle vybraných skupin studentů nejsou výrazné rozdíly.

Graf B_5_7: ...navštěvují alespoň jeden předmět vyučovaný v cizím jazyce, v %

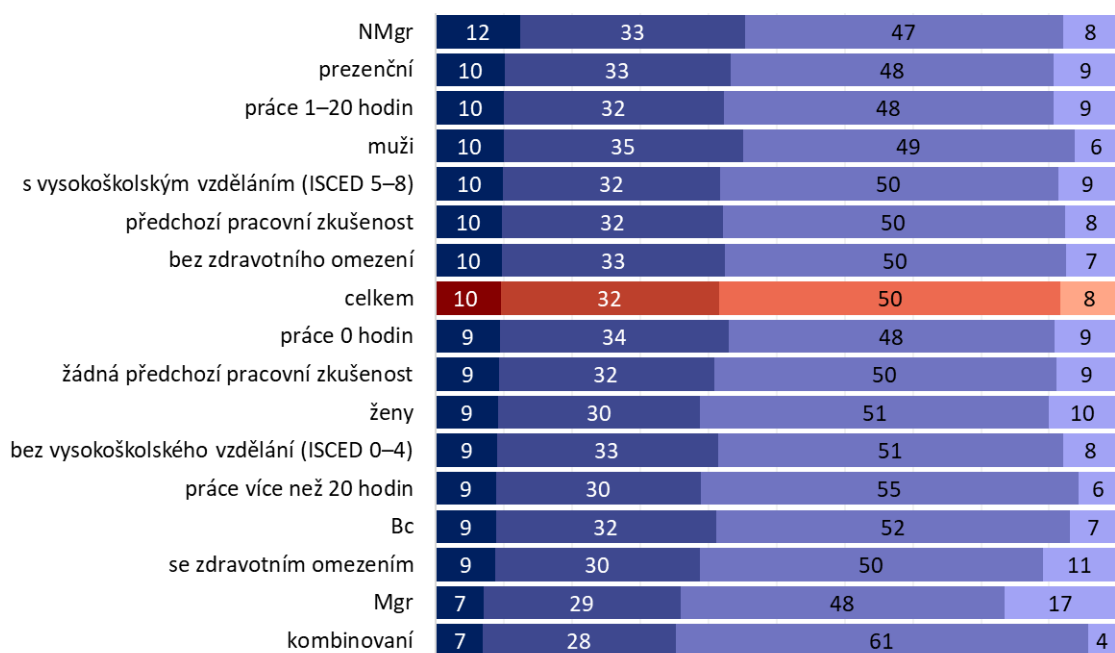

Závěrečná otázka v tomto tematickém bloku dotazníku měla za cíl zjistit, zda se jazykové dovednosti studujících během studia změnily, resp. zlepšily nebo zhoršily (viz Graf B_5_8). Odpovědi studentů a studentek v osmé vlně šetření EUROSTUDENT se opět velmi podobají výsledkům předchozí vlny šetření EUROSTUDENT VII.

Studenti a studentky nejčastěji (50 %) uváděli, že se během studia jejich znalosti cizího jazyka nezměnily. Zhoršení nejčastěji deklarovali studenti dlouhých magisterských programů (17 %), shodně jako v minulé vlně šetření. V rámci dlouhých magisterských programů je především realizováno studium lékařství a také práva. Již ve studii založené na výsledcích z minulého šetření EUROSTUDENT VII (Hündlová, 2020) bylo uvedeno, že studium těchto oborů je náročné z hlediska studijní zátěže (především co se týče lékařských oborů). A jak bylo uvedeno výše, tito studující dlouhých magisterských oborů ve srovnání s ostatními skupinami studujících deklarují nejlepší úroveň znalostí cizích jazyků a také nejvyšší počet jazyků na velmi dobré a dobré úrovni. Jedním z předpokladů pro deklarované zhoršení znalostí cizích jazyků těchto studentů je opomíjení studia cizích jazyků z důvodu velmi vysoké studijní zátěže. Druhým předpokladem je to, že tito studenti nastupují na vysokou školu již s velmi vysokou úrovní jazykových znalostí, kterou systém studia na vysoké škole není schopný udržet, resp. nabídnout možnost rozvíjet znalosti jazyků na vyšší úrovni. Jazykové znalosti se nezměnily u 61 % studentů kombinované formy studia. Jak bylo uvedeno výše, jsou to právě tito studenti, kteří nejméně často používají a rozvíjí své jazykové dovednosti během studia (viz Graf B_5_5 a Graf B_5_7).

Graf B_5_8: ...Díky studiu Vašeho hlavního studijního programu se Vaše znalost cizího jazyka:

■ výrazně zlepšila ■ částečně zlepšila ■ významně nezměnila ■ zhoršila

Literatura

- Battaglia, M. P., Hoaglin, D. C., Frankel, M. R. 2009. Practical considerations in raking survey data. *Survey Practice*, 2(5).
- Bláha, F., Šmídová, M. 2022. Souhrnná zpráva z výzkumu poradenských pracovišť na vysokých školách. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.
- Barreto, M., Victor, Ch., Hammond C., Eccles, A., Richins, M.T., Qualter, P. 2021. Loneliness around the world: Age, gender, and cultural differences in loneliness. *Personality and Individual Differences*, Vol. 169.
- Brennan, J., Duaso, A., Little, B., Callender, C., Van Dyke, R. 2005. Survey of higher education students' attitudes to debt and term-time working and their impact on attainment. Bristol: HEFCE.
- Callender, C. 2008. The impact of term-time employment on higher education students' academic attainment and achievement. *Journal of education policy*, 23(4), 359-377
- Caroli, E., Weber-Baghdiguian, L. 2016. Self-reported health and gender: The role of social norms. *Social science and Medicine*, Vol. 153, p. 220–229.
- Das, K.V., Jones-Harrell, c., Fan, Y., Ramaswami, A., Orlove B., Botchwey, N. 2020. Understanding subjective well-being: perspectives from psychology and public health. *Public Health Reviews*. 41.
- Daiva, T. 2017. The concept of Nontraditional Student. *Vocational Training: Research and Realities*, Vol. 28, No. 1, 2017. DOI 10.2478/vtrr-2018-0004
- Daňková, Š., Otáhalová, H. 2017. Zdravotní stav české populace podle výběrového šetření o zdraví EHIS. *Demografie* 59(3).
- European Commission. Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. Implementation of the 2018 Council Recommendation on promoting automatic mutual recognition of higher education and upper secondary education and training qualifications and the outcomes of learning periods abroad: Evaluation Report. 2003. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Higher Education Area and Bologna Process. Paris Communiqué. [online]. Dostupné z: https://www.ehea.info/media.ehea.info/file/2018_Paris/77/1/EHEAParis2018_Communique_final_952771.pdf
- European Higher Education Area and Bologna Process. Rome Ministerial Communiqué. [online]. Dostupné z: https://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf
- GTS Alive, 2022. ALIVE Cares příběhy. Studenti: Při studiu zažíváme nadměrný stres a úzkostné stravy, většina škol to neřeší. [online]. Dostupné z: <https://www.alivecares.cz/>
- Hauschildt, K., Gwosć, Ch., Schirmer, H., Wartenbergh-Cras, F. 2021. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe: EUROSTUDENT VII Synopsis of Indicators 2018–2021. Bielefeld: wbv Media GmbH and Co. KG
- Hees, V., Bruffaerts, R. 2022. Student mental health across Europe: towards a public mental health approach. [online]. Dostupné z: <https://eua.eu/resources/expert-voices/283-student-mental-health-across-europe-towards-a-public-mental-health-approach.html>

- Hündlová, L., Šmídová, M. 2020. Netradiční studenti a studentky vysokých škol: studie z šetření EUROSTUDENT VII. Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i. [online]. Dostupné z: https://csvs.cz/wp-content/uploads/eurostudent-vii_studie_netradicni-studenti-a-studentky.pdf
- Katrňák, T. 2006. „Faktory podmiňující vzdělanostní aspirace žáků devátých tříd základních škol v České republice.“ Pp. 173–194 in P. Matějů, J. Straková (eds.). Nerovné šance na vzdělání. Praha: Academia.
- Kohoutek, J., Lounek, V., Šmídová, M., Korečková, J. 2021. Situace absolventů v podmínkách postmasového vysokoškolského vzdělávání: Stále jen reprodukce elit? Sociologický časopis. Vol. 57, No. 1: 47–73
- Klusáček, J., Kudrnáčová, M., Soukup, P. 2022. Validation of CES-D8 among Czech university students during COVID-19 pandemic. Československá psychologie, 66 (4), 398–415.
- Lipson, S.K. et al. 2022. Trends in college student mental health and help-seeking by race/ethnicity: Findings from the national healthy minds study, 2013–2021. Journal of Affective Disorders. Vol. 306 p. 138–147.
- Matějů, P., Strakova, J., Veselý, A. (eds.). 2010. Nerovnosti ve vzdělávání: Od měření k řešení. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021. [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/strategicky-zamer-ministerstva-pro-oblast-vs-na-obdobi-od>
- Prudký, L., Pabian, P., Šima, K. 2010. České vysoké školství: na cestě od elitního k univerzálnímu vzdělávání 1989–2009. Praha: Grada Publishing
- Bauer, N., Rokach, A. 2004. The Experience of Loneliness in University: A Cross-Cultural Study. International Journal of Adolescence and Youth, 11(4), 283–302.
- Rokach, A., Brock, H. 1997. Loneliness and the effects of life changes. The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied, 131(3), 284–298.
- Rosenstreich, E., Malka, M. 2015. Loneliness, Mindfulness and Academic Achievements: A Moderation Effect among First-Year College Students. The open Psychology Journal. Vol. 8, p. 138–145.
- Rubenstein, C.M., Shaver, P. 1982. The Experience of Loneliness. In Peplau L.A, Perlman, D. (eds) Loneliness: A Sourcebook of Current Theory, Research and Therapy. New York: Wiley.
- Schuetze, H.G., Slowey, M. 2002. Participation and exclusion: A comparative analysis of non-traditional students and lifelong learners in higher education. Higher Education. 44, 2002. 21
- Simonová, N., Katrňák, T. 2008. „Empirické přístupy v sociálně stratifikačním výzkumu vzdělanostních nerovností.“ Sociologický časopis / Czech Sociological Review 44 (4): 725–743. ISSN 0038-0288
- Souto-Otero 2023.
- Šmídová, M. 2020. Práce během studia na vysoké škole. Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i. [online]. Dostupné z: https://www.csvs.cz/wp-content/uploads/eurostudent-vii_studium_prace_2023-08-31.pdf
- Thompson, R. 2019. Education, Inequality and Social Class: Expansion and Stratification in Educational Opportunity. London: Routledge

Trow, M. 2005. Reflections on the transition from elite to mass to universal access: forms and phases of higher education in modern societies since WWII. In Forest, James J.F; Altbach, P.G. (eds.). International handbook of higher education. Dordrecht: Springer, 2006, p. 243-280

U.S. Department of Education, National Center for Education Statistics, Nontraditional Undergraduates, NCES 2002–012, by Susan Choy. Washington, DC: 2002.

Ústav zdravotnických informací a statistiky. Charakteristiky zdravotního stavu podle pohlaví a věkových skupin v roce 2019. [online]. Dostupné z: <https://ehis.uzis.cz/index.php?pg=ehis-2019--vysledky>

Veenhoven, R. 1984. Condition of Happiness. Dordrecht: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-94-009-6432-7>

Zormanová, L. 2005. [online]. Výuka cizích jazyků v České republice a v EU. Národní pedagogický institut. Metodický portál RVP. CZ. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/19693/VYUKA-CIZICH-JAZYKU-V-CESKE-REPUBLICI-A-V-EU.html>